

ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือก  
จากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือก  
ต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

EFFECTS OF MODIFICATION OF PADDY RICE  
INTERVENTION PRICES FROM RICE PRICE GUARANTEE  
SCHEME TO RICE PLEDGING PROGRAM  
ON HOUSEHOLD SAVINGS OF THE FARMERS  
IN PATHUM THANI PROVINCE

จตุพร กองสัมฤทธิ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทั่วไป

คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือก  
จากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือก  
ต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

จตุพร กองสัมฤทธิ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทั่วไป

คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

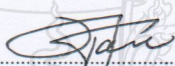
ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี


หัวข้อการค้นคว้าอิสระ ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือก  
จากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือก  
ต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี  
Effects of the Modification of Paddy Rice Intervention Prices  
From Rice Price Guarantee Scheme to Rice Pledging Program  
on Household Savings of the Farmers in PathumThani Province

ชื่อ - นามสกุล นายจตุพร กองสัมฤทธิ์  
วิชาเอก การจัดการทั่วไป  
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สันติกร ภมรปฐมกุล, Ph.D.  
ปีการศึกษา 2556

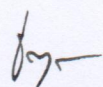
คณะกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

  
..... ประธานกรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ชาติรี จันทรโคติกา, Ph.D.)

  
..... กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภา ทองคง, ปร.ด.)

  
..... กรรมการ  
(อาจารย์สันติกร ภมรปฐมกุล, Ph.D.)

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี อนุมัติการค้นคว้าอิสระฉบับนี้  
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

  
..... คณบดีคณะบริหารธุรกิจ  
(รองศาสตราจารย์ชนงกรณ์ กุณทลบุตร, D.B.A.)

วันที่ 11 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือก จากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือก ต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี
ชื่อ -นามสกุล	นายจตุพร กองสัมฤทธิ์
วิชาเอก	การจัดการทั่วไป
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์สันติกร ภมรปฐมกุล, Ph.D.
ปีการศึกษา	2556

### บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี โดยมีขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ เกษตรกรชาวนาที่เข้าร่วมโครงการในจังหวัดปทุมธานี โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ โดยวิธีBlockwise ณระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษาพบว่ารายได้จากผลผลิตที่ได้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวรายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว จำนวนพื้นที่เพาะปลูกมีความสัมพันธ์กับเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานีในทิศทางเดียวกัน จำนวนหนี้สิน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับเงินออมในครัวเรือนของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีในทิศทางตรงกันข้าม

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปีที่ปรับเปลี่ยนการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกโดยวิธีการรับจำนำข้าวเปลือกส่งผลให้ชาวนาในจังหวัดปทุมธานีมีเงินออมเพิ่มขึ้น 7,235 บาทจากปีที่มีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกโดยวิธีประกันราคาข้าวเปลือก

**คำสำคัญ :** การปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกการประกันราคาข้าวเปลือก  
การรับจำนำข้าวเปลือก เงินออมในครัวเรือน

<b>Independent Study Title</b>	Effects of the Modification of Paddy Rice Intervention Prices From Rice Price Guarantee Scheme to Rice Pledging Program on Household Savings of the Farmers in PathumThani Province
<b>Name -Surname</b>	Mr. Jatuporn Kongsamrit
<b>MajorSubject</b>	General Management
<b>Independent Study Advisor</b>	Mr. Suntikorn Pamornpathomkul, Ph.D.
<b>Academic Year</b>	2013

## ABSTRACT

This study aims to examine the effects of the modification of paddy rice intervention prices from rice price guarantee scheme to rice pledging program on household savings of the farmers in PathumThani Province. The sample consists of farmers who joined the programs in PathumThani Province for a total of 200 households. The data were collected using questionnaires and then statistical analyzed in terms of Mean, Percentage, and Standard Deviation. The Multiple Linear Regressions were also performed using the Blockwise method at the significance level of 0.05.

The results indicated that, for farmers in PathumThani Province, incomes gained from yieldsthat had joined the rice pledging program and the cultivating area were associated with household savings in the same direction. Moreover, incomes gained from yieldsthat had not joined the rice pledging program was also correlated with household savings in the same direction. On the contrary, household debts and the number of household members had a negative relationship with household savings.

The results from the hypothesis testing indicated that the years in which the rice pledging program had taken place increased annual household savings of the farmers in PathumThani Province for a total of 7,235 Baht compared to the years in which the rice price guarantee scheme was executed.

**Keywords:** modification of paddy rice intervention price, rice price guarantee, rice pledging, household savings

## กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระเรื่อง ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออม ในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยได้รับความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร.ชาติ จันทร โคติกา ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภา ทองคง กรรมการ และดร.สันติกร ภมรปฐมกุล อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการช่วยเหลือและให้คำที่ปรึกษา แก่ไขตรวจทานข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ เพื่อนำมาปรับปรุงการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ให้มีความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนความรู้อันมีค่ายิ่ง และสามารถนำความรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ขอขอบพระคุณเกษตรกร ชาวนาในจังหวัดปทุมธานี ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์สละเวลาในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ จนทำให้การเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นไปได้ด้วยดี สิ่งสำคัญที่สุด ผู้ทำการศึกษขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ผู้มีพระคุณสูงสุด สมาชิกทุกคนในครอบครัวรวมถึงเพื่อนทุกคน ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้ความสนับสนุน ให้คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ตลอดมา

สุดท้ายนี้ ผู้ทำการศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่สนใจ หากการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้ทำการศึกษขอกราบขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

จตุพร กองสัมฤทธิ์

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(3)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(4)
กิตติกรรมประกาศ.....	(5)
สารบัญ.....	(6)
สารบัญตาราง.....	(8)
สารบัญภาพ.....	(9)
บทที่ 1 บทนำ.....	10
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	10
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	15
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	15
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	15
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	16
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	17
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
2.1 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรของไทย.....	19
2.2 ระบบการผลิตและค้าข้าวในประเทศไทย.....	24
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดสินค้าเกษตร.....	27
2.4 การดำเนินงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือก.....	43
2.5 สภาพความเป็นอยู่ของชาวนาจังหวัดปทุมธานี.....	49
2.6 แนวคิดของการออม.....	60
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	61
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	69
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	69
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	69
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	69

## สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์.....	71
4.1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	73
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	76
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	76
5.2 การอภิปรายผลการวิจัย.....	77
5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย.....	78
บรรณานุกรม.....	79
ภาคผนวก.....	87
ประวัติผู้เขียน.....	95





## สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 แสดงค่าสถิติเชิงพรรณนาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 ครั้วเรือน.....	71
ตารางที่ 4.2 แสดงแบบจำลองกลุ่มตัวอย่าง 200 ครั้วเรือน.....	73



## สารบัญญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1	แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่องผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการ แทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็น โครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนา จังหวัดปทุมธานี.....	17
------------	--	----



# บทที่ 1

## บทนำ

### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญผลิตข้าวได้อันดับ 6 ของโลก และเป็นผู้ส่งออก ข้าวเป็นอันดับ 1 ของโลก โดยแบ่งเป็นข้าวสารร้อยละ 97 และที่เหลือเป็นผลิตภัณฑ์จากข้าว มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวคิดเป็นร้อยละ 49.02 ของพื้นที่เพาะปลูกของประเทศไทยในปี 2549 มีจำนวนครัวเรือน ที่ประกอบอาชีพเพาะปลูกข้าวคิดเป็นร้อยละ 19.70 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของประเทศไทย จึงเห็นได้ว่าข้าวเป็นสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญทั้งในระดับโลกและสำหรับประเทศไทย รวมทั้งเกี่ยวข้องกับประชาชนของประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ข้าวจึงเป็นอาหารหลักของคนไทยและเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ โดยมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าว 3.7 ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด พื้นที่เพาะปลูกประมาณ 60 ล้านไร่ ได้ ผลผลิตปีละ 28 ถึง 30 ล้านตันข้าวเปลือก มูลค่าประมาณ 180,000 - 200,000 ล้านบาท โดยส่งออกปีละ 8 ถึง 10 ล้านตันข้าวสาร นำเงินตราเข้าประเทศปีละ 80,000 ถึง 100,000 ล้านบาท ซึ่งแหล่งผลิตอยู่ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศและภาคเหนือตอนล่าง จึงเห็นได้ว่าข้าวทำรายได้ให้กับเกษตรกร และประเทศชาติจำนวนมาก จากการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ดังนั้นผลผลิตข้าวในแต่ละปี จึงสร้างรายได้จำนวนมากให้กับเกษตรกรและประเทศชาติ ในปีใดที่ข้าวมีราคาดีก็จะทำให้รายได้ ของเกษตรกรและประเทศชาติสูงขึ้นด้วย (ชัยวัฒน์ สหสกุล, 2550, น. 2)

การส่งออกข้าวไทย ข้านับว่าเป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ในปัจจุบันประเทศไทยมีรายได้จากการส่งออกข้าวนับแสนล้านบาท และส่งออกเป็นอันดับหนึ่งของโลกมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังประสบปัญหาเรื่องประสิทธิภาพการผลิต ราคาและการส่งออก โครงสร้างพื้นฐานของการผลิตข้าว สภาพพื้นที่เพาะปลูก ในพื้นที่น้ำฝนมักเป็นกระตนาผืนเล็กผืนน้อย เนื่องจากพื้นที่สูงต่ำต่างระดับ ทำให้ใช้เครื่องมือทุ่นแรงยาก แม้แต่ในพื้นที่ชลประทาน สภาพพื้นที่น้ำก็ยังไม่ได้รับการปรับสภาพให้เหมาะสม ทำให้การใช้น้ำสิ้นเปลือง ประกอบกับพื้นที่ชลประทานมีจำกัด และสภาพความยากจนของชาวนาไทย ทางด้านการตลาดแม้รัฐได้พัฒนาตลาดข้าวไทยให้มีระบบตลาดกลางข้าวเปลือกแล้ว แต่ก็ยังคงมีปัญหา ได้แก่ ปัญหาการกระจายข้าวเปลือกของเกษตรกรที่อยู่กระจัดกระจายห่างไกลจากแหล่งซื้อ ขายและไม่สามารถแบกภาระค่าขนส่งได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการแปรรูปข้าวเปลือกในโรงสีสหกรณ์ที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ทำให้มีกำลังการผลิตน้อย นอกจากนี้ยังมีปัญหาราคาข้าวในตลาดโลกที่มักมีการผันผวนมาก

บางครั้งผู้ส่งออกต้องซื้อข้าวในราคาสูง แต่ตอนขายกลับขายได้ในราคาต่ำ ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อราคาข้าวจากชาวนา (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน), 2554)

ถึงแม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศผู้ผลิตข้าวที่สำคัญ และเป็นประเทศที่มีการส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลกติดต่อกันมานานหลายปีแล้ว แต่ข้าวของไทยก็มักประสบกับปัญหาทางด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ ทั้งทางด้านประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูป และที่สำคัญคือ ปัญหาทางการตลาด โดยเฉพาะตลาดภายในประเทศที่ราคาข้าวมักไม่มีเสถียรภาพ เนื่องจากราคาข้าวในประเทศขึ้นอยู่กับราคาในตลาดโลก และราคามักจะตกต่ำในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมากสาเหตุมาจากการที่ผลผลิตกระจายตัวไม่สม่ำเสมอ มีการกระจุกตัวในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยวเกษตรกรไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาของข้าวที่จะขาย สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์ / กลุ่มเกษตรกร) ส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็กและขาดการรวมตัวกันอย่างเป็นปึกแผ่นรวมทั้งขาดการจัดการ การพัฒนาและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง ราคาของข้าวจึงถูกกำหนดโดยผู้ซื้อ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักเป็นผู้มีอิทธิพลและมีอำนาจผูกขาดในตลาดนอกจากนี้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการตลาดต่าง ๆ เช่น ยุ้งฉาง ไซโล เครื่องอบลดความชื้น และลานตาก ส่งผลให้ข้าวที่ผลิตขึ้นมีความชื้นสูงคุณภาพต่ำ ไม่มีสถานที่สำหรับเก็บข้าวไว้เพื่อรอราคาสำหรับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ก็ประสบกับปัญหาในการขายข้าวเช่นเดียวกับเกษตรกรทั่ว ๆ ไป ทั้งเรื่องของการถูกกดราคา การถูกเอารัดเอาเปรียบในการชั่ง ตวง วัด การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ขาดอุปกรณ์การขนส่ง ทำให้เกษตรกรสมาชิกต้องขายข้าวให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามาซื้อข้าวถึงไร่นาของเกษตรกร ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรสมาชิกขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำอยู่เป็นประจำ จากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ รัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะปรับปรุงตลาดสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพด้วยการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตรขึ้นในระดับต่าง ๆ ตามความจำเป็น และเหมาะสมกับสภาพตลาด และลักษณะของสินค้า พร้อมทั้งปรับปรุงและจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีในการซื้อขายผลิตผลทางการเกษตร ทำให้ได้ราคาที่ยุติธรรมเกิดความพึงพอใจทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยรัฐบาลได้สนับสนุนเงินงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนจำนวน 2,532,642,800 บาท ให้กับกรมส่งเสริมสหกรณ์ สำหรับใช้จัดตั้งตลาดกลางข้าวเปลือกประจำตำบลตามโครงการการพัฒนาธุรกิจ ตลาดกลางสหกรณ์ในปี พ.ศ. 2537 เพื่อแก้ไขปัญหาการค้าข้าวตกต่ำ โดยให้สหกรณ์ร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนในการแทรกแซงราคาผลิตผลทางการเกษตร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับเกษตรกร และรวมตัวกันเพื่อยกระดับราคาผลิตผลทางการเกษตรด้วยวิธีการสหกรณ์ปัจจุบันมีตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตร จำนวน 780 แห่ง (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2550)

ในปี 2551 นี้ถือว่าเป็นปีทองของการส่งออกข้าวไทย โดยขณะนี้สถานการณ์ตลาดเป็นของผู้ขาย (ผู้ส่งออก) อย่างแท้จริง โดยความต้องการบริโภคข้าวของโลก มี 424 ล้านตัน ซึ่งสูงกว่าผลผลิตรวมของโลกที่ 420.6 ล้านตัน ภาพการณ์ของตลาดโลกขณะนี้ พบว่า ประเทศผู้ส่งออกรายอื่น รวมทั้งผู้นำเข้าส่วนใหญ่ ก็มีผลผลิตไม่เพียงพอ ซึ่งเกิดจากการขาดแคลนข้าวในประเทศตน อันเนื่องมาจากปัญหาภัยธรรมชาติ ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่พอกับการบริโภคภายในจึงต้องลดหรือระงับการส่งออกข้าว ขณะนี้พบว่าประเทศเวียดนาม อินเดีย และอียิปต์ ได้ประกาศใช้มาตรการห้ามการส่งออกข้าวแล้ว บางประเทศยังใช้มาตรการกำหนดราคาส่งออกขั้นต่ำ ควบคู่กันอีกด้วย สำหรับประเทศจีนมีการเพิ่มการอุดหนุนในประเทศ และเก็บภาษีส่งออกข้าว ดังนั้นปริมาณข้าวที่จะเข้าสู่ตลาด โลกในปีนี้น่าจะไม่เพิ่มไปจากปีก่อน หรืออาจลดลงก็ได้ ในขณะที่ความต้องการบริโภคข้าวในโลก ยังขยายตัวต่อเนื่อง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องแน่นอนที่สุดว่าราคาข้าวในตลาดโลกจะต้องสูงขึ้น และโดยที่ไทยเป็นประเทศเดียวที่มีผลผลิตมากและสามารถส่งออกได้ตามปกติ ทุกประเทศจึงหันมาสั่งซื้อข้าวจากไทย เรียกได้ว่ามีเท่าไรก็ขายหมดแน่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555)

ในช่วงที่ราคาข้าวในประเทศไทยตกต่ำ ส่วนมากจะเกิดในช่วงที่มีข้าวออกมามากพร้อมๆ กัน รัฐบาลก็จะใช้ โครงการรับจำนำข้าวเปลือก เพื่อพยุงราคาข้าวไว้ โดยรัฐบาลจะรับซื้อข้าวเปลือกในราคาที่ประกาศ (เรียกว่าราคาประกัน) เพื่ออุปทานข้าวออกจากตลาดซึ่งราคาประกันแต่ละปีก็จะอยู่ในระดับที่สูง กว่าราคาตลาด สำหรับการรับจำนำนี้ทำได้ 2 รูปแบบ คือ จำนำที่อยู่กลางเกษตรกร หรือจำนำที่โรงสีที่เข้าร่วมโครงการฯ แบบแรกนั้น ธกส. จะเป็นผู้ดำเนินการโดยข้าวกู้ฝากเกษตรกรไว้ ถ้าเป็นการรับจำนำที่โรงสีเกษตรกรก็ต้องขนข้าวมาที่โรงสี และก็จะได้รับเอกสารไปขึ้นเงินกับ ธกส. โรงสีก็มีหน้าที่สีข้าวส่งมอบแก่องค์การคลังสินค้า (อคลัง) แต่ในความเป็นจริงข้าวเหล่านี้ก็ยังคงถูกเก็บไว้ที่โรงสี เพื่อรอเวลาจะระบายออกนอกประเทศ หรือในบางกรณี ก็มีการนำกลับมาใช้ในตลาดในประเทศก็ได้แล้วแต่นโยบาย ในอดีตที่ผ่านมาข้าวที่รัฐบาลเป็นเจ้าของผ่านโครงการรับจำนำ มักจะถูกเก็บไว้จนเสื่อมสภาพ หรือไม่ก็มีการล่องหนหายไปจาก โกดัง ทำให้ไม่สามารถขายได้หรือถ้าขายได้ก็ได้อัตราต่ำมาก ดังนั้นโครงการรับจำนำข้าวจึงมักเกิดผลขาดทุนเสมอ การขาดทุนก็เนื่องจากซื้อแพงแต่ขายถูกหรือขายไม่ได้เลยก็มี (ประเสริฐ โกศลวิตร, 2551, น. 26-27)

โครงการรับจำนำข้าวเปลือกเป็นโครงการหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งรัฐบาลต้องการช่วยเหลือชาวนาที่ประสบปัญหาหาราคาข้าวตกต่ำจากภาวะข้าวล้นตลาดในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีเพาะปลูก 2524/25 ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาข้าวในประเทศค่อนข้างตกต่ำ รัฐบาลได้มอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นองค์กรหลักในการทำหน้าที่รับจำนำข้าวเปลือกจากชาวนาในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อจูงใจให้ชาวนาชะลอการขายข้าวในช่วงต้นฤดูกาล

เก็บเกี่ยว และลดอุปทานข้าวที่จะออกสู่ตลาด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการช่วยให้ชาวนาที่เดือดร้อนเงิน ในช่วงเก็บเกี่ยวได้มีเงินไปใช้ก่อนโดยไม่ต้องขายข้าว เมื่อราคาข้าวหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวสูงขึ้นชาวนาค่อยมาไถ่ถอนข้าวเปลือกไปขายในตลาด พร้อมกับจ่ายดอกเบี้ยให้แก่รัฐ ซึ่งรัฐคิดดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโครงการรับจำนำข้าวเปลือกจะสามารถช่วยเหลือและแก้ปัญหาในเรื่องรายได้ของเกษตรกรได้ส่วนหนึ่ง แต่ก็ได้สร้างปัญหาและผลกระทบต่อตลาดข้าวไทยมาโดยตลอด จนกลายเป็นปัญหาที่เรื้อรังของประเทศ สาเหตุหลักเกิดจากการใช้วิธีการรับจำนำที่ผิดไปจากหลักการและเจตนารมณ์เดิม (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2556)

ผลกระทบจากนโยบายรับจำนำข้าวที่มีต่อตลาดข้าว รวมถึงผลกระทบต่อสต็อกข้าว และมูลค่าการส่งออก และผลกระทบจากราคารับจำนำข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% ต่อราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5% (ที่เกษตรกรขายได้) ในประเทศไทย ปีการผลิต 2544/45-2554/55 จากโครงการรับจำนำเป็นนโยบายที่มีการแทรกแซงกลไกราคาในตลาดข้าว ส่งผลให้กลไกตลาดถูกบิดเบือน สาเหตุเกิดจากการที่รัฐบาลกำหนดราคารับจำนำที่สูงเกินกว่าราคาตลาด ทำให้เกษตรกรมุ่งที่จะเข้าร่วมโครงการฯ แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการซื้อขายปกติตามกลไกตลาด จากข้อมูลในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2555 พบว่าได้มีข้าวที่เกษตรกรนำมาจำนำไว้มากกว่า 16 ล้านตันข้าวเปลือก และข้าวสารใน สต็อกมีมากกว่า 12 ล้านตัน ซึ่งการวิจัยทางสถิติพบว่า หลังจากปี 2550/51 ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้มีการปรับตัวลดลงมาอยู่ที่ 8,600 บาท/ตันในปี 2552/53 หรือลดลงจากปี 2550/51 ร้อยละ 11.46 แต่ในปี 2553/54-2554/55 ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกครั้ง โดยในปี 2554/55 มีราคาเท่ากับ 10,805 บาท/ตัน หรือเพิ่มขึ้นจาก ปี 2544/45 คิดเป็นร้อยละ 114.04 จากข้อมูลบัญชีสมดุลข้าวของประเทศไทยในช่วง 10 ปี จะเห็นว่าสต็อกข้าวของไทยเพิ่มขึ้นมากจาก 1.7 ล้านตันข้าวสารในปี 2544 เป็น 9.4 ล้านตันข้าวสาร ในปี 2555 (ค่าประมาณการ) ปริมาณข้าวที่เพิ่มขึ้นในสต็อกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลรับจำนำข้าวในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับราคารับจำนำข้าวที่รัฐบาลกำหนดขึ้นสูงกว่าราคาตลาด ส่งผลให้เกษตรกรนำข้าวมาร่วมโครงการจำนวนมาก ด้วยราคาที่สูงกว่าราคาตลาดเกษตรกรจึงไม่ไถ่ถอนข้าวที่จำนำไว้คืน จึงทำให้ปริมาณข้าวในสต็อกของไทยสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (คณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร, 2555)

โครงการประกันราคาข้าวเปลือกข้าวเปลือก เป็นมาตรการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกที่เป็นไปตามกลไกตลาดและช่วยลดภาระงบประมาณของรัฐบาล โดยในระยะแรกจะเป็นทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกรนอกจากการรับจำนำข้าวเปลือก และในระยะยาวจะเป็นระบบที่แทนที่การรับจำนำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรขายข้าวเปลือกได้ในราคาที่สูงขึ้น เพื่อเป็นการใช้กลไก

ตลาดในการสร้างเสถียรภาพราคาในระยะยาวและมีความยั่งยืน เพื่อลดภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการช่วยเหลือให้เกษตรกรสามารถขายข้าวเปลือกได้ในราคาที่เหมาะสม การรับจํานำ ให้ อคส./อ.ต.ก. รับฝากและออกไปประทวนและโรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับฝากจํานำข้าวเปลือกจาก เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร โดยจะรับจํานำเป็นข้าวเปลือกและแปรสภาพเป็นข้าวสารเก็บไว้ใน โกดังกลาง ที่เข้าจัดเก็บโดย อคส./อ.ต.ก. และ/หรือส่งมอบให้ผู้ซื้อ (กรมการค้าภายใน, 2555)

จากผลการสำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) เปิดเผยผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “การปรับลดราคาจํานำข้าว” ทำการสำรวจ ระหว่างวันที่ 19 - 21 มิถุนายน 2556 จากประชาชนทั่วประเทศ จำนวน 1,248 หน่วยตัวอย่าง กระจาย ทุกระดับการศึกษาและอาชีพจากกรณีที่คณะกรรมการนโยบายข้าว (กขช.) ได้ปรับลดราคาจํานำ ข้าวเปลือก (การรับจํานำข้าวเปลือกนาปรัง ปี พ.ศ.2556 ข้าวเปลือกเจ้า 100 เปอร์เซ็นต์ ความชื้นไม่เกิน ร้อยละ 15) จากตันละ 15,000 บาทเป็น 12,000 บาท โดยมีผลตั้งแต่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2556 เป็นต้นไป โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: S.E.) ไม่เกินร้อยละ 1.4 จากการสำรวจ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 59.62 ไม่เห็นด้วย กับการที่รัฐบาลลดราคาจํานำข้าวเปลือกเจ้า 100 เปอร์เซ็นต์ จากตันละ 15,000 บาทเป็น 12,000 บาท เพราะ เห็นใจเกษตรกรทำให้มีรายได้จากการ ขายข้าวลดลง อีกทั้งต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น (ค่าปุ๋ย ค่าเชื้อเพลิง ค่าแรง เป็นต้น) ทำให้ชาวนาเป็นหนี้ เพิ่มมากขึ้น ขณะที่ร้อยละ 36.62 เห็นด้วย เพราะรัฐบาลไม่ต้องแบกค่าใช้จ่ายส่วนต่างราคาข้าว ซึ่งทำให้รัฐขายข้าวขาดทุน ทั้งนี้ ประชาชน ร้อยละ 63.38 ระบุว่า ไม่ควรลดราคาจํานำลง เพราะข้าวหอมมะลิเป็นข้าวที่มีคุณภาพดีอยู่แล้ว และมีต้นทุนในการผลิตสูง และร้อยละ 26.68 ระบุว่า ควรลดราคา การรับจํานำข้าวเปลือกหอมมะลิ เหมือนกับการรับจํานำข้าวเปลือกเจ้า 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะถ้าปรับก็ ควรจะปรับลดให้เหมือนกัน ด้านความคิดเห็นต่อการรับจํานำข้าว กับ การประกันราคาข้าวว่า นโยบายใดที่เกษตรกรจะได้ประโยชน์สูงสุด พบว่า ประชาชนร้อยละ 44.31 ระบุว่า เป็นการประกัน ราคาข้าว เพราะลดการทุจริตคอร์รัปชัน มีขั้นตอนที่ตรวจสอบได้ชัดเจนและละเอียดกว่าการรับจํานำ ช่วยทำให้รัฐบาลไม่ขาดทุน รองลงมา ร้อยละ 29.81 ระบุว่า เป็นการรับจํานำข้าว เพราะเกษตรกรจะได้ ราคาที่สูงกว่า การประกันข้าวและได้เงินทันทีที่ขายข้าว ทำให้ชาวนาลืมตาอ้าปากได้ และร้อยละ 13.30 เห็นว่าทั้งสองนโยบายไม่ทำให้เกษตรกรได้ประโยชน์สูงสุด เพราะทั้งสองโครงการมีช่องโหว่ ในการทุจริตเหมือนกัน ผลประโยชน์จะตกอยู่ที่โรงสีหรือพ่อค้าคนกลางมากกว่า (มหาวิทยาลัยนิด้า, 2556)

จากปัญหาดังกล่าวนี้ คาดว่าน่าจะส่งผลกระทบต่อตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดผลกระทบต่อรายรับรายจ่าย เงินออมในครัวเรือนของชาวนาในจังหวัดปทุมธานี เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งการเพาะปลูกข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ เกษตรกรจังหวัดปทุมธานีมีการทำนาในทุกอำเภอของจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่ม มีสภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม รวมทั้งมีระบบการชลประทานที่ทั่วถึง นับได้ว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรการทำนาเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานี รายได้ส่วนใหญ่เกิดจากการประกอบอาชีพ ฉะนั้นถ้าเกิดสภาวะทางด้านการตลาดของผลผลิตก็จะเกิดผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะศึกษาถึงเรื่องผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัด

## 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

การปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

## 1.3 สมมติฐานของการวิจัย

การปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

## 1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 การศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาจากเกษตรกรผู้ขายข้าวเปลือก และสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ในจังหวัดปทุมธานี

1.4.2 ศึกษาถึงผลกระทบของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่มีต่อวิถีการตลาดข้าวของชาวนาจังหวัดปทุมธานี



## 1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

นโยบายการรับจำนำข้าว หมายถึง โครงการ นโยบายที่รัฐบาลรัฐมีจุดประสงค์ต้องการช่วยเหลือชาวนาที่ประสบปัญหาหาราคาข้าวตกต่ำจากภาวะข้าวล้นตลาดในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือชาวนาใน

การรับจำนำข้าวเปลือก หมายถึง การให้เงินกู้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยใช้ข้าวเปลือกและใบประทวนสินค้าเป็นหลักประกัน

การจับจ่ายใช้สอย หมายถึง สภาพรายรับรายจ่ายในชีวิตประจำวันของผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดปทุมธานี

ตลาดกลางข้าวเปลือก หมายถึง สถานที่รวบรวมและซื้อขายข้าวเปลือก โดยเปิดให้บริการกับผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมากได้มาพบกัน และตกลงราคาซื้อขายกันอย่างเสรี

ผู้ซื้อ หมายถึง ผู้ที่มาซื้อผลผลิต (ข้าวเปลือก) ที่ตลาดกลาง ได้แก่ พ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าส่ง พ่อค้ารวบรวม

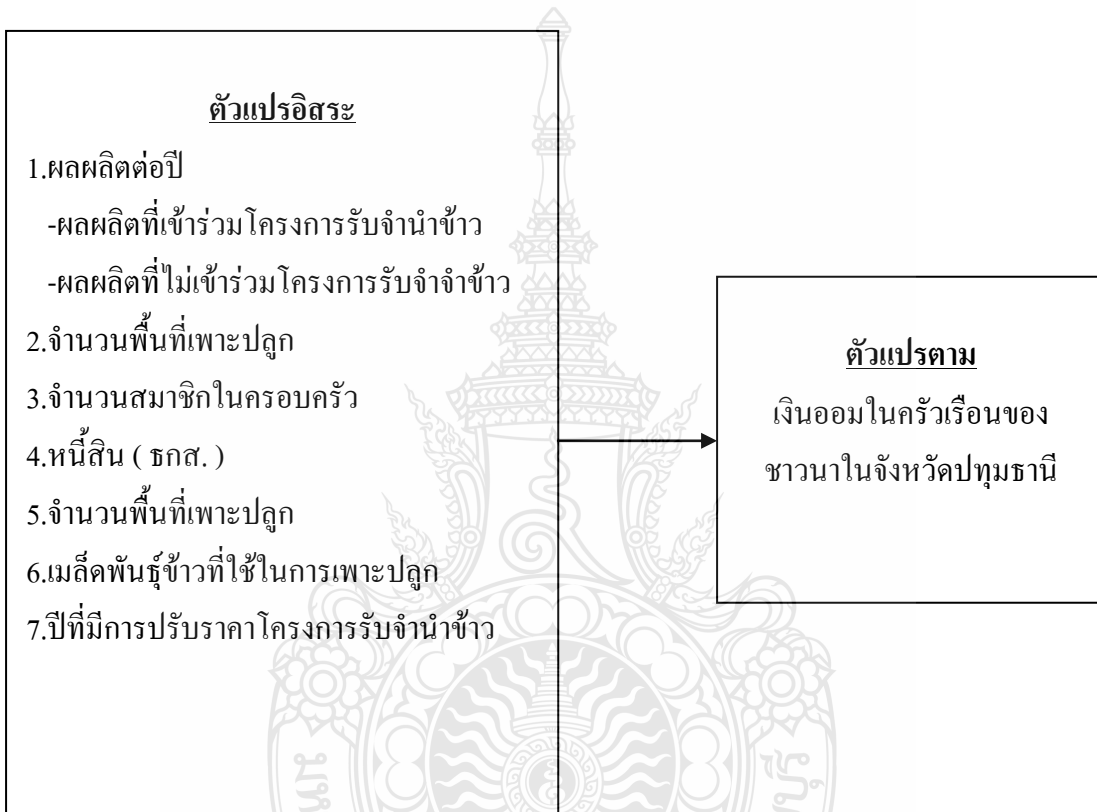
ผู้ขาย หมายถึง ผู้ที่นำผลผลิต (ข้าวเปลือก) มาขายที่ตลาดกลาง ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ เกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ ฯลฯ

โรงสี หมายถึง เจ้าของโรงสีข้าวที่รับซื้อข้าวเปลือกที่ตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์ การเกษตร

วิธีการตลาด หมายถึง กระบวนการเคลื่อนย้ายข้าวเปลือกจากเกษตรกรผู้ผลิตผ่านผู้ที่ทำหน้าที่การตลาดระดับต่าง ๆ ไปถึงผู้บริโภค หรือส่งออกไปต่างประเทศ

## 1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากนโยบายตามโครงการรับจำนำข้าวเปลือก และสัมภาษณ์บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตร จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกร พ่อค้า และโรงสี เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่มีต่อตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดปทุมธานี



ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่องผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

## 1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี ทำให้ทราบถึง ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี โดยผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการรับจำนำข้าวเปลือก และสภาพการออมเงินการใช้จ่ายใช้สอย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ ของชาวนาในจังหวัดปทุมธานี และเป็นประโยชน์กับเกษตรกรสมาชิก เกษตรกรทั่วไป และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้มากที่สุด



## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง เพื่อศึกษาผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือก จากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของ ชาวนาจังหวัดปทุมธานี ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี หลักการเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

#### 2.1 นโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรของไทย

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร มีหน้าที่หลักในการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้ระดม ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับทุกสาขาเกษตร ให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางพัฒนา และน้อมนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

##### 2.1.1 ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ทิศทางการทำงานในช่วง 4 ปีข้างหน้าของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ มีดังนี้ ให้ ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนฐานการผลิตที่เคยเน้นใช้ทรัพยากรจากการใช้จำนวนที่ดินเป็นปัจจัย หลัก ควบคู่กับการใช้จำนวนแรงงานที่มีอยู่ในฟาร์มและแรงงานจ้างราคาถูก ก้าวมาเป็นฐานการผลิต จากองค์ความรู้ที่ใช้ภาคทุน ภาคองค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ที่ผสมผสานกับเทคโนโลยีพื้นฐาน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อน

ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยน โครงสร้างการผลิตจากการผลิตมากแต่ให้ผลตอบแทน น้อยและเป็นการผลิตสินค้าเกษตรขั้นปฐม เปลี่ยนไปเป็นการผลิตโดยพิจารณาตลอดทั้งห่วงโซ่การ ผลิต ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป และการตลาดรวมทั้งการปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าชนิดหนึ่ง ไปสู่ สินค้าอีกชนิดหนึ่งที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าเดิม สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ เพื่อสร้างรายได้ ภาคการเกษตรให้สูงขึ้น

ให้ความสำคัญกับการพัฒนาปรับปรุงระบบควบคุมคุณภาพและตรวจสอบรับรองสินค้า เกษตรและอาหารให้ได้มาตรฐาน และสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค ตั้งแต่ระดับ ไร่จนถึงโต๊ะอาหารและเพื่อเป็นการผลักดันการขยายตลาดสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปใน ต่างประเทศ โดย

- 1) ระดับไร่นา/ฟาร์ม จะเน้นหลักปฏิบัติสินค้าเกษตรที่ดีและเหมาะสม ได้แก่

- Good Agricultural Practice: GAP
- Thailand Quality Management System in Agriculture: TQA
- Code of Conduct: CoC Code of Practice ต่าง ๆ

2) ระดับโรงงานจะใช้หลักการจัดการด้านสุขลักษณะในโรงงานแปรรูป ได้แก่

- Good Manufacturing Practice: GMP
- Good Hygienic Practice: GHP
- การวิเคราะห์จุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Hazard Analysis Critical Control Point: HACCP)

HACCP)

3) ระบบตรวจสอบรับรองคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าจะใช้ระบบที่เป็นสากลและยึดหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่มีความก้าวหน้าด้านเทคนิคทัดเทียมนานาชาติ ซึ่งรวมทั้งการพัฒนาห้องปฏิบัติการตรวจวิเคราะห์ด้วยเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการเกษตร และสหกรณ์ของประเทศ กระทรวงเกษตร และสหกรณ์จะมียุทธศาสตร์ 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ของแผนบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดความยากจนของเกษตรกร โดยกระทรวงเกษตร และสหกรณ์จะพัฒนาใน 3 ระดับ คือระดับบุคคล ชุมชน และประเทศ โดยเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ แก่เกษตรกร การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้ขบวนการวิสาหกิจชุมชนในรูปสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชนและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน เพื่อช่วยเหลือด้านการตลาด โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานภาคเอกชนปรับปรุงคุณภาพดิน เพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำและบ่อน้ำในไร่นาให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรในระดับชุมชน เช่น โรงสีชุมชน โรงปุ๋ยอินทรีย์ชุมชน และเครื่องจักรกลเกษตรขั้นพื้นฐาน เป็นต้น จัดสรรที่ดินทำกินและเร่งรัดการกระจายกรรมสิทธิ์ที่ดินขยายโอกาสการเข้าสู่ทุนผ่านระบบการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เร่งรัดการแก้ไขหนี้สินของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม สร้างกลไกการบริหารจัดการด้านการผลิตการแปรรูปและการตลาดโดยรัฐเป็นผู้เชื่อมโยงทางด้านตลาดทุนและตลาดสินค้าในรูปแบบนิติบุคคลเฉพาะกิจ (SPV)

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับโครงสร้างภาคการเกษตร โดยพัฒนาด้านปัจจัยการผลิตให้ระบบชลประทานที่มีอยู่เดิม ระบบการใช้ที่ดิน ดิน และปัจจัยผลิตทางการเกษตร มีการใช้ที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พัฒนาอาชีพและสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรเกษตรกรปรับ

โครงสร้างสินค้าเกษตร โดยการเพิ่มผลผลิตการผลิต คือผลิตให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพส่งเสริม การวิจัยพัฒนาให้ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ปรับปรุงคุณภาพสินค้าและขยายกำลังการผลิตสร้างมูลค่า ให้กับสินค้าเกษตร โดยการจัดทำมาตรฐานสินค้า เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสร้าง Brand และส่งเสริมการผลิตและการแปรรูปสินค้า พัฒนาด้านการตลาด บริการและระบบโลจิสติกส์ โดย ในช่วง 4 ปีข้างหน้าจะเน้นการดำเนินการใน 3 กลุ่มสินค้า คือ

1) สินค้าเกษตรที่สร้างรายได้จากการส่งออก (Cash Cow) ได้แก่ กุ้ง ไข่ อาหารทะเล กระจับปี่และแปรรูป ผัก/ผลไม้กระป๋องและแปรรูป ผลิตภัณฑ์ข้าว /ข้าวสาลีและอาหารแปรรูปอื่น ๆ ไช้มันและน้ำมันพืช สัตว์/เนื้อสัตว์และของปรุงแต่งที่ทำจากเนื้อสัตว์ข้าว ยางพารา ผักรวม

2) สินค้าเกษตรที่มีโอกาส (New Opportunity) ได้แก่ กลุ่มพลังงานทดแทน (ปาล์ม น้ำมัน อ้อย มันสำปะหลัง) ไม้ยางพารา (เฟอร์นิเจอร์) สินค้าเกษตรอินทรีย์โคเนื้อ

3) สินค้าเกษตรที่ต้องปรับโครงสร้างการผลิต ได้แก่ กลุ่มผลไม้ (ลำไย ทุเรียน ลิ้นจี่ เงาะ มังคุด) หอมแดง กระเทียม หอมหัวใหญ่กาแฟ ถั่วเหลือง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร ให้ความสำคัญกับการ สร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ โดยจัดการและฟื้นฟูทรัพยากรประมง พื้นที่ทาง การเกษตร และพื้นที่แหล่งน้ำโดยการเพิ่มความสมบูรณ์ของทรัพยากรประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติ ควบคุมการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ยุติการทำลายหน้าดิน ลดปริมาณการใช้สารเคมีทาง การเกษตร ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน โดยการใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปลูกหญ้า แฝกตามแนวพระราชดำริ การบริหารจัดการน้ำเพื่อป้องกันอุทกภัย รักษาคุณภาพน้ำรวมทั้งสร้าง จิตสำนึกและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้น้ำเพื่อการผลิตสินค้าเกษตรอย่างประหยัดและมี ประสิทธิภาพ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การต่างประเทศและเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศมุ่งเน้น ให้การผลิตภายในประเทศสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศโดย การค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ เน้นการเจรจา การลดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี และการ อำนวยความสะดวกทางการค้า ให้ความร่วมมือในการพัฒนาด้านวิชาการ ความมีส่วนร่วมในเวทีโลก รวมทั้งผลักดันความคิดริเริ่มของไทยในภูมิภาค

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการ ดำเนินการปรับ โครงสร้างองค์กร สร้างมาตรฐานการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นที่ยอมรับด้านความสามารถของ บุคลากรเพื่อเพิ่มคุณภาพ อำนวยความสะดวกและเพิ่มความเร็วในการให้บริการตลอดจนสามารถ บูรณาการเพื่อพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ นอกจากนี้จะเน้นความโปร่งใสในด้านการบริหารจัดการ

ภาครัฐ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย สร้างฐานข้อมูลด้านการเกษตรที่ดีที่สุดในประเทศไทย สามารถเชื่อมโยงได้ทั้งภายในและภายนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมแก่เกษตรกรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับโครงสร้างภาคการเกษตร มีการกำหนดเป้าประสงค์ภายในกรอบนโยบายของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้า และบริการบนฐานความรู้และความเป็นไทย โดยปรับโครงสร้างภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการที่ใช้กระบวนการพัฒนาคลัสเตอร์ และห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งเครือข่ายชุมชนบนรากฐานของความรู้สมัยใหม่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งสร้างบรรยากาศการลงทุนที่ดี เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศตลอดการบริหารองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ การปฏิรูปองค์กร การปรับปรุงกฎระเบียบและพัฒนาระบบมาตรฐานในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศให้สนับสนุนการปรับโครงสร้างการผลิต และการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ภายใต้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพแข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรมและเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย ตลอดจนการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศทุกระดับ (กรมการค้าภายใน, 2554)

### 2.1.2 นโยบายการเกษตรของไทย

รัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์สำหรับแผนพัฒนาการเกษตรในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ถึงฉบับที่ 9 โดยให้ความสำคัญในการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการผลิตให้กับเกษตรกรผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศและผลิตเพื่อการส่งออกเพิ่มมากขึ้นและสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาตลาดกลาง ตลาดท้องถิ่น รวมถึงตลาดซื้อขายล่วงหน้าเพื่อให้เกษตรกรได้ราคาที่เป็นธรรม โดยรัฐบาลจะเป็นผู้สนับสนุนเงินงบประมาณและ

แนวทางในการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมการค้าภายใน และคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (กรมการค้าภายใน, 2554)

นโยบายการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร ทั้งนี้หน่วยงานรัฐบาลแต่ละหน่วยงานได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ สรุปโดยรวมได้ดังนี้

1) ส่งเสริมและจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตร เช่น ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าและตลาดสินค้าเกษตรให้มีจำนวนเพียงพอและกระจายตัวในพื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญรวมทั้งจัดหาช่องทางการตลาดใหม่ ๆ ในการจำหน่ายผลผลิต ตลอดจนการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารการตลาดสินค้าเกษตร

2) ส่งเสริมและสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานต่าง ๆ เช่น คลังสินค้าไซโล ห้องเย็น ถนน และระบบการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อรองรับธุรกรรมทางการตลาด

3) ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ และประสานธุรกิจสหกรณ์ในระดับต่าง ๆ เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการซื้อขายสินค้าและการกำหนดคุณภาพสินค้าที่ชัดเจน

4) ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้า เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้อีกมากขึ้นตามห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ด้วยการสนับสนุนให้มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรระดับโรงงาน สร้างความเข้มแข็งของระบบการผลิตวัตถุดิบโดยมีสัญญาข้อตกลงระหว่างเกษตรกรและโรงงาน

5) พัฒนาระบบการซื้อขายสินค้าเกษตรให้เป็นสากล เพื่อให้ได้มาตรฐานทั้งสินค้าปฐมภูมิและแปรรูป

6) พัฒนาระบบโลจิสติกส์ เพื่อรองรับกระจายสินค้าจากแหล่งผลิตสู่ผู้บริโภคเพื่อลดต้นทุนการตลาด ตลอดจนพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการค้าและการตลาดสินค้าเกษตร รวมทั้งนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการให้บริการแก่เกษตรกร

7) เสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถด้านการตลาดแก่เกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ นโยบายการแทรกแซงราคา นโยบายการแทรกแซงราคาเป็นมาตรการที่รัฐบาลกำหนดขึ้นเพื่อมุ่งให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากราคาสินค้าเกษตรมีความไม่แน่นอน เช่น ราคาผลผลิตตกต่ำมากในปี นี้ และคาดได้ว่าในปี หน้า เกษตรกรจะผลิตน้อยลง



จึงต้องมีการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร เพื่อให้จะให้เกษตรกรได้รับความมั่นใจว่าสามารถขายสินค้าได้ในราคาที่รัฐรับประกันตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย เปรียบเสมือนเป็นแหล่งประกันความเสี่ยงสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นตลาดสินค้าเกษตรรูปแบบใหม่ที่จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2547 เพื่อต้องการให้เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าสำหรับผู้ซื้อและผู้ขายจะต้องปฏิบัติตามสัญญา โดยปัจจุบันสินค้าเกษตรที่มีการซื้อขายผ่านตลาดกลางแห่งนี้ ได้แก่ ยางแผ่นรมควันชั้น 3 ข้าวขาว 5% แป้งมันสำปะหลังประเภทสตาร์ชชั้นพิเศษ น้ำมันขี้มัน ยางแท่ง และมันสำปะหลังเส้น (กรมการค้าภายใน, 2554)

จะให้เห็นว่าการจัดตั้งสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะส่งผลดีต่อผู้ผลิต ผู้แปรรูปสินค้า ผู้ส่งออก และผู้บริโภค เนื่องจากช่วยลดความเสี่ยงในด้านราคาสินค้าเกษตรที่มีความแปรปรวนค่อนข้างสูงทั้งนี้ (นุชรีย์, 2548 อ้างถึงใน กรมการค้าภายใน, 2554) ได้ศึกษาผลกระทบจากการตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า โดยเลือกศึกษา ราคาข้าวขาว 5% โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหน้าที่ของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าต่อแนวโน้มของราคาสินค้าเกษตรในตลาดเงินสด ผลจากการศึกษาพบว่าหลังจากเปิดดำเนินการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าราคาข้าวขาวในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าและในตลาดกรุงเทพฯมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี ที่ผ่านมา ส่งผลให้ปริมาณการเสนอขายในตลาดเพิ่มขึ้นตามไปด้วย แต่มีแนวโน้มปริมาณการซื้อขายน้อยมาก ทั้งนี้ปริมาณซื้อขายน้อยก็เพียงพอที่ทำให้ราคาข้าวในตลาดเงินสดมีราคาสูงขึ้น แสดงว่าการมีตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ามีผลต่อราคาข้าวในตลาดเงินสด โดยแนวโน้มราคาข้าวในตลาดเงินสดสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับราคาซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ทำให้ราคาข้าวในตลาดเงินสดมีแนวโน้ม รวมทั้งส่งผลดีต่อความน่าเชื่อถือของประเทศในเวทีการค้าและสามารถเชื่อมโยงให้การค้าสินค้าเกษตรมีความเสริมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงควรพิจารณาจากตลาดสินค้าเกษตรชนิดอื่นร่วมด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกร หรือผู้ซื้อผู้ขายเข้ามาในตลาด คือ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดและราคาให้เกษตรกรรับทราบอย่างทั่วถึง และรวดเร็ว เพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องจะนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจวางแผนต่อไป

## 2.2 ระบบการผลิตและการค้าข้าวในประเทศไทย

การแบ่งชนิดข้าวของประเทศไทย มีมาตรการวิธีแบ่งได้หลายชนิด ประกอบด้วย

1. แบ่งตามประเภทของเนื้อแข็งในเมล็ดข้าวสาร ได้แก่ ข้าวเจ้าและข้าวเหนียว
2. แบ่งตามสภาพพื้นที่เพาะปลูก ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวนาสวนหรือนาดำ

3. แบ่งตามอายุการเก็บเกี่ยว ได้แก่ ข้าวเบา มีอายุการเก็บเกี่ยว 90-100 วัน ข้าว กลางมีอายุการเก็บเกี่ยว 100-120 วัน และข้าวหนักมีอายุการเก็บเกี่ยว 120 วันขึ้นไป

4. แบ่งตามลักษณะความไวต่อช่วงแสง ได้แก่ ข้าวที่ไวต่อช่วงแสง เป็นข้าวที่ต้องปลูกในฤดูนาปี (ฤดูฝน) และข้าวที่ไม่ไวต่อช่วงแสง สามารถปลูกได้ทุกฤดูกาล

5. แบ่งตามรูปร่างของเมล็ดข้าวสาร ได้แก่ ข้าวเมล็ดสั้น ความยาวของเมล็ด ไม่เกิน 5.50 มิลลิเมตร ข้าวเมล็ดยาวปานกลาง ความยาวของเมล็ดตั้งแต่ 5.51-6.60 มิลลิเมตร ข้าวเมล็ดยาวความยาวของเมล็ดตั้งแต่ 6.61-7.50 มิลลิเมตร และข้าวเมล็ดยาวมาก ความยาวของ เมล็ดตั้งแต่ 7.51 มิลลิเมตรขึ้นไป

6. แบ่งตามฤดูปลูก ได้แก่ ข้าวนาปีหรือข้าวหน้าน้ำฝน เริ่มปลูกตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และเก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นไม่เกินเดือนกุมภาพันธ์ของปีถัดไป และข้าวนาปรังเริ่มปลูกตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน สำหรับการแบ่งชนิดของข้าวในประเทศไทยกรณีที่เป็นการรายงานพื้นที่ หรือผลผลิตข้าวจะแบ่งตามฤดูปลูก

### 2.2.1 ระบบการค้าข้าวภายในประเทศไทย

ระบบการค้าข้าวภายในประเทศไทย แบ่งเป็นช่วงตามรูปแบบของสินค้าได้ 2 ช่วง ได้แก่

1. ช่วงที่เป็นผลผลิตข้าวเปลือก เป็นช่วงระยะเวลาหลังจากการเก็บเกี่ยวจนถึงโรงสี เมื่อเกษตรกรผลิตข้าวเปลือกได้เรียบร้อยแล้ว ส่วนหนึ่งจะใช้บริโภคภายในครัวเรือนส่วนที่เหลือจะขายตรงแก่โรงสี หรือขายผ่านตัวกลางทั้งส่วนของภาครัฐหรือเอกชน ทั้งนี้รูปแบบการจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกรในภาคเหนือตอนบนและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกร จะขายข้าวเปลือกให้แก่โรงสีหรือพ่อค้าข้าวเปลือกหรือผ่านตลาดกลางข้าวเปลือก ในส่วนของภาคเหนือตอนล่างและ ภาคกลางที่เป็นแหล่งชลประทาน จะมีพ่อค้าข้าวเปลือกหรือตัวแทนโรงสีรับซื้อเกษตรกรบางส่วนจะจำหน่ายข้าวเปลือกที่โรงสีโดยตรง โดยไม่มีการตกลงความชื้นข้าวเปลือกแต่อย่างใด

ตัวกลางภาคเอกชนที่ทำหน้าที่รับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรแล้วรวบรวมไปจำหน่ายต่อยังโรงสี ประกอบด้วยพ่อค้า 2 ประเภท คือ พ่อค้าข้าวเปลือกในหมู่บ้าน และพ่อค้าข้าวเปลือกนอกหมู่บ้าน รูปแบบการเคลื่อนย้ายข้าวเปลือกจากชานาไปยังโรงสี ส่วนมากใช้รถบรรทุกหรือ รถกระบะในการขนส่งสำหรับในกรณีที่ตลาดกลางหรือท่าข้าวรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรจะมีการเก็บข้าวเปลือกไว้เพียง 1 คิน ก่อนจะเร่งนำส่งจำหน่ายให้กับโรงสี เนื่องจากข้าวเปลือกมีความชื้นสูง

## 2.2.2 ผู้ทำหน้าที่การตลาดในตลาดข้าวที่สำคัญ

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ทำหน้าที่การตลาดในตลาดข้าว มีดังนี้ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2553)

1. พ่อค้ารวบรวมข้าวในท้องถิ่น หรือพ่อค้าผู้จ้าง เป็นผู้ทำการค้าข้าวโดยมีผู้จ้างไว้สำหรับเก็บข้าวเปลือก พ่อค้าผู้จ้างจะซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรเก็บไว้ช่วงต้นฤดู ซึ่งเป็นช่วงที่ข้าวมีราคาต่ำ แล้วขายข้าวออกในช่วงปลายฤดูหรือช่วงที่ราคาข้าวสูงขึ้น
2. โรงสี เป็นผู้ทำหน้าที่แปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารเพื่อขายไปยังตลาดต่าง ๆ รายได้ของโรงสีมาจากการรับจ้างสีข้าว และผลพลอยได้จากการสีข้าว เช่น รำข้าว
3. พ่อค้าตัวแทนหรือนายหน้า ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการจัดซื้อหรือขายข้าว แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในสินค้า และไม่มีส่วนได้เสียจากการเปลี่ยนแปลงราคาข้าว ผลตอบแทนที่นายหน้าได้รับจะคำนวณตามมูลค่าหรือปริมาณของการซื้อหรือขายข้าว พ่อค้าตัวแทน หรือนายหน้ามี 2 ระดับ คือ นายหน้าระดับท้องถิ่น ทำหน้าที่พ่อค้าคนกลาง ในการซื้อข้าวเปลือกจากพ่อค้าท้องถิ่นเพื่อส่งมอบให้กับโรงสี และนายหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างโรงสีกับผู้ส่งออกหรือผู้ค้าส่งภายในประเทศ ซึ่งเรียกกันว่า “หยง” ทำหน้าที่จัดหาข้าวสารจากโรงสีให้แก่พ่อค้าขายส่ง ตลอดจนดูแลให้มีการส่งมอบข้าวให้ครบถ้วนตามจำนวนที่ตกลงกัน และเป็นข้าวที่มีคุณภาพได้มาตรฐานไม่มีการปลอมปน หยงบางรายยังทำหน้าที่เป็นพ่อค้าส่งออกเองด้วย
4. พ่อค้าขายส่ง เป็นผู้ซื้อข้าวสารจากโรงสีหรือจากหยง เพื่อจำหน่ายให้แก่พ่อค้าขายปลีกและผู้ใช้ข้าว เช่น โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ข้าวเป็นวัตถุดิบ ในอดีตพ่อค้าส่งมีบทบาทต่อการกระจายข้าวให้แก่ผู้ค้าปลีก แต่ในปัจจุบัน โรงสีได้เข้ามามีบทบาทในส่วนนี้มากขึ้น ทำให้บทบาทพ่อค้าขายส่งลดลง นอกจากนี้พ่อค้าขายส่งส่วนใหญ่จะไม่ขายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง ยกเว้นพ่อค้าขายส่งขนาดกลางหรือเล็กอาจขายให้ผู้บริโภคโดยตรง
5. พ่อค้าขายปลีก เป็นผู้ที่ขายข้าวให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง ปัจจุบันโรงสี ขนาดเล็กหรือโรงสีที่รับจ้างสีข้าวในชนบท มักดำเนินกิจการขายข้าวแบบค้าปลีกด้วย เพราะไม่มีกำลังการผลิตมากพอที่จะทำการสีข้าวเพื่อขายส่ง
6. พ่อค้าข้าวส่งออก เป็นผู้รวบรวมข้าวสาร เพื่อทำการส่งออกไปต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะซื้อ จากโรงสีผ่านนายหน้าข้าว หรือหยง และบางส่วนมาจากโรงสีของผู้ส่งออกเอง ผู้ส่งออกจะทยอยซื้อข้าวเก็บสต็อกไว้ ในขณะที่ข้าวมีราคาต่ำ ปริมาณซื้อจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การคาดการณ์ภาวะส่งออกและคำสั่งซื้อที่พ่อค้าส่งออกแต่ละรายได้รับ การส่งออกข้าวของผู้ส่งออกเอกชน อาจอาจจะส่งออกโดยขายให้ผู้ซื้อเอกชนในต่างประเทศ หรือขายให้รัฐบาลต่างประเทศ หรือจัดหาข้าวให้รัฐบาลไทย เพื่อส่งมอบแก่รัฐบาลประเทศผู้ซื้อได้

ช่วงที่เป็นผลผลิตข้าวสาร เป็นช่วงระยะเวลาหลังจากโรงสีแปรสภาพ ข้าวเปลือกเป็นข้าวสารจนถึงมือ ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ เมื่อโรงสีแปรสภาพ ข้าวเปลือกเป็นข้าวสารแล้ว ข้าวส่วนหนึ่งจะส่งต่อไปจำหน่ายในท้องถิ่นใกล้เคียง ส่วนที่เหลือจะจำหน่ายผู้ค้าส่งและผู้ส่งออกซึ่งตั้งอยู่ใน กรุงเทพมหานคร ที่จะทำหน้าที่ศูนย์รวมและกระจายข้าวไปยังผู้บริโภค ในจังหวัดต่าง ๆ ที่ผลิตข้าว ไม่เพียงพอดอกการบริโภค ส่วนโรงสีขนาดกลางแถบชานเมืองกรุงเทพฯ จะขายข้าวสารให้พ่อค้าขายส่ง พ่อค้าปลีก หรือขายตรงให้แก่บริโภค รายใหญ่ สำหรับการขายข้าวให้ผู้ส่งออกในปริมาณมาก และการซื้อขายระหว่างโรงสีขนาดใหญ่กับพ่อค้าส่งออกที่กรุงเทพฯ จะทำรายการค้าผ่านคนกลางที่สำคัญ ในการสร้างการตลาดของข้าวสาร

## 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดสินค้าเกษตร

### 2.3.1 ความหมายเกี่ยวกับการตลาดสินค้าเกษตร

ความหมายของการตลาดสินค้าเกษตร มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการตลาดสินค้าเกษตรไว้ ดังนี้

Kohls & Uhi (1972 อ้างถึงใน คำรงค์คีรี ชัยสนิท, 2530, น. 1) ได้ให้ความหมายของการตลาดสินค้าเกษตรว่า การตลาดสินค้าเกษตร หมายถึง การดำเนินงานของกิจกรรมต่าง ๆ ทางธุรกิจ ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายสินค้า หรือบริการจากจุดเริ่มต้นที่ทำการผลิตสินค้าเกษตรจนกระทั่งผลผลิตนั้นถึงมือผู้บริโภคคนสุดท้าย

ทองโรจน์ และจรัญ (2521 อ้างถึงใน รัชนิวรรณ มาติ, 2546, น. 7) ได้ให้ความหมายของการตลาดสินค้าเกษตรไว้ว่า การตลาดสินค้าเกษตรหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ในการทำงานที่นำผลผลิต การเกษตรและวัตถุดิบต่าง ๆ จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคในรูปแบบที่เหมาะสม ในเวลา และสถานที่ที่ ผู้บริโภคต้องการ ซึ่งกิจกรรมการตลาดนี้ประกอบด้วย การคิดเกรด การเก็บรักษา การทำความสะอาด การบรรจุหีบห่อ การขนส่ง ผู้ซื้อ และวิธีการซื้อขาย

ศิณีย์ สังข์ศรี (2527, น. 5) ได้กล่าวว่า การตลาดสินค้าเกษตร เป็นอาณาบริเวณของกิจกรรมที่มีผู้ซื้อและผู้ขายมาพบกันเพื่อกำหนดราคา และมอบสินค้าให้ หรืออาณาบริเวณที่ demand และsupply ของสินค้าเกษตรที่คล้ายคลึงกันมาพบกัน

คำรงค์คีรี ชัยสนิท (2530, น. 1) ได้ให้ความหมายของการตลาดสินค้าเกษตรว่า การตลาดสินค้าเกษตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ของธุรกิจที่ทำให้ผลผลิตทางเกษตรกรรม และการบริการโยกย้ายผ่านมือจากเกษตรกรจนถึงมือผู้บริโภคคนสุดท้ายในลักษณะของสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการในเวลาและสถานที่ถูกต้อง ตลอดจนในระดับราคาที่ผู้บริโภคนิยมจ่าย เพื่อให้ได้สินค้านั้น ๆ

ไพฑูรย์ รอดวินิช (2537, น. 12) ได้กล่าวว่า การตลาดสินค้าเกษตร จะมีความหมาย เช่นเดียวกับความหมายของตลาดและการตลาด แต่จะจำเพาะเจาะจงกับสินค้าเกษตรเท่านั้น ซึ่ง ความหมายของการตลาดตามแนวคิดของนักการตลาดในปัจจุบันจะหมายถึง กระบวนการทาง เศรษฐกิจต่าง ๆ ที่มีบทบาทต่อการสร้างสรรค์ จูงใจ กระตุ้นให้ผู้ผลิตผลิตสินค้าและบริการ และให้ ผู้บริโภคซื้อสินค้าและใช้บริการ อันได้แก่ บรรดาความพยายามทั้งปวงที่ก่อให้เกิดการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามปกติที่มีผลทำให้สินค้าสามารถเคลื่อนย้ายจาก ผู้ผลิตไปอยู่ในความครอบครองและใช้ประโยชน์โดยผู้บริโภค

จากความหมายของการตลาดสินค้าเกษตรในข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า การตลาด สินค้าเกษตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจที่มีผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้าเกษตรจากมือ ผู้ผลิตไปถึงมือผู้บริโภคคนสุดท้าย เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคคนสุดท้ายในสถานที่ และเวลาที่เหมาะสม

### 2.3.2 ปัญหาพื้นฐานของการตลาดสินค้าเกษตร

พงษ์ศักดิ์ วิเศษสินธุ์ (2533, น. 15) ได้กล่าวว่า การตลาดสินค้าเกษตรเริ่มต้นเมื่อผู้ผลิต หรือ เกษตรกรขายให้กับผู้ที่ทำหน้าที่การตลาดหรือพ่อค้า และได้สิ้นสุดเมื่อสินค้านั้นไปถึงมือผู้บริโภค ดังนั้น ปัญหาการตลาดสินค้าเกษตร จึงเริ่มขึ้นตั้งแต่เกษตรกรเริ่มขายผลผลิตจนผลผลิตนั้นถึงมือ ผู้บริโภค ซึ่งสามารถสรุปปัญหาพื้นฐานของการตลาดสินค้าเกษตร ได้ดังนี้

1. ปัญหาการรวบรวมสินค้า การขนส่ง และค่าใช้จ่ายทางการตลาด สินค้าเกษตรเป็น สินค้าที่ต้องใช้เวลาในการรวบรวมผลผลิต และการขนส่งสินค้า เป็นอันมาก ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่ มาก ต้นทุนของสินค้าจึงสูง ส่งผลให้เกิดปัญหาการจำหน่ายติดตามมา

2. การซื้อขายหรือการค้าขาดเสถียรภาพ เนื่องจากสินค้าเกษตรมีปริมาณการผลิตและ คุณภาพที่ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศในแต่ละปี จึงทำให้เกิดปัญหาในด้านการซื้อขาย หรือการค้าผลิตผลนั้น ๆ เพราะจะทำการค้าได้ยาก การทำสัญญาซื้อขายระยะยาวจึงทำได้ยากทำให้ การค้าขาดเสถียรภาพ

3. ราคาสินค้าเกษตรมีความเคลื่อนไหวขึ้นลงรุนแรง เนื่องจากสินค้าเกษตรมีลักษณะ อุปสงค์และอุปทานที่มีความยืดหยุ่นต่ำต่อการเปลี่ยนแปลงของราคา ดังนั้น เมื่ออุปสงค์หรืออุปทาน ของสินค้าเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย มักทำให้ราคาเปลี่ยนแปลงไปในสัดส่วนที่มาก

4. สถานที่ซื้อขายในลักษณะตลาดสินค้าเกษตรมีอยู่จำกัด และไม่กระจายไปยังแหล่ง ผลิตอย่างทั่วถึง รวมทั้งยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

5. มาตรฐานการซื้อขาย การซื้อขายสินค้าในระดับท้องถิ่นยังขาดการจัดลำดับคุณภาพของสินค้า เกษตรกรโดยส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและไม่รู้มาตรฐานคุณภาพมาตรฐานสินค้าของตน นอกจากนั้นมาตรฐานการชั่ง ตวง วัด ยังขาดระบบการควบคุม การพิจารณาทั้งน้ำหนักและคุณภาพ มาตรฐานสินค้าจึงอยู่ที่พ่อค้าเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรจึงขาดอำนาจการต่อรองเรื่องคุณภาพสินค้าเป็นอย่างมาก

6. ระบบข่าวสารการตลาดยังกระจายไปไม่ถึง เกษตรกรจะได้รับข่าวสารล่าช้าไม่ทันสมัย

7. ระดับราคาผลผลิตการเกษตรภายในประเทศส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับราคาในตลาดโลก ซึ่งจะผันผวนไปตามภาวะอุปสงค์และอุปทานของโลก ผู้ส่งออกมักจะใช้ราคาของผลผลิตเกษตรในตลาดโลกเป็นตัวกำหนดราคาซื้อขายผลผลิตภายในประเทศ ส่วนพ่อค้าท้องถิ่นก็จะกำหนดราคาซื้อขายผลผลิตจากเกษตรกรโดยพิจารณาจากราคาในตลาดกรุงเทพฯ บวกกับค่าใช้จ่ายการตลาดและกำไร เป็นเกณฑ์

8. กระบวนการตลาดมีหลายขั้นตอน ตั้งแต่ การรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรการจัดลำดับคุณภาพของผลผลิต การแปรรูป การเก็บรักษา การขนส่ง การประกันภัย การค้าส่งการค้าปลีก ฯลฯ จนถึงมือผู้บริโภค ขั้นตอนการตลาดเหล่านี้ย่อมมีค่าใช้จ่ายสูง ในแต่ละขั้นตอนการตลาดก็มีคนกลางมากจนเกินความจำเป็น ค่าใช้จ่ายและกำไรถูกสะสมทวีขึ้น ทำให้ต้นทุนการตลาดสูงขึ้นโดยไม่จำเป็น มีผลกระทบต่อราคาที่เกษตรกรได้รับ กล่าวคือ เกษตรกรจะได้รับราคาซื้อขายที่ต่ำ และราคาผู้บริโภคจ่ายจะสูงเกินสมควร

### 2.3.3 มาตรการหรือนโยบายต่าง ๆ เกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตร

พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภุมิ (2548) กล่าวว่า จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ของการตลาดสินค้าเกษตร จะเห็นได้ว่าตลาดสินค้าเกษตรยังขาดประสิทธิภาพอยู่มาก การค้าส่วนใหญ่ยังไม่เข้าสู่ระบบตลาดเสรีอย่างแท้จริง แต่การค้าส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นระบบตลาดแบบรวมศูนย์ที่ราคาสินค้าได้ถูกกำหนดจากตลาดขายส่งในกรุงเทพฯ ในกรณีที่เป็นสินค้าส่งออกราคาก็จะถูกกำหนดจากราคาในต่างประเทศ ดังนั้นจากปัญหาต่าง ๆ ของการตลาดสินค้าเกษตร รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในด้านการตลาดสินค้าเกษตร เพื่อพัฒนาระบบการตลาดสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ผลิต ผู้บริโภค ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ในระบบตลาดได้รับความเป็นธรรมด้วยกันทุกฝ่ายกล่าวคือ ผู้บริโภคได้ซื้อสินค้าในราคายุติธรรมเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า ผู้ผลิตหรือเกษตรกรได้รับราคาของผลิตผลคุ้มกับการลงทุน และคนกลางในตลาดระดับต่าง ๆ ก็ได้รับส่วนแบ่งที่ถูกต้องเหมาะสมและยุติธรรม ซึ่งมาตรการหรือนโยบายต่าง ๆ ของรัฐเกี่ยวกับตลาดสินค้าเกษตร สามารถสรุปได้ดังนี้

## 1. มาตรการด้านราคาสินค้าเกษตร

1.1. การประกันราคา (Price Guarantee) เป็นมาตรการที่รัฐใช้จูงใจเพื่อให้เกษตรกรทำการผลิตสินค้ามากขึ้น โดยการกำหนดราคาขั้นต่ำของสินค้าเพื่อเป็นการประกันว่าเกษตรกรจะขายผลผลิตได้ไม่ต่ำกว่าราคาที่กำหนด ถ้าราคาในท้องตลาดต่ำกว่าราคาประกันรัฐจะเป็นผู้ชดเชยเงินส่วนต่างระหว่างราคาประกันกับราคาท้องตลาดให้กับเกษตรกรหรือผู้ผลิต

1.2. การพยุงราคา (Price Support) เป็นมาตรการที่รัฐเข้าไปแทรกแซงตลาดทางอ้อมโดยรับซื้อสินค้าบางส่วน ทำให้อุปทานของสินค้าในตลาดลดลง ในขณะที่ความต้องการสินค้าหรืออุปสงค์ยังคงเท่าเดิม ซึ่งส่งผลให้ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้น เกษตรกรหรือผู้ผลิตจะได้รับราคาสูงขึ้น การพยุงราคา มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาระดับราคาผลิตผลสินค้าเกษตรให้เกิดความยุติธรรมทั้งทางด้านผู้ผลิตและผู้บริโภค

1.3. มุลภัณฑ์กันชน (Buffer Stock) เป็นมาตรการในการรักษาเสถียรภาพของราคาของผลผลิตให้กับเกษตรกร โดยการเก็บรักษาสินค้าในขณะที่ปริมาณสินค้าในตลาดมีมากและมีราคาตกต่ำ แล้วระบายสินค้าออกสู่ตลาดเมื่อปริมาณสินค้าในตลาดขาดแคลน และมีราคาสูง ซึ่งจะช่วยให้การเคลื่อนไหวของราคาสินค้าเกษตรไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก

## 2. มาตรการการควบคุมการส่งออก

2.1. พรีเมียม (Premium) เป็นค่าธรรมเนียมหรือภาษีพิเศษที่กระทรวงพาณิชย์เรียกเก็บจากผู้ส่งออกในการส่งออกสินค้าเกษตรบางชนิดตามอัตราที่กำหนด เพื่อควบคุมปริมาณการส่งออกและรักษาเสถียรภาพของราคา และปริมาณสินค้าภายในประเทศให้พอเพียงกับการบริโภคภายในประเทศ สำหรับสินค้าที่มีการเรียกเก็บค่าพรีเมียม ได้แก่ สินค้าซึ่งเป็นอาหารหลักของประชาชน เช่น ข้าว และน้ำตาล เป็นต้น

2.2. ภาษีศุลกากร (Tariffs) หมายถึง เงินซึ่งรัฐเรียกเก็บจากสินค้าที่ส่งเข้ามาจากต่างประเทศ หรือเรียกเก็บจากสินค้าที่ส่งออก เพื่อคุ้มครองการผลิตภายในประเทศและเพื่อหารายได้เข้ารัฐ ในประเทศที่กำลังพัฒนามักจะให้ความคุ้มครองการผลิต หรือการอุตสาหกรรมภายในประเทศ โดยการเก็บภาษีสินค้าเข้าในอัตราสูง ๆ ที่เรียกว่า กำแพงภาษี ทั้งนี้เพื่อกีดกันสินค้าจากต่างประเทศและเปิดโอกาสให้อุตสาหกรรมเหล่านั้นได้รับการปรับปรุงการผลิตจนกว่าสินค้าจะมีคุณภาพและราคาทัดเทียมพอที่จะแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศได้

2.3. การกำหนดโควตา หมายถึง การจำกัดปริมาณสินค้านำเข้าและออกภายในระยะเวลาหนึ่ง โดยที่พ่อค้าไม่อาจส่งสินค้าเข้าหรือออกเกินกว่าปริมาณที่กำหนดไว้ การกำหนด

โควต้าเป็นการจำกัดทางปริมาณที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถใช้บังคับการสั่งสินค้าเข้าและการส่งสินค้าออก

#### 2.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับการทำธุรกิจทางการตลาดของสหกรณ์การเกษตร

แม้จะมีสถาบันเกษตรกรต่าง ๆ (สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์เป็นต้น) เกิดขึ้นมากมายในปัจจุบัน แต่สถาบันเกษตรกรเหล่านี้ต่างก็มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งไม่แตกต่างกันเลย กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรมีช่องทางและได้รับผลตอบแทนจากการประกอบการเกษตรเพิ่มขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันนี้เกษตรกรไทยโดยทั่วไปเป็นเพียงผู้ผลิตรายย่อยมีฐานะยากจน มีการศึกษาและความรู้ในวิทยาการสมัยใหม่น้อย จึงมีผลให้ประสิทธิภาพในการผลิต คุณภาพของผลผลิต และอำนาจการต่อรองอยู่ในระดับต่ำ ถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งการซื้อหาปัจจัยการผลิตและการขายผลผลิต เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ จึงรวมตัวกันจัดตั้งสถาบันเกษตรกรขึ้น เพื่อดำเนินธุรกิจร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

1. วัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตรในการทำธุรกิจด้านการตลาด ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของสหกรณ์การเกษตรในการทำธุรกิจด้านการตลาด ดังนี้ (ไพฑูรย์ รอดวินิช, 2537)

1.1 เพื่อดำเนินธุรกิจด้านการตลาด เช่นเดียวกับพ่อค้าและคนกลางโดยทั่วไป โดยกำไรที่ได้จากการดำเนินการ สหกรณ์จะเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกในรูปของเงินปันผลตามสัดส่วนของธุรกิจที่สมาชิกทำกับสหกรณ์

1.2 เพื่อลดต้นทุนในด้านการตลาดและเพิ่มอำนาจการต่อรองในการขายผลผลิต โดยสหกรณ์จะทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตของสมาชิก เพื่อนำมาแปรรูป และขายผลผลิต ดังนั้นปริมาณธุรกิจจึงมากกว่าการที่เกษตรกรแต่ละรายดำเนินการโดยลำพัง และมีผลให้ต้นทุนในการดำเนินงานทางด้านการตลาดบางอย่างลดลง เช่น ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง การแปรรูป และการเก็บรักษา เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว การรวมขายผลผลิตของสมาชิกในปริมาณมาก ๆ นั้น ย่อมทำให้มีอำนาจในการต่อรองเกี่ยวกับราคาเพิ่มขึ้น

1.3 เพิ่มการแข่งขันและอาจมีส่วนปรับปรุงระบบการตลาดสินค้าเกษตรให้ดีขึ้น สหกรณ์ที่ทำหน้าที่การตลาดที่แท้จริง ก็เปรียบได้กับพ่อค้าคนกลางรายหนึ่งในตลาดนั่นเอง ดังนั้นถ้าสหกรณ์ต่าง ๆ ทำหน้าที่ทางด้านการตลาดเพิ่มขึ้น จึงก่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านราคาในการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม นอกจากนี้ การดำเนินงานของสหกรณ์ในเรื่องของการชั่ง ตวง วัด การกำหนดราคาตามระดับความชื้น และคุณลักษณะอื่น ๆ ยังมีมาตรฐานและมีความยุติธรรม สินค้าที่มีคุณภาพดีจะได้ราคาที่ดีกว่า ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ของสหกรณ์อาจมีผลจูงใจให้เกษตรกรสมาชิกปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของตนให้ได้สินค้าที่มีมาตรฐาน และคุณภาพดียิ่งขึ้น



## 2. หน้าที่ทางด้านการตลาดของสหกรณ์

อำนาจ ชีรวนิช (2527) ได้กล่าวถึงหน้าที่ทางการตลาดของสหกรณ์ว่ามีดังนี้

2.1 หน้าที่ในการสร้างอำนาจการต่อรอง

2.2 หน้าที่ในการดำเนินกิจกรรมทางการตลาด

2.3 หน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดให้กับสมาชิก

### 2.3.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสหกรณ์ด้านการตลาดสินค้าเกษตร

พิทักษ์สิทธิ์ ฉายภูมิ (2548) ได้กล่าวว่า สหกรณ์ที่มีบทบาทด้านการตลาดสินค้าเกษตร คือ สหกรณ์การเกษตรทั้งระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ สหกรณ์การเกษตรทั้งสามระดับทำหน้าที่ทางการตลาด ดังนี้

1. รวบรวมผลิตผล หรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ของสมาชิก เพื่อดำเนินการจัดแยกชนิด และแปรรูป เพื่อจำหน่ายในราคาที่เหมาะสมทั้งในประเทศและนอกประเทศ รวมทั้งจัดให้มีการประกันราคาผลิตผลนั้น ๆ และจัดหาเครื่องมือเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตร

2. ประกอบการอุตสาหกรรม เพื่อแปรรูปผลิตผลเพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพดีและราคาข่อมเยว่เป็นที่ต้องการของตลาด

3. ประกอบกิจการท่าเรือและคลังสินค้า เพื่อประโยชน์แก่ชุมนุมสหกรณ์และสมาชิกตลอดจนประกอบกิจการอบฟืช และไซโล เพื่อให้ผลิตผลมีคุณภาพดีตามที่ตลาดต้องการ

4. ให้คำแนะนำ กำหนดแผนงาน และให้ข่าวสาร เกี่ยวกับการผลิต การขาย การซื้อ ทั้งในด้านวิชาการ และทางปฏิบัติแก่สมาชิก รวมทั้งร่วมมือและติดต่อประสานงานกับองค์การสหกรณ์ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ เสริมสร้างขบวนการสหกรณ์ให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้นการรับซื้อผลิตผลเกษตรของสหกรณ์การเกษตรนั้น สหกรณ์จะรวบรวมผลิตผลจากเกษตรกรสมาชิกและเกษตรกรทั่วไป บางครั้งชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจะออกรวบรวมเองจากเกษตรกรทั่วไป จากพ่อค้าคนกลาง ธุรกิจที่ทำ คือ ข้าวโพด ข้าวสาร ทั้งข้าวสารเหนียว และข้าวสารเจ้า ถั่ว ผัก ผลไม้ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังให้บริการแก่สมาชิกด้านอื่นอีก

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการตลาดข้าวของประเทศไทย (ส่วนวิจัยเศรษฐกิจ, 2527) วิธีการตลาดข้าวของประเทศไทย จะเริ่มพิจารณาตั้งแต่ผู้ผลิต จนกระทั่งถึงผู้บริโภค ซึ่งอาจจะเป็นผู้บริโภคภายในประเทศ หรือต่างประเทศก็ได้ โดยเริ่มตั้งแต่เกษตรกรผู้ผลิตข้าว ซึ่งก็คือ ชาวนา เมื่อชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วก็มักจะขายข้าวเปลือกให้กับพ่อค้าท้องถิ่น หรือนายหน้าซื้อข้าว ซึ่งออกไปรับซื้อข้าวจากชาวนาจนถึงในไร่นา หรือยุ้งฉางที่บ้าน แล้วส่งข้าวที่ซื้อมานี้ให้กับโรงสีอีกต่อหนึ่งเพื่อทำการแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร หรือชาวนาบางส่วนที่มีรถขนส่งก็จะนำข้าวที่ผ่าน

การเก็บเกี่ยวแล้วบรรทุกใส่รถแล้วนำไปขายที่ตลาดกลางข้าวเปลือกเมื่อโรงสีแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารแล้วจึงจะจัดจำหน่ายต่อไป การจำหน่ายข้าวสารของโรงสีจะจำหน่ายผ่านหอย (นายหน้าค้าข้าวสาร) ซึ่งหอยจะทำหน้าที่แทนโรงสีในการตกลงขายข้าวให้กับพ่อค้า โดยจะนำตัวอย่างข้าวและราคาข้าวจากโรงสีต่าง ๆ มาเสนอขายให้พ่อค้าข้าวสารส่วนหนึ่งจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าภายในประเทศ อีกส่วนหนึ่งจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าส่งออก

### 2.3.6 โครงการที่เกี่ยวข้องในการจัดการการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร

1. โครงการศูนย์เครือข่ายข้อมูลการตลาดเชิงพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์โครงการศูนย์เครือข่ายข้อมูลการตลาดเชิงพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จัดตั้งขึ้นโดยกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงและส่งเสริมพัฒนาระบบตลาดในความส่งเสริมของกรมฯ และตลาดซื้อขายสินค้าทั่วไป รวมทั้งเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและเป็นแหล่งประชาสัมพันธ์ข้อมูล และกิจกรรมตลาด โดยมีการจัดทำรายงานภาวะราคาสินค้า ข้อมูลการประกาศซื้อขาย ซึ่งเป็นการเพิ่มทางเลือกให้ผู้ซื้อและผู้ขายได้มากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งดังนี้ (ศิณีย์ สังขวิทย์, 2527)

1) เพื่อเป็นศูนย์กลางรวบรวมและแลกเปลี่ยนข้อมูลซื้อขาย เพื่อเพิ่มโอกาสให้ผู้ซื้อผู้ขายหรือผู้สนใจใช้เป็นช่องทางติดต่อสื่อสารกับตลาดหรือติดต่อกันโดยตรง มีการจัดทำข้อมูลผ่านทางระบบ Internet เพื่อการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลการตลาดและราคาสินค้า เป็นศูนย์ประชาสัมพันธ์ข่าวกิจกรรมทางการตลาด โดยเสนอในรูปแบบของปฏิทินกิจกรรม

3) เพื่อเป็นแหล่งเชื่อมโยงระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในเชิงพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์โดยจัดทำในรูปแบบการสร้างเค็ตตาลีอ์กสินค้ำรวมทั้งจัดทำเค็ตตาลีอ์กผู้ซื้อผู้ขายออนไลน์เพื่อนำเก็บเป็นข้อมูลทางการค้าและสามารถนำไปใช้ต่อไป

4) เพื่อเป็นแหล่งเชื่อมโยงข้อมูลธุรกิจตลาดกลางสินค้าเกษตร รวมทั้งข้อมูลธุรกิจคลังสินค้าไซโลและห้องเย็น เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถนำข้อมูลมาใช้ดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดการห้องเย็นให้ใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ เป็นต้น

โครงการเชื่อมโยงสินค้าเกษตรและบริการตลาดข้าวของสหกรณ์ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการเชื่อมโยงสินค้าเกษตรและบริการตลาดข้าวของสหกรณ์ซึ่งเป็นโครงการที่กรมส่งเสริมสหกรณ์จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2523 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้เกษตรกรขายราคาข้าวเปลือกได้ในราคาที่เป็นธรรม ส่งเสริมให้สหกรณ์ดำเนินธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจซื้อและธุรกิจการตลาดเชื่อมโยงกันครบวงจร โดยได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนสงเคราะห์การเกษตรและกองทุนรวมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร รวมทั้งให้สหกรณ์ยืมเงินแบบปลอดดอกเบี้ย เพื่อใช้ในการรวบรวมรับซื้อข้าวเปลือกและส่ง

เงินต้นคืนทุกปี โดยระยะเวลาในการทำโครงการจะอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกันยายนของปีถัดไป แต่ในระยะหลังรัฐบาลมีนโยบายรับจำนำข้าวเปลือก กรมส่งเสริมสหกรณ์ก็ยังสามารถดำเนินโครงการได้จนถึงปี พ.ศ.2545/46 แต่ในปีพ.ศ.2546/47 กรมส่งเสริมสหกรณ์ไม่ได้รับเงินสนับสนุน ส่งผลให้สหกรณ์ได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากขาดเงินทุนหมุนเวียนในการรับซื้อข้าวเปลือก ประกอบกับประสบปัญหาหาค่าข้าวเปลือกในตลาดที่ปรับตัวสูงขึ้นหลังจากที่มีโครงการรับจำนำข้าวเปลือกทำให้สหกรณ์ต้องรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรในราคาที่สูงตามไปด้วย สหกรณ์บางรายจึงต้องถอนตัวออก (สารทิ พรนิมิตร, 2528)

จากโครงการจากการดำเนินงานของโครงการที่ผ่านมาพบว่า ผลของการดำเนินงานรวบรวมข้าวเปลือกในช่วงที่มีโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ.2523 ถึงปี พ.ศ.2545 พบว่า ปริมาณการรับซื้อข้าวเปลือกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละปี มีสหกรณ์เข้าร่วมกับทางโครงการเพิ่มมากขึ้น เมื่อพิจารณาข้อมูลตั้งแต่ปีพ.ศ.2542 ถึง พ.ศ.2545 พบว่า สหกรณ์รับซื้อข้าวจากสมาชิกในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดเนื่องจากข้าวเปลือกที่สมาชิคนำมาขายนั้นมีความชื้นสูงและมีคุณภาพต่ำ แต่ราคาที่สหกรณ์ขายออกไปนั้นมีราคาสูงกว่าราคาซื้อ ทั้งนี้สหกรณ์ไม่ได้รับกำไรจากการซื้อขายเนื่องจากต้นทุนที่ใช้ในการดำเนินการสูง โดยเฉพาะสหกรณ์ที่มีโรงสีจะประสบปัญหาขาดทุนมากกว่าสหกรณ์ที่ไม่มีโรงสี เนื่องจากใช้เวลาในการแปรรูปข้าวเปลือกไปเป็นข้าวสารและใช้เวลาในการจำหน่ายที่นานกว่า จึงระบายข้าวที่มีอยู่ในสหกรณ์ได้ช้ากว่าสหกรณ์ที่ไม่มีโรงสี ในช่วงที่ไม่มีโครงการ ปริมาณการรับซื้อข้าวเปลือกของสหกรณ์น้อยกว่าช่วงที่ไม่มีโครงการทั้งสหกรณ์ที่มีและไม่มีโรงสี และในช่วงนี้สหกรณ์ต้องจัดหาแหล่งเงินทุนในการรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรเอง โดยส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของสหกรณ์ กู้จาก ธกส.หรือกู้จากกองทุนพัฒนาสหกรณ์ ซึ่งดอกเบี้ยในการกู้ยืมค่อนข้างสูง ทั้งนี้ผลการดำเนินการในส่วนของธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือกโดยทุนสหกรณ์เองนั้น พบว่าสหกรณ์ที่ไม่มีโรงสีได้กำไรจากการดำเนินธุรกิจเนื่องจากมีเงินของตัวเองสามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการก่อนที่จะได้รับเงินยืมจากทางโครงการ ทั้งนี้รายได้หลักของสหกรณ์ส่วนใหญ่จะได้มาจากธุรกิจสินเชื่อถึงร้อยละ 98.50 จึงทำให้สหกรณ์ดำเนินธุรกิจอื่น ๆ ต่อไปไม่ได้โดยมีกำไรเมื่อพิจารณาปัจจัยที่ทำให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรมีหลายประการดังต่อไปนี้ (สารานู เชื้อสุจริต, 2542)

1) สหกรณ์ได้รับเงินยืมล่าช้า และในช่วงหลังที่รัฐบาลได้มีนโยบายรับจำนำข้าวเปลือกสมาชิกก็นำข้าวเปลือกไปจำนำ เนื่องจากได้รับราคาที่สูงกว่า

2) โครงการรับจำนำข้าวเปลือกให้ราคาจำนำที่สูงกว่า จึงส่งผลให้ราคาข้าวในตลาดขยับตัวสูงขึ้นตามไปด้วย แต่สหกรณ์ไม่สามารถรับซื้อข้าวเปลือกมาเก็บไว้เพื่อชะลอราคาได้ เนื่องจากความไม่พร้อมทางด้านเงินยืมตามโครงการ และในช่วงที่ข้าวเปลือกมีปริมาณมากสหกรณ์มี

เงินทุนไม่เพียงพอที่จะรับซื้อ ทำให้ต้องพลาดโอกาสที่ได้กำไรจากการรับซื้อข้าวในช่วงต้นฤดูที่จะมีราคาสูงกว่าเพื่อนำออกขายในช่วงที่เหมาะสมก่อนที่ราคาข้าวจะต่ำลงมาก ในช่วงที่ระยะจำหน่ายสิ้นสุดลงพ่อค้าก็จะกดราคาข้าวเปลือกให้ต่ำลงอีก สหกรณ์ไม่สามารถรับซื้อและจำหน่ายในช่วงนี้ได้

3) เงินทุนที่ใช้ในการรับซื้อข้าวเปลือกตามโครงการมีไม่เพียงพอสำหรับการซื้อข้าวเปลือก อีกทั้งการยืมเงินตามโครงการมีขั้นตอนการปฏิบัติมาก ทำให้ยุ่งยากและเสียเวลา

นอกจากนี้ทางสหกรณ์มีสถานที่เก็บข้าวไม่เพียงพอ ประกอบกับปัญหาคุณภาพของข้าวเปลือกที่เกษตรกรนำมาขายให้มีคุณภาพต่ำ

สุวีรญา คงภิมรย์ (2548 อ้างถึงใน กรมการค้าภายใน, 2554) เสนอว่า หากจะทำให้โครงการสามารถดำเนินงานต่อไปได้นั้น ควรปรับปรุงวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ เช่น ควรมีการจัดสรรเงินทุนให้เพียงพอและสอดคล้องกับปริมาณข้าวเปลือกที่ผลิตในท้องถิ่น เพื่อให้สามารถรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรได้ในช่วงที่มีปริมาณการผลิตมาก รวมทั้งควรมีการคัดเลือกสหกรณ์ที่จะมาเข้าร่วมโครงการ ควรเลือกสหกรณ์ที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการทำธุรกิจ และจัดสร้างเครือข่ายการค้าเงินธุรกิจที่เชื่อมโยงระหว่างสหกรณ์ที่ประสบผลสำเร็จ เป็นต้น

โครงการเกษตรภายใต้ระบบพันธสัญญา (Contract Farming) เป็นการศึกษารูปแบบที่มีพื้นที่ขนาดเล็กของจังหวัดเชียงใหม่ ที่ทำการผลิตพืช 4 ชนิดคือ มันฝรั่ง ถั่วเหลืองฝักสดพริกหวาน และผักรวม ผลการศึกษาค้นพบว่า รูปแบบที่เกษตรกรนิยมทำคือ การทำสัญญาโดยผ่านผู้แทนของบริษัท เป็นสัญญาที่ไม่ซับซ้อน แต่เกษตรกรจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มหรือศูนย์ของโครงการหลวง และต้องเปิดบัญชีกับสถาบันการเงิน (ธกส.) เกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบพันธสัญญาร้อยละ 62 มีความพึงพอใจในการทำการเกษตรรูปแบบนี้ เนื่องจากทำให้เกิดความมั่นคงทางรายได้และช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งเห็นว่าควรส่งเสริมให้เกษตรกรทั่วไปทำการเกษตรภายใต้ระบบนี้ด้วย แต่การวางแผนทางในการส่งเสริมที่จะทำให้ได้ผล จำเป็นจะต้องมีการวางแผนรองรับและการจัดการที่เหมาะสม

การประเมินผลแผนงานความปลอดภัยด้านอาหาร ปีพ.ศ.2548 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำแผนงานความปลอดภัยด้านอาหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ทั้งนี้เพื่อต้องการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของภาคการเกษตร โดยการพัฒนาระบบตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยของสินค้าเกษตรทั้งการนำเข้าและส่งออก รวมทั้งเร่งรัดการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ความปลอดภัยด้านอาหารทั้ง 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วยด้านปัจจัยการผลิต/วัตถุดิบ ด้านการผลิตระดับฟาร์มด้านโรงงาน ด้านผลผลิต ด้านตลาด และแรงงานสนับสนุนอื่น ๆ การดำเนินงานจะอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของคณะกรรมการ

มาตรฐานสินค้าและอาหารแห่งชาติ และคณะกรรมการหลักทางด้านต่าง ๆ อีก 6 คณะ รวมทั้งมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพิ่มขึ้นหลายคณะตามความเร่งด่วนของการดำเนินงานใช้จ่าย โดยมีงบประมาณจำนวน 2, 830.013 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 97 ของงบที่ได้รับจากผลการดำเนินงาน พบว่าการดำเนินงานส่วนใหญ่สูงกว่าเป้าหมายที่วางไว้ยกเว้นการผลิตระดับฟาร์ม โดยการรับรองมาตรฐานฟาร์มได้ร้อยละ 68 เนื่องจากมีกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายจำนวนมาก และใช้เวลาในกระบวนการตรวจสอบรับรองแก่กลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่มประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิตระดับฟาร์ม กลุ่มผู้บริโภคระดับโรงงาน กลุ่มผู้จัดจำหน่าย และกลุ่มผู้บริโภค ด้านการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ได้ร้อยละ 82 โดยหน่วยงานราชการจะเป็นแหล่งข่าวสารที่สำคัญ ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจ กลุ่มผู้ผลิตระดับฟาร์มและกลุ่มผู้ประกอบการโรงงานได้นำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ และสามารถเข้าสู่ระบบฟาร์มมาตรฐานได้ร้อยละ 89 และ 54 ผู้มีความรู้ความเข้าใจเครื่องหมาย Q โดยรวมจะมีความรู้ความเข้าใจระดับปานกลางในส่วนของสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นในระบบมาตรฐานจากการรายงานผลการดำเนินการ ณ วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2549 มีฟาร์มและโรงงานได้รับการรับรองมาตรฐานจำนวน 21 ฟาร์ม และ 1,791 โรงงาน โดยมีอัตราการขยายตัวในช่วง 3 ปีแรกจากปี พ.ศ.2547-2549 เท่ากับร้อยละ 117 และ 41 ต่อปี ในเรื่องของการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร มาตรฐานระบบ และมาตรฐานสินค้าทั่วไปจำนวน 106 เรื่อง ผู้จำหน่ายที่นำสินค้ามาวางจำหน่าย มีความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้าและอาหารที่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพในระดับค่อนข้างมาก ในขณะที่ผู้บริโภคมีความตระหนักในการเลือกซื้อสินค้าเกษตรและอาหาร โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพสินค้าเป็นอันดับแรก แต่เป็นการพิจารณาความสด ใหม่ สะอาด กลิ่น สี ด้วยประสาทสัมผัสไม่ได้คำนึงถึงเครื่องหมายรับรอง จากการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาอาชีพและรายได้ กับการเลือกซื้อสินค้าเกษตรและอาหารที่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพพบว่าไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลกระทบที่เกิดขึ้นวัดได้จากจำนวนร้อยละของอาหารที่ตรวจพบสารปนเปื้อนและจากร้อยละของปัจจัยการผลิตหรือผลผลิตที่นำมาตรวจสอบและไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานมีจำนวนลดลง และร้อยละของสินค้าเกษตรส่งออกที่ผ่านการรับรองและไม่ถูกส่งกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ผลของการที่สินค้าได้รับการรับรองมาตรฐานทำให้เกษตรกรผู้ผลิตระดับฟาร์มได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.49 และรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.24 โดยกลุ่มสินค้าปศุสัตว์เป็นกลุ่มสินค้าเดียวที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นของรายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผลผลิตมากกว่าการเพิ่มขึ้นของราคาจำหน่ายได้การดำเนินงานในระยะต่อไป ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดการเข้าสู่ระบบมาตรฐานของกลุ่มผู้ผลิตระดับฟาร์มและผู้ประกอบการโรงงาน โดยจัดหาแหล่งสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำและให้

ความรู้ในการปรับปรุงฟาร์มและโรงงาน รวมทั้งสร้างแรงจูงใจในเรื่องความแตกต่างของราคา ผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ ประชาสัมพันธ์แหล่งผลิตสินค้า Q และประสานงานด้านการตลาด เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย อีกทั้งรณรงค์การเลือกบริโภคสินค้า Q และสร้างความมั่นใจในคุณภาพสินค้า รวมทั้งประสานความร่วมมือในการออกกฎระเบียบมาบังคับใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง (กรมการค้าภายใน, 2554)

โครงการตกลงด้านเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบด้านเศรษฐกิจสินค้าเกษตรระหว่างประเทศที่สำคัญหลายประการ เช่น การเจรจาการค้าสินค้าเกษตรทั้งระดับพหุภาคี (WTO) ความตกลงการค้าเสรีระดับภูมิภาคและทวิภาค ตลอดจนความร่วมมือด้านนโยบายพัฒนาการเกษตรต่างประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้จะกล่าวถึงงานที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) ความตกลงการค้าเสรี (FTA: Free Trade Agreement) ประเทศไทยได้จัดทำ FTA มาแล้วเป็นเวลาประมาณ 14 ปี โดยฉบับแรกที่ทำคือการตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 และเนื่องจากกระแส FTA ของโลกได้เริ่มก่อตัวเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ไทยเห็นความสำคัญของการทำ FTA ประกอบทั้งประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม สินค้าส่งออกของไทยจะได้รับการลด/ยกเว้นภาษี ซึ่งจะช่วยให้ไทยมีความได้เปรียบด้านราคามากกว่าประเทศที่ไม่ได้ทำ FTA ทั้งนี้จะส่งผลให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งสามารถขยายการส่งออกได้มากขึ้นอีกด้วยหากไทยไม่ทำ FTA แต่ประเทศคู่ค้าอื่น ๆ ทำ FTA ประเทศคู่ค้านั้นจะไม่นำเข้าสินค้าจากไทยเพราะภาษีของไทยจะสูงกว่าซึ่งจะส่งผลให้รายได้จากการส่งออกของไทยลดลง และในที่สุดอาจไม่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ที่ผ่านมา ไทยได้รับประโยชน์จากการจัดทำ FTA ในระยะสั้น โดยเฉพาะ FTA ทวิภาคีกับออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จีน อินเดีย (เริ่มบางรายการ) และญี่ปุ่น แต่หากพิจารณาผลของ FTA ในระยะยาว เราอาจไม่ได้รับประโยชน์มากนักเนื่องจาก ประเทศคู่ค้า FTA ได้จัดทำความตกลง FTA ทั้งระดับทวิภาคีและภูมิภาคด้วย ดังนั้นการแข่งขันทางการค้าจึงรุนแรงมากขึ้น เพราะทุกประเทศต่างเพิ่มศักยภาพเพื่อการแข่งขันมากขึ้น ดังนั้น ภาคธุรกิจไทย รวมถึงธุรกิจผลิตสินค้า/ธุรกิจบริการไทยที่ดำเนินธุรกิจอยู่ภายในประเทศ ต้องปรับตัวรับสภาพดังกล่าวเพื่อรับมือกับการเปิดเสรีของไทยให้กับสินค้าส่งออกจากประเทศคู่ค้า FTA และธุรกิจที่เข้ามาจัดตั้งฐานการผลิต/ธุรกิจบริการในไทยมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าส่งออกของไทยที่ได้ประโยชน์จากการเข้าสู่ตลาดประเทศที่จัดทำความตกลง FTA ในปัจจุบันนี้ จะต้องเตรียมตัวแข่งขันกับสินค้าคู่แข่งที่จะได้ประโยชน์จากการจัดทำ FTA กับประเทศคู่ค้า FTA ของไทยเช่นกัน ซึ่งคาดว่าความตกลง FTA ของคู่ค้า FTA ไทยกับประเทศ/กลุ่มประเทศต่าง ๆ จะมีผล

บังคับใช้อย่างเต็มที่ในช่วง 3 ปี นี้ (พ.ศ.2551-2553) ดังนั้นภาครัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีการพัฒนาและปรับปรุงตลอดเวลา

2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC: ASEAN Economic Community) จากการประชุมสุดยอดอาเซียนปี พ.ศ.2546 ผู้นำอาเซียนได้ออกแถลงการณ์ Bali Concord II เห็นควรให้มีการรวมตัวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ AEC ภายในปี พ.ศ.2563 และให้เร่งรัดการรวมกลุ่มเพื่อเปิดเสรีทางการค้าและบริการแผนงานการรวมกลุ่มสาขาผลิตภัณฑ์การเกษตรซึ่งต้องเร่งดำเนินการ เช่นการเร่งลดภาษีสินค้าการเกษตรบางรายการให้เร็วขึ้นจากความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) 3ปี การยกเลิกมาตรการที่มีใช้ภาษี การจัดทำมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช ซึ่งทางสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรจะประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หากมีประเด็นด้านเทคนิคเพื่อจัดทำท่าทีการเจรจาของไทยต่อไปการรวมตัวเพื่อเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกันของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลต่อภาคการเกษตรไทย ที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้สินค้าเกษตรไทยได้รับการยอมรับในด้านมาตรฐานและคุณภาพสินค้า การตรวจสอบ และการรับรอง ทั้งจากประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศผู้นำเข้าอื่น ๆ ด้วย

3) ความร่วมมือภาคการเกษตรในกรอบ BIMSTEC (Bay of Bengal Initiative for Multi-Pectoral Technical and Economic Cooperative) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นเจ้าภาพจัดประชุมเชิงปฏิบัติการด้านความร่วมมือเกษตรภายใต้กรอบ BIMSTECระหว่างวันที่ 16-18 สิงหาคม พ.ศ.2549 ณ กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมจากประเทศสมาชิก BIMSTEC 5 ประเทศ จาก 7 ประเทศได้แก่ บังกลาเทศภูฏาน อินเดีย พม่าและไทย รวม 30 คน ทั้งนี้รองเลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร นายพินิจ กอศรีพร ทำหน้าที่เป็นประธานการประชุม ผู้แทนสมาชิก BIMSTEC ได้แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรของแต่ละประเทศอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในเรื่องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งได้พิจารณากำหนดขอบเขตและทิศทางความร่วมมือสาขาเกษตรที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในอนาคต นอกจากนี้ ยังมีการจัดทัศนศึกษาที่จังหวัดนครปฐม ในกิจกรรมสินค้า OTOP และการบรรจุหีบห่อผักและผลไม้ เพื่อการส่งออกให้กับผู้เข้าร่วมประชุมด้วยสาระสำคัญของกรอบความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรี BIMSTEC สรุปได้ดังนี้ การค้าสินค้า กำหนดให้มีการเจรจาลด/ยกเลิกภาษีนำเข้าสินค้านำเข้าสินค้า 2 กลุ่ม ดังนี้ (ปัญญาพัฒน์ ประสิทธิ์เดชสกุล, 2554)

### กลุ่มสินค้าเร่งลคภำย (Fast Track)

- การลค/ชกเลภภำยนำ เำสินค้ำของประเทศกำ ลังพัฒนาซึ่งประกอบด้วย อินเดีย ศรีลังกา และไทย จะเริ่มลค/ชกเลภภำยระหว่ำงประเทศกำ ลังพัฒนาด้วยกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2549 ให้แล้วเสร็จภำยในวันที่ 30 มิถุนายน 2552 (รวมระยะเวลา 3 ปี) และจะลค/ชกเลภภำยให้ประเทศพัฒนน้อยที่สุด (บังกลำเทศ ภูฏำน พม่าและเนปำล) ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2549 ให้แล้วเสร็จภำยในวันที่ 30 มิถุนายน 2550 (เป็นระยะเวลา 1 ปี)

- การลค/ชกเลภภำยนำเำสินค้ำของประเทศพัฒนน้อยที่สุด จะเริ่มลค/ชกเลภภำยระหว่ำงประเทศ พัฒนน้อยที่สุดด้วยกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2549 ให้แล้วเสร็จภำยในวันที่ 30 มิถุนายน 2552 (รวมระยะเวลา 3 ปี) และจะลค/ชกเลภภำยให้ประเทศกำ ลังพัฒนาตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2549 ให้แล้วเสร็จภำยในวันที่ 30 มิถุนายน 2554 (รวมระยะเวลา 5 ปี)

### กลุ่มสินค้ำลคภำยปกติ (Normal Track)

- การลค/ชกเลภภำยนำเำสินค้ำของประเทศกำ ลังพัฒนา จะเริ่มลค/ชกเลภภำยระหว่ำงประเทศกำ ลังพัฒนาด้วยกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ให้แล้วเสร็จภำยในวันที่ 30 มิถุนายน 2555 (รวมระยะเวลา 5 ปี) และจะลค/ชกเลภภำยให้ประเทศพัฒนน้อยที่สุดตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ให้แล้วเสร็จภำยในวันที่ 30 มิถุนายน 2553 (รวมระยะเวลา 3 ปี)

- การลค/ชกเลภภำยนำเำสินค้ำของประเทศพัฒนน้อยที่สุดจะเริ่มลคภำยให้ประเทศพัฒนน้อยที่สุดด้วยกันตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ให้แล้วเสร็จภำยในวันที่ 30 มิถุนายน 2558 (รวมระยะเวลา 8 ปี) และจะลค/ชกเลภภำยตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 ให้แล้วเสร็จภำยในวันที่ 30 มิถุนายน 2560 (รวมระยะเวลา 10 ปี)

ทั้งนี้ ประเทศสมำชิกกลุ่ม BIMSTEC ตกลงให้มีรำยการสินค้ำอ่อนไหวซึ่งจะไม่นำมำลคภำยนำเำระหว่ำงกัน (Negative List) เป็นจำนวนน้อยที่สุด และให้ค้ำนังถึงรำยการที่เป็นสินค้ำส่งออกสำค้ำญของประเทศพัฒนน้อยที่สุดเป็นหลัก นอกจากนี้ ในการเจรจำ/ชกเลภภำยหลักการต่งตอบแทนแหล่งกเนนสินค้ำ การปฏิบัติต่อสินค้ำที่มีควำดวำ และอุปสรรค/มำตรการที่มีใช้ภำยีสลคภำยเป็นต้น

การค้ำบรคการ ประเทศสมำชิกกลุ่ม BIMSTEC ตกลงให้มีการเจรจำเปิดเสรีการค้ำบรคการซึ่งครอบคลุมสำขำที่สำค้ำญโดยใช้ Positive List Approach พร้อมทั้งให้มีการปฏิบัติเป็นพิเศษและแตกต่าง รวมทั้งยึดหยุ่นให้ประเทศพัฒนน้อยที่สุด นอกจากนี้ ต้องชกเลภภำยการเลือกปฏิบัติ และห้ามใช้มำตรการเลือกปฏิบัติใหม่ รวมทั้งขยำยขอบเขตการเปิดเสรีให้มำกกว่ำการค้ำบรคการของ WTO และเพิ่มควำมร่วมมือระหว่ำงประเทศสมำชิกเพื่อพัฒนำศักภำยและการแข่งขันของการค้ำบรคการ



การลงทุน ประเทศสมาชิกกลุ่ม BIMSTEC ตกลงที่จะให้การส่งเสริมการลงทุนด้านต่าง ๆ ระหว่างกัน อาทิ การแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบด้านการลงทุนให้มีความโปร่งใยิ่งขึ้น และให้มีการเจรจาเพื่อเปิดเสรี ด้านการลงทุน โดยใช้ Positive List Approach

ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ประเทศสมาชิกกลุ่ม BIMSTEC ตกลงให้ประเทศกำลังพัฒนาให้ความช่วยเหลือแก่ปัญหาต่าง ๆ ด้านเทคนิคแก่ประเทศพัฒนาน้อยที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของมาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) และอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าระหว่างประเทศ (TBT) นอกจากนี้ ยังตกลงให้มีการอำนวยความสะดวกทางการค้าในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดทำข้อตกลงว่าด้วยการพัฒนาการยอมรับร่วมกัน (MRAs) และความร่วมมือด้านพิธีการศุลกากร เป็นต้น สำหรับการเจรจาลด/ยกเลิกภาษีนำเข้าสินค้า กำหนดให้มีการเจรจาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2547 และให้แล้วเสร็จภายในเดือนธันวาคม พ.ศ.2548 ขณะที่การค้าบริการและการลงทุน กำหนดให้เริ่มเจรจาในปีพ.ศ. 2548 และให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2549 การประชุมในครั้งนีประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดทิศทางความร่วมมือสาขาเกษตรเพื่อประโยชน์ร่วมกันในอนาคตข้างหน้า โดยจะส่งผลดีต่อการยกระดับมาตรฐานการครองชีพของเกษตรกรและเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศสมาชิก BIMSTEC

การดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของโรงสีรัฐบาลโดยคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กนช.) กำหนดให้ อคส./อ.ต.ก. เป็นหน่วยงานรับฝากและออกใบประทวนสินค้าให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่นำข้าวเปลือกเข้าร่วมโครงการที่จัดรับจำนำโรงสี โดย อคส./อ.ต.ก. จะออกประกาศรับสมัครโรงสีเข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งแจ้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกร อันเนื่องมาจากผลิตผลการเกษตร ระดับจังหวัด ซึ่งปฏิบัติงานในฐานะผู้แทนของ กนช. ในพื้นที่จังหวัดที่รับผิดชอบ ประชาสัมพันธ์โรงสีในพื้นที่จังหวัด

โรงสีที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการนี้ จะยื่นใบสมัครเข้าร่วมโครงการที่สำนักงานการค้าภายในจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยงานศูนย์ประสานงานโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของจังหวัดหรือโรงสีอื่นอาจยื่นใบสมัครเข้าร่วมโครงการโดยตรงที่ อคส./อ.ต.ก. ส่วนกลาง ภายใต้วงเวลาที่กำหนด ในขณะเดียวกัน อคส./อ.ต.ก. ได้ประสานแจ้งรายชื่อโรงสีที่ยื่นใบสมัครโดยตรงที่ อคส./อ.ต.ก. ให้คณะกรรมการฯ ระดับจังหวัดทราบ พร้อมทั้งประสานขอความร่วมมือตรวจสอบคุณสมบัติของโรงสีที่ยื่นใบสมัครเข้าร่วมโครงการตามหลักเกณฑ์ที่ประกาศรับสมัครโรงสี ได้แก่ เครื่องจักรสีข้าวมีสภาพสมบูรณ์ สามารถสีแปรสภาพข้าวเปลือกได้ตลอดระยะเวลาที่เข้าร่วมโครงการ มีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเพียงพอต่อการปฏิบัติงานในโครงการ ขนาดความจุ และสภาพก่อตั้งสถานที่จัดเก็บข้าวเปลือกและข้าวสารมีความแข็งแรงต่อการเก็บรักษาข้าวเปลือกและข้าวสาร ใน

โครงการได้ ทั้งนี้คณะกรรมการฯ ระดับจังหวัดจะเสนอความเห็นถึงระดับความเหมาะสมในการ เข้าร่วมโครงการของโรงสีแต่ละแห่งเป็นเบื้องต้นเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบพิจารณา เมื่อ อคส./อ.ต.ก. ได้รับแจ้งผลการตรวจสอบรับรองคุณสมบัติของโรงสี และความเห็นถึงความเหมาะสมในการเข้าร่วมโครงการจากคณะกรรมการฯ ระดับจังหวัดแล้วจะตรวจสอบ คุณสมบัติอื่น ๆ เพิ่มเติมเฉพาะโรงสีที่คณะกรรมการฯ ระดับจังหวัด เสนอความเห็นว่ามี ความเหมาะสม ในการเข้าร่วมโครงการได้แก่ หลักเกณฑ์ไม่เคยกระทำความผิดหรือทำความเสียหายต่อโครงการรับจำนำที่ผ่านมา มีการส่งมอบข่าวสารในโครงการรับจำนำที่ผ่านมาครบถ้วน มีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่สามารถใช้งานอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารการรายงานผลให้ อคส./อ.ต.ก. ทราบ

โรงสีที่ผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติจาก อคส./อ.ต.ก. แล้ว จะได้รับแจ้งอนุมัติเข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งให้ทำสัญญาฝากเก็บแปรรูปข้าวเปลือก และวางหนังสือค้ำประกันธนาคารร้อยละ 20 ของมูลค่าข้าวเปลือกที่รับจำนำ ในขณะที่เวกน อคส./อ.ต.ก. จะแจ้งรายชื่อโรงสีที่ได้รับ อนุมัติเข้าร่วมโครงการให้จังหวัดทราบ เพื่อให้คณะกรรมการฯ ระดับจังหวัดแต่งตั้งตัวแทนเกษตรกร จดรับจำนำละ 1 คน เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้องในขั้นตอนการตรวจสอบ คุณภาพ ชั่งน้ำหนัก และคำนวณราคาข้าวเปลือก และข้าราชการประจำจุด จุดจำนำละ 1 คน เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานที่จุดรับจำนำรวมถึงตัวแทนเกษตรกรในขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ ชั่งน้ำหนัก และคำนวณราคาข้าวเปลือกนอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการ 3 ฝ่าย ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากการปฏิบัติงานในขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพ ชั่งน้ำหนัก และ คำนวณราคาข้าวเปลือกระหว่างผู้ปฏิบัติงาน กับผู้จำนำในขั้นตอนก่อนการเปิดรับจำนำข้าวเปลือกจากเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรนั้นคณะกรรมการฯ ระดับจังหวัดจะมีการตรวจสอบ สัตว์ออกข้าวเปลือกคงเหลือของโรงสีเพื่อตรวจสอบสำหรับขั้นตอนการรับจำนำข้าวเปลือกจากเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรนั้น อคส./ อ.ต.ก. ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลาง มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร จะจัดส่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานประจำที่จุดรับจำนำโรงสีที่ได้รับอนุมัติให้เข้าร่วมโครงการในแต่ละจังหวัดโดยเฉลี่ยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของ อคส./อ.ต.ก. แต่ละคนจะได้รับการมอบหมายให้ดูแลรับผิดชอบโรงสีประมาณ 4-6 แห่ง ในการปฏิบัติงาน อคส./อ.ต.ก. จะอนุมัติให้เจ้าหน้าที่ อคส./อ.ต.ก. ประจำจุดรับ จำนำโรงสี จัดจ้างผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ อคส./อ.ต.ก. ปฏิบัติงานในลักษณะลูกจ้างชั่วคราว เพื่อช่วยปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ อคส./อ.ต.ก. ที่จุดรับจำนำโรงสี โรงสีละ 1-2 คน ตามความเหมาะสมของ ปริมาณการรับจำนำของโรงสีแต่ละแห่ง (วันสพงษ์ ใจอินผล, 2553)

ในการดำเนินการรับจำนำข้าวเปลือกจากเกษตรกร เกษตรกรที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการจะต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์และผู้ผลิตข้าวเปลือก ที่จะจำนำจริง นอกจากนี้จะต้องขอ

หนังสือรับรองความเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2551/2552 จากสำนักงานเกษตรใน พื้นที่ โดยในใบรับรองเกษตรกร จะมีรายละเอียดชื่อเจ้าของผลผลิตข้าว ปริมาณผลผลิตที่คาดว่าจะเก็บเกี่ยว ได้พันธุ์ข้าวเปลือก ทั้งนี้ก่อนที่เกษตรกรจะนำผลผลิตจำหน่ายข้าวเปลือกที่โรงสี จะต้องขึ้นทะเบียนเป็น ลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ก่อน สำหรับเกษตรกรที่ยังไม่ได้เป็น สมาชิกลูกค้าเงินกู้ของ ธ.ก.ส. จะต้องนำหนังสือรับรองความเป็นเกษตรกรติดต่อ ธ.ก.ส. เพื่อแจ้ง ความประสงค์เป็นสมาชิก สำหรับเกษตรกรที่เป็นสมาชิก ธ.ก.ส. อยู่แล้ว สามารถนำหลักฐานสมุดคู่ ฝากบัญชีเงินกู้ ธ.ก.ส. และหนังสือรับรองความเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2551/2552 พร้อมสำเนาบัตรประจำตัวประชาชนติดต่อกับโรงสีที่เข้าร่วมโครงการได้โดยไม่ต้องติดต่อกับ ธ.ก.ส. อีก ในส่วนของสถาบันเกษตรกรที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือก ต้องเป็น สถาบันเกษตรกรที่จดทะเบียนจัดตั้งถูกต้องตามกฎหมายและเป็นเพียงผู้รวบรวมผลผลิต ข้าวเปลือก ของสมาชิกเพื่อนำไปฝากและจำหน่าย ซึ่งสมาชิกต้องเป็นเกษตรกรที่มีหนังสือรับรอง ความเป็นผู้ปลูก ข้าวนาปี ปีการผลิต 2551/2552 จากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือผู้ที่ได้รับ มอบหมาย ทั้งนี้ก่อนที่ สถาบันเกษตรกรจะจำหน่ายข้าวเปลือกในโครงการจะต้องไปติดต่อกับ ธ.ก.ส. สาขาในท้องที่ เพื่อแจ้ง ความจำนงว่าจะฝากข้าวเปลือกเพื่อจำหน่ายไปประทวนสินค้ากับ ธ.ก.ส. โดย ธ.ก.ส. จะเป็นผู้อนุมัติ วงเงินกู้ยืม และในขั้นตอนการติดต่อเพื่อจำหน่าย ข้าวเปลือกที่โรงสี สถาบัน เกษตรกรจะต้องนำหนังสือ รับรองความเป็นเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปี ปีการผลิต 2551/2552 ของ สมาชิกที่สถาบันเกษตรกร รวบรวมผลผลิตข้าวเปลือกไปฝากเพื่อจำหน่าย หนังสืออนุมัติวงเงินกู้ยืมของ ธ.ก.ส. สำเนาภาพถ่าย พร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง บัญชีรายชื่อเกษตรกรที่สถาบันเกษตรกร รวบรวมข้าวเปลือกไปส่งมอบที่ โรงสี รายงานการประชุมของสถาบันเกษตรกร ซึ่งระบุถึงผู้มีอำนาจกระทำการแทนสถาบันเกษตรกร ในการดำเนินการฝากและจำหน่ายข้าวเปลือก และสำเนาบัตร ประจำตัวประชาชนของผู้รับมอบอำนาจ สำหรับวงเงินค่าข้าวเปลือกที่เกษตรกรรายย่อยได้รับให้จำหน่ายได้สูงสุดไม่เกินรายละ 50,000 บาท ใน ส่วนของสหกรณ์การเกษตรไม่เกรนวงเงินแห่งละ 100 ล้านบาท

วิธีดำเนินการจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร จะสามารถจำหน่าย ข้าวเปลือกกับโรงสีที่เข้าร่วมโครงการในพื้นที่จังหวัดของตนเองเท่านั้น ยกเว้นในพื้นที่ ตำบลติดกัน ระหว่างจังหวัด และเป็นธรรมเนียมการค้าปกติ ขณะเดียวกันได้ห้ามไม่ให้โรงสีจำหน่ายข้ามเขตและเปิด จุติรับจำหน่ายนอกพื้นที่ตั้ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต และสะดวกต่อการกำกับดูแลหน่วยงานที่ ได้รับมอบหมายให้ตรวจสอบการดำเนินงานโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกในขั้นตอน การรับฝาก ข้าวเปลือกที่จุติรับจำหน่ายโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ เกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรที่ประสงค์เข้าร่วม โครงการจะติดต่อโรงสีเพื่อขอจำหน่ายข้าวเปลือก โดยโรงสีจะมีหน้าที่นัดหมายเวลาส่งมอบข้าวเปลือก

เมื่อเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรนำผลผลิตข้าวเปลือกพร้อมทั้งหลักฐานตาม หลักเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อติดต่อจำหน่ายข้าวเปลือกที่โรงสีแล้ว ผู้ปฏิบัติงานในส่วนของ อคส./อ.ต.ก. จะตรวจสอบความ ถูกต้องครบถ้วนของเอกสารหลักฐาน หลังจากนั้นจะดำเนินการตรวจสอบคุณภาพชั่งน้ำหนัก และ คำนวณราคาข้าวเปลือก ก่อนจะออกใบรับฝากข้าวเปลือก เพื่อให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรถือไว้ เป็นหลักฐานสำหรับการรับใบประทวนสินค้าตามระยะเวลาที่ระบุในใบรับฝากสินค้าต่อไป (กรมการ ค้าภายใน, 2554)

## 2.4 การดำเนินงานโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือก

### 2.4.1 นโยบายราคาข้าว

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2550) กล่าวว่า ผลการประชุมที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในแวดวงการค้าข้าว รวมทั้ง ผู้ส่งออกกระทรวง พาณิชย นักวิชาการ สรุปได้ว่ารัฐบาลควรเปลี่ยนนโยบายการรับจำหน่าย มาเป็นการซื้อข้าวจาก ประชาชนมาเก็บไว้ในโกดังของตน แล้วรอให้เอกชนเข้ามาประมูลเพื่อนำออกไปขาย ซึ่งมีความเห็น ว่าขณะนี้อยู่ในช่วงฤดูกาลผลิตข้าว ปี พ.ศ. 2550/2551 น่าจะเป็นช่วงเวลาเหมาะสมที่สุดในการที่จะ เปลี่ยนแปลงนโยบายข้าว เนื่องจากการคาดการณ์การผลิตข้าวของตลาดโลกในอนาคตปริมาณการ ผลิตข้าวมีไม่มากนัก จึงส่งผลให้ราคาข้าวได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ที่ประชุมมีความเห็นว่าควรจะให้ เกษตรกรสามารถที่จะซื้อประกันราคาข้าวในระดับที่ตนเองต้องการได้โดยเกษตรกรจะต้องประเมิน ต้นทุนการผลิตข้าวของตนเอง ทั้งนี้เกษตรกรจะต้องจ่ายค่าเบี้ยประกันให้แก่สถาบันหรือหน่วยงาน ของรัฐที่ทำหน้าที่รับประกัน เช่น ธกส. เป็นต้น อาจจะเป็นหน่วยงานอื่นเพื่อแลกกับการได้รับประกัน ระดับราคาดังกล่าวหากผลผลิตออกมาแล้ว ปรากฏว่า ข้าวที่ซื้อขายกันในตลาดมีราคาสูงกว่าระดับ ราคากันที่ตนเองทำไว้กับหน่วยงานรับประกัน กรณีนี้ ชาวนาสามารถขายข้าวได้ราคาดีกว่าตาม ราคาสตลาด ส่วนประกันที่ทำไว้ก็สิ้นสุด แต่ถ้าราคาตลาดต่ำกว่าระดับราคาที่ทำประกันไว้ เมื่อชาวนา ขายข้าวในตลาดตามราคาตลาดแล้ว ก็ยังจะได้รับเงินชดเชยส่วนต่างราคาประกันจากหน่วยงาน รับประกันเพื่อให้ชาวนาได้รับผลประโยชน์เท่ากับการขายข้าวตามระดับราคาที่ทำประกันไว้ ทั้งนี้ค่า เบี้ยประกันจะถูกหรือแพงก็ขึ้นอยู่กับระดับราคาที่เขาอยากจะได้รับประกันว่าจะมีความเป็นไปได้ มากหรือน้อยแค่ไหน หากต้องการได้รับประกันว่าจะสามารถขายข้าวในระดับราคาแพงมาก ๆ ก็ย่อม จะต้องจ่ายค่าเบี้ยประกันแพงกว่าการทำประกันในระดับราคาต่ำลงมาเช่น การซื้อประกันที่ระดับราคา ประกัน 10,000 บาท/เกวียน ค่าเบี้ยประกันย่อมแพงกว่าการซื้อประกันที่ระดับราคาประกัน 6,000 บาท/เกวียน เป็นต้น หรืออาจสรุปได้ว่า ถ้าปีไหนราคาตลาดสูงกว่าระดับราคาประกัน ชาวนาก็

สามารถขายข้าวได้ในราคาตลาด และถ้าปีไหนราคาตลาดต่ำกว่าระดับราคาประกัน ชาวนาก็ขายข้าวในตลาดตามปกติและยังสามารถเรียกเงินชดเชยจากผู้รับประกันได้หากผลผลิตออกมาแล้ว ปรากฏว่าข้าวที่ซื้อขายกันในตลาดมีราคาสูงกว่าระดับราคาประกันที่ตนเองทำไว้กับหน่วยงานรับประกัน กรณีนี้ ชาวนาสามารถขายข้าวได้ราคาดีกว่าตามราคาตลาด ส่วนประกันที่ทำไว้ก็สิ้นสุด แต่ถ้าราคาตลาดต่ำกว่าระดับราคาที่ทำประกันไว้ เมื่อชาวนาขายข้าวในตลาดตามราคาตลาดแล้ว ก็ยังจะได้รับเงินชดเชยส่วนต่างราคาประกันจากหน่วยงานรับประกันเพื่อให้ชาวนาได้รับผลประโยชน์เท่ากับการขายข้าวตามระดับราคาที่ทำประกันไว้ ทั้งนี้ค่าเบี้ยประกันจะถูกหรือแพงก็ขึ้นอยู่กับระดับราคาที่ชาวนาอยากจะได้รับประกันว่าจะมีความเป็นไปได้มากหรือน้อยแค่ไหน หากต้องการได้รับประกันว่าจะสามารถขายข้าวในระดับราคาแพงมาก ๆ ก็ย่อมจะต้องจ่ายค่าเบี้ยประกันแพงกว่าการทำประกันในระดับราคาต่ำลงมา เช่น การซื้อประกันที่ระดับราคาประกัน 10,000 บาท/เกวียน ค่าเบี้ยประกันย่อมแพงกว่าการซื้อประกันที่ระดับราคาประกัน 6,000 บาท/เกวียน เป็นต้น หรืออาจสรุปได้ว่า ถ้าปีไหนราคาตลาดสูงกว่าระดับราคาประกัน ชาวนาก็สามารถขายข้าวได้ในราคาตลาด และถ้าปีไหนราคาตลาดต่ำกว่าระดับราคาประกัน ชาวนาก็ขายข้าวในตลาดตามปกติและยังสามารถเรียกเงินชดเชยจากผู้รับประกันได้ (กรมการค้าภายใน, 2554)

ข้อดีจากการที่ชาวนาซื้อประกันราคาข้าวด้วยตนเอง คือ

- 1) ไม่มีการแทรกแซงราคา ทำให้ชาวนาขายข้าวในตลาดตามปกติ พ่อค้าซื้อข้าวชาวนาตามปกติ ส่งออกตามปกติ สตรีกข้าวตามปกติ สีข้าวตามปกติแต่ชาวนาได้รับประกันความเสี่ยง ได้ราคาตามที่ต้องการ ได้เรียนรู้การประกันความเสี่ยงด้านราคา (Hedge)
- 2) เกษตรกรได้ติดตามข้อมูลข่าวสารในการวางแผนการผลิต ได้เข้าใจสภาวะตลาดในพืชผลที่ตนเองกำลังจะลงทุนผลิต และได้พิจารณาตัดสินใจด้วยตนเอง
- 3) ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐต้องมีการประเมินสถานการณ์ การคาดการณ์ระดับราคาข้าวในอนาคตแม่นยำระดับหนึ่ง เพราะจะมีผลต่อการกำหนดอัตราค่าเบี้ยประกันอย่างไรก็ตามหากการกำหนดค่าเบี้ยประกันถูกกว่าที่ควรจะเป็นคนที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงก็คือเกษตรกรผู้ทำประกันเท่านั้น(กรมการค้าภายใน, 2554)

## 2.4.2 โครงการประกันพืชผลบนดัชนีภูมิอากาศ

บทความจากหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ โดยสฤณี อาชวานันทกุล (อ้างถึงในกรมการค้าภายใน, 2554) กล่าวไว้ว่า ในปีพุทธศักราช 2548 นักเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาของธนาคารโลกได้ทำการค้นคว้าวิจัยกรมธรรม์แบบใหม่ โดยใช้ "ดัชนีภูมิอากาศ" (Weather Index) เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขประกัน แทนที่จะเป็นผลผลิตหรือมูลค่าความเสียหายในไร่นาเหมือนประกันแบบดั้งเดิม ทั้งนี้แบบประกันดั้งเดิมบริษัทประกันต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบและการบริหารจัดการสูง โดยดัชนีภูมิอากาศหมายถึงตัวแปรที่มีมูลค่าแปรผันเป็นเหตุปัจจัยกับระดับผลผลิตในไร่นา ทั้งนี้ผู้เอาประกันไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เช่น ปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิ ระดับน้ำในแม่น้ำ นอกจากนี้ดัชนีภูมิอากาศเป็นตัวเลขที่วัดง่ายและเป็นตัวแปรสากลที่ไม่ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของไร่นาแต่ละพื้นที่ ทำให้ป้องกันปัญหาบริษัทประกันแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูง และสามารถคุ้มครองเกษตรกรรายย่อยจากความเสียหายทางด้านสภาวะภูมิอากาศได้ในปัจจุบันธนาคารโลกได้นำแนวความคิดดังกล่าวมาใช้พัฒนากกรมธรรม์ประกันภัยแล้ง และใช้แล้วในหลายประเทศ ประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งคือประเทศอินเดียเนื่องจากมีผู้เข้าร่วมทั้งสถาบันการเงิน และบริษัทประกันจำนวนมาก โดยกรมธรรม์ที่ใช้เป็นกรมธรรม์ที่จ่ายเงินบนพื้นฐานของดัชนีน้ำฝน (Rainfall Index) ซึ่งสร้างจากข้อมูลปริมาณน้ำฝนในอดีตเพื่อนำมาคำนวณระดับดัชนีขั้นต่ำ (Threshold) โดยถ้าดัชนีที่เกิดขึ้นจริงมีค่าต่ำกว่าดัชนีขั้นต่ำนี้ ก็จะสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรอาจจะประสบความเดือดร้อนจากภัยแล้ง ซึ่งหมายถึงบริษัทประกันจะต้องจ่ายเงินชดเชยตามส่วนต่างระหว่างดัชนีที่เกิดขึ้นจริงกับดัชนีขั้นต่ำ และกำหนดอัตราเบี้ยประกันแตกต่างกันตามช่วงเวลาการเพาะปลูก เช่น ช่วงหยอดเมล็ด ช่วงเจริญเติบโตและช่วงเก็บเกี่ยว เพื่อสะท้อนระดับความเสี่ยงที่มีไม่เท่ากันในแต่ละช่วงการเก็บเกี่ยวธนาคารโลกได้ริเริ่มโครงการนำร่องของกรมธรรม์ชนิดนี้ในประเทศไทย แล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นตัวกลางในการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้จัดโครงการนำร่องแห่งแรกในประเทศไทย โดยเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ อ.ปากช่อง จ. นครราชสีมา เข้าร่วมในโครงการดังกล่าวและมีเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการประมาณ 100 คน คิดเป็นพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กว่า 5,000 ไร่ โดยใช้เครื่องตรวจวัดปริมาณน้ำฝนที่ศูนย์วิจัยข้าวโพดและข้าวฟ่างแห่งชาติ (ไร่สุวรรณ) เป็นตัวชี้วัดปริมาณน้ำฝนในรัศมี 25 กิโลเมตร ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ปลูกของเกษตรกรทั้งหมด เงื่อนไขประกันภัยพืชผลจากภัยแล้ง โดยดัชนีน้ำฝน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ช่วงปลูก ระยะที่ 2 ช่วงเริ่มเติบโตและระยะที่ 3 ช่วงออกดอกออกหัว ในการคำนวณค่าชดเชยแบ่งได้เป็น 3 กรณีดังนี้

1) ถ้าปริมาณน้ำฝนสะสมอยู่ระหว่างดัชนีน้ำขึ้นต่ำ กับดัชนีสะสมขั้นสูงถือว่าเป็นภัยแล้ง ให้คำนวณค่าชดเชยโดยใช้ดัชนีน้ำฝนสะสมขั้นสูง ลบด้วยปริมาณน้ำฝนสะสมที่วัดได้จริงจากสถานี แล้วคูณด้วยอัตราค่าชดเชยต่อ 1 มม. ของปริมาณน้ำฝนที่ต่ำกว่าค่าดัชนีน้ำฝนสะสมขั้นสูงต่อไป

2) ถ้าปริมาณน้ำฝนสะสมที่ตกจริงต่ำกว่า หรือเท่ากับค่าดัชนีน้ำฝนสะสมขั้นต่ำถือว่าเป็น ภัยแล้งหนัก ให้คำนวณค่าชดเชยโดยจ่ายจำนวนเงินค่าชดเชยสูงสุดต่อไปคูณด้วยจำนวนพื้นที่ที่เพาะปลูกที่เอาประกัน

3) ถ้าปริมาณน้ำฝนสะสมที่ตกจริงสูงกว่า ค่าดัชนีน้ำฝนสะสมขั้นสูง ถือว่าไม่เป็นภัยแล้ง จะไม่มีการจ่ายค่าชดเชยใด ๆ ทั้งนี้ จากการสัมมนาพิเศษเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พอใจผลที่ได้รับ เนื่องจากเกษตรกรไม่ต้องแบกรับความเสี่ยงจากปัญหาภัยแล้ง นอกจากนี้เกษตรกรมีความเห็นว่าการจ่ายเบี้ยประกันยังไม่มีความเหมาะสม คือมีรายจ่ายที่สูงเกินไป และในการกำหนดดัชนีปริมาณน้ำฝนในรัศมี 25 กิโลเมตรนั้นไม่เหมาะสม เพราะห่างจากไร่มากเกินไป รัฐบาลควรเพิ่มจุดวัดปริมาณน้ำฝนเพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น รวมทั้งการแบ่งช่วงจ่ายเงินชดเชย 3 ช่วงถือว่าห่างเกินไป ควรพิจารณาเพิ่มความถี่ให้มากขึ้น และควรพิจารณาช่วงเวลาในการรับประกันของบริษัทประกันภัย เนื่องจากบริษัทรับประกันการเพาะปลูก ช่วงเดือนกรกฎาคม-พฤศจิกายนเท่านั้น ส่วนการปลูกในเดือนมีนาคม-มิถุนายน บริษัทไม่รับประกันทั้งที่ในช่วงนั้นเกษตรกรต้องเผชิญกับความเสี่ยงของภัยแล้งสูงกว่า

นโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการตลาดสินค้าเกษตร ได้แก่ 1) นโยบายปรับปรุงระบบการตลาดภายในประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ระบบตลาดมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ผลิตและผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการในตลาด แนวทางในการปรับปรุงระบบตลาดจะมุ่งเน้นการลดค่าใช้จ่ายซึ่งได้แก่ ค่าขนส่งค่าเก็บรักษาค่าเสื่อมคุณภาพของสินค้า เป็นต้น โดยมีเป้าหมายเพื่อต้องการให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าในราคาที่ถูกลง และผู้ผลิตสามารถที่จะขายสินค้าได้มากขึ้นด้วย

2) นโยบายการเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน โดยมุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยของสินค้าเกษตร ด้วยแนวทางในการพัฒนาดังนี้

(1) โครงสร้างการผลิต โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสินค้าเกษตรจากชนิดที่มีมูลค่าต่ำไปสู่ชนิดที่มีมูลค่าสูงกว่า ส่งเสริมการผลิตเชิงคุณภาพ และส่งเสริมการผลิตเกษตรอินทรีย์

(2) การปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิต ให้มีความเหมาะสมในด้านกายภาพ/โครงสร้างฐาน ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้มาตรการจูงใจไม่ใช้วิธีการบังคับและคำนึงถึงความหลากหลายทางชีวภาพ

(3) การปรับปรุงเพิ่มคุณภาพสินค้าโดยให้ความสำคัญกับการจัดระบบควบคุมตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าเกษตร โดยการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบและรับรองสินค้า รวมทั้งพัฒนา/จัดระบบเครือข่ายอุปกรณ์ห้องปฏิบัติการให้ก้าวหน้าและทัดเทียมประเทศคู่ค้า

(4) การเตรียมการเพื่อเป็นครัวหลักของโลก โดยเน้นการสร้างเครือข่ายเพื่อลดอุปสรรคที่ส่งผลต่อการค้าสินค้าเกษตรเช่น อุปสรรคจากมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายใต้ความร่วมมือสร้างความร่วมมือด้านการรับรองมาตรฐานระหว่างกันภายใต้เขตการค้าเสรี และส่งเสริมการสร้างตราสินค้า (Brand Name) และการดำเนินงานร่วมมือกับกระทรวงพาณิชย์ในการพัฒนาระบบตลาด

(5) การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การผลิตมุ่งเน้นการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเขตที่ดินของรัฐ การแก้ไขปัญหาคาชาดแคลนน้การสร้าง

#### 2.4.3 ความเป็นมาของโครงการรับจำนำข้าวเปลือก

การรับจำนำข้าวถูกใช้รวม 30 ปี โดยแบ่งออกเป็น 4 ช่วงใหญ่ คือ (ชาติ พานเหล็ก, 2551)

1. ช่วงที่หนึ่ง ปี 2523/2524 - 2527/2528 เริ่มนำระบบการรับจำนำมาใช้ในประเทศไทย เพื่อแทรกแซงตลาด การนำนโยบายแทรกแซงตลาดข้าวถูกนำมาใช้ตั้งแต่ฤดูการผลิต ปี 2523/2524 โดยในครั้งนั้นได้แบ่งมาตรการแทรกแซงเป็น 3 มาตรการหลัก ดังตารางที่ 2 ซึ่งมาตรการแทรกแซง ตลาดข้าวเปลือก เป็นจุดเริ่มต้นของการรับจำนำข้าวเปลือกครั้งแรกของประเทศไทย

2. ช่วงที่สอง ปี 2528/2529 - 2533/2534 เริ่มกำหนดราคารับซื้อข้าวเปลือกขั้นต่ำให้โรงสี ในปี 2528/2529 ไม่มีการรับจำนำข้าว แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าข้าวเป็น สินค้าตามฤดูกาล ทำให้ในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยวจะมีข้าวออกสู่ตลาดมาก ชาวนาเองจำเป็นต้องรีบขายข้าวเพื่อนำเงิน ไปชำระหนี้ต้นทุน ในการเพาะปลูกทำให้ราคาข้าวตกต่ำ

3. ช่วงที่สาม ปี 2534/2535 - 2543/2544 ตั้ง คชก. เพื่อกำหนดราคาเป้าหมายนำสำหรับสินค้าเกษตร ปี 2534/2535 เกิดเหตุปฏิวัติโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช) ทำให้เห็นนโยบายข้าวหยุดชะงัก แต่เมื่อมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ก็ได้มีการปรับโครงสร้าง โดยเฉพาะงานด้านนโยบายข้าวได้เปลี่ยนผู้ดูแลจาก กนข. เป็นคณะกรรมการนโยบายและมาตรการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) ซึ่งหน้าที่หลักของ คชก. คือ การกำหนดราคาเป้าหมายนำ สำหรับสินค้า



เกษตรในแต่ละปี รวมทั้งพิจารณาให้ความช่วยเหลือในด้านการตลาดและปัจจัยการผลิตเมื่อมีความจำเป็น

การรับจำนำข้าวของรัฐบาลจะถูกใช้มาตั้งแต่ปี 2524 แต่มีการใช้อย่างจริงจังในช่วงปี 2535 โดยในปีแรก อ.ต.ก. ซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา หลังจาก อ.ต.ก. ดำเนินการรับจำนำมา 3 ปี อคส. จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการรับจำนำด้วย เพื่อให้เกิดการแข่งขันในการบริการและเพิ่มทางเลือกให้แก่ชาวนา โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้ ธ.ก.ส. ดำเนินโครงการรับจำนำควบคุมมาตรการอื่น ๆ พร้อมกำหนดวิธีรับจำนำเพิ่มขึ้น 2 รูปแบบ คือ รับจำนำข้าวเปลือกที่ยุ้งฉาง และการจำนำประทวนสินค้า เพื่อให้โครงการสามารถช่วยเหลือชาวนาที่มียุ้งฉางและไม่มียุ้งฉาง

ยกเว้นปี 2540/2542 ที่รับจำนำใช้อัตราร้อยละ 90 ของราคาเป้าหมาย และเมื่อครบกำหนดไถถอนราคาข้าวสูงขึ้น ชาวนาที่จำนำข้าวไว้สามารถมาไถถอนข้าวทุกราย ในปี 2541/2542 รัฐบาลปรับราคาจำนำให้ชาวนาถูกร้อยละ 95 ของราคาเป้าหมายและให้ ธ.ก.ส. รับ จำนำเฉพาะข้าวเปลือกในยุ้งฉางเท่านั้น ต่อมาปี 2542/2543 รัฐบาลเปลี่ยนวิธีรับจำนำจากเดิม เนื่องจากราคาข้าวเปลือกของประเทศตกต่ำ โดย กนข. มีมติให้ ธ.ก.ส. รับจำนำประทวนสินค้า จากชาวนา สวน อคส. รับขึ้นทะเบียนเป็นผู้รับฝากและสีแปรสภาพเป็นข้าวสาร ซึ่งชาวนาได้เข้าร่วมตามนโยบายที่ตั้งไว้

4. ช่วงที่สี่ ปี 2544/2545 - 2550/2551 ถึงปัจจุบัน ต้นแบบการรับจำนำในปัจจุบัน ได้มีการปรับปรุงระบบการรับจำนำข้าวใหม่ในปี 2544/2545 โดยให้ ธ.ก.ส. รับ จำนำประทวนสินค้าที่ อ.ต.ก. และ อคส. ออกให้แก่เกษตรกรที่นำข้าวมาจำนำ และอนุญาตให้ อ.ต.ก. และ อคส. นำข้าวเปลือกที่รับฝากไว้ไปสีแปรสภาพเป็นข้าวสารและเก็บไว้ในคลังสินค้ากลาง แต่ อคส. และ อ.ต.ก. ต้องตกลงกับโรงสีไม่ให้คิดค่าฝากเก็บข้าวเปลือกในช่วงเดือนที่ รับฝากข้าวเปลือกจากเกษตรกร พร้อมกบมีการกำหนดคณะกรรมการพิจารณาขยายข้าวตามโครงการรับจำนำซึ่งประกอบด้วย อธิบดีกรมการค้าภายใน เป็นประธาน และผู้แทน อ.ต.ก. อคส. ธ.ก.ส. กรมการค้าต่างประเทศ โดยกรมการค้าภายในเป็นคณะกรรมการบริหารจัดการ ข้าวเปลือกที่ฝากไว้ไม่เกิน 3 เดือน ส่งผลให้ คชก. ลดภาระค่าคลังสินค้าเก็บข้าวเปลือกได้ และ โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปรัง ปี 2544 ถือเป็นต้นแบบของโครงการรับจำนำในปัจจุบัน ต่อมาในปี 2544/2545 ได้มีการรับจำนำแยกตามชนิด ได้แก่ ข้าวเปลือกหอมมะลิ ข้าวเปลือกเหนียว และข้าวเปลือกเจ้า โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ ธ.ก.ส. อ.ต.ก. และ อคส. รวมทั้งมีการใช้มาตรฐานข้าวหอมมะลิในการส่งออกด้วย โดยได้รับจำนำในลักษณะนี้จนถึงปี 2546/2547

ในปี 2547/2548 - 2550/2551 อตก. ไม่ได้เข้าร่วมโครงการรับจำนำ ทำให้มีเพียง ธ. ก.ส.และ อคส. ที่เปิดรับจำนำ ซึ่งผลจากการจำนำในช่วงนี้ทำให้ปลายปี 2550 สต็อกข้าวของ ภาครัฐมีสูงถึง 4 ล้านตัน เนื่องจากรัฐได้กำหนดราคารับจำนำไว้สูงกว่าราคาตลาดถึงร้อยละ 30 ส่งผลให้ชาวนาหันนำข้าวมาจำนำเป็นจำนวนมาก และไม่มีกักตุนเพราะราคาด่านนั้นต่ำกว่า ส่งผลให้รัฐต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการดูแลสต็อกข้าวและยังเกิดความเสียหายจากการทุจริต มีข้าวสูญหายเป็นจำนวนมาก (ชุมพลภัทร์ คงชนจารุอนันต์, 2551)

## 2.5 สภาพความเป็นอยู่ของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

### 2.5.1 สภาพการประกอบอาชีพทำนา

ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การดำรงอยู่ของชาวนาในจังหวัดปทุมธานี จากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเกษตรอำเภอ และชาวนาที่เลือกศึกษาในจังหวัดปทุมธานี ทำให้ทราบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพทำนาซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ใหญ่ ๆ ได้แก่ พื้นที่การทำนาที่อยู่ในเขตชลประทาน และพื้นที่การทำนาที่อยู่นอกเขตชลประทาน ลักษณะการทำนาของชาวนาในเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทานจะเป็นการทำนาปรัง นาเปรอะ ไม่มีการทำนาปี ลักษณะของการทำนาปรังเป็นการทำนาที่ใช้ระยะเวลาสั้น สามารถทำได้ 2 ครั้งต่อปี แต่สำหรับการทำนาเปรอะ เป็นการทำตามความต้องการของชาวนาไม่เลือกฤดูกาลในการทำนา หากต้องการทำนาเมื่อไหร่ก็จะทำตอนนั้น ตามแต่พันธุ์ข้าวอายุของข้าวที่ใช้ในการทำนา ซึ่งจะมีระยะเวลาสั้นมากสามารถทำได้ 3-4 ครั้ง ต่อปี รวมแล้วชาวนาในเขตพื้นที่ชลประทานทำนาไม่ต่ำกว่าสองครั้งสองปี ที่ทำได้ก็เพราะว่าอยู่ในเขตพื้นที่ชลประทานมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ โดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรในจังหวัดปทุมธานี ได้กล่าวว่า “ชาวนาในเขตพื้นที่ชลประทาน มักจะทำนาเปรอะ ซึ่งนาเปรอะคือ ชาวนาวางตอนไหนก็ทำตอนนั้น ถ้าทำได้หลายครั้งก็จะได้เงินมาก จึงทำให้ชาวนาทำนาเปรอะกันเยอะ ทั้งนี้ก็เพราะว่ามีแหล่งน้ำไว้ใช้ในการทำนาตลอดปี สภาพพื้นที่เหมาะสมแก่การทำนา ทำให้ได้ผลผลิตในปริมาณที่มาก” (นามสมมติ 1, 2555) ในส่วนของพื้นที่ในอำเภออื่น ๆ จะเป็นการทำนาปี เสียมาก เพราะไม่มีแหล่งน้ำไว้ใช้ในการทำนามากเพียงพอ เนื่องจากพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทานจะต้องรอช่วงฤดูฝน จึงจะใช้น้ำฝนในการทำนาได้และสามารถทำนาได้เพียงปีละ 1 ครั้งการทำนาในปัจจุบันกับอดีตที่ผ่านมามีความแตกต่างกันในหลายเรื่องไม่ว่าจะเป็นวิธีการในการทำนา พันธุ์ข้าว เครื่องมือทางการเกษตร พื้นที่ในการทำนากล่าวคือ ในอดีตกระบวนการวิธีการทำนาของชาวนามีความซับซ้อนและยุ่งยาก เริ่มแรกชาวนาจะต้องกางป่าเพื่อหาพื้นที่ในการทำนาโดยการจับจองเป็นของตนเอง ไม่มีการซื้อหาที่ดินอย่างปัจจุบัน ใช้แต่

แรงงานของตนในการหาพื้นที่ไครท์ซันจะมีพื้นที่มาก ทำให้เกิดการหวงแหนพื้นที่ดินของตนเพราะกว่าจะได้มายากลำบากเหลือเกิน อีกทั้งพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการทำนายังเป็นพันธุ์ข้าวป่ายังไม่มีการพัฒนาพันธุ์ข้าว ไม่มีเครื่องมือทางการเกษตรที่ทันสมัยจึงต้องใช้ วัว ควาย ในการไถนา ทำให้ต้องใช้เวลาในการทำงานแต่ละครั้งนาน จึงทำได้เฉพาะนาปีเท่านั้น ไม่สามารถทำนาปรังได้ซึ่งแรงงานที่ใช้มักใช้แรงงานภายในครัวเรือน และการขอแรงงานช่วยเหลือกันในหมู่บ้านของตนเองหรือที่เรียกว่า “การลงแขก” กล่าวคือ การทำนาโดยใช้แรงงานช่วยกันทำนาในทุก ๆ ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การไถ การหว่าน และการเก็บเกี่ยว เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ใช้แรงงานคนในครัวเรือนเป็นหลักทั้งสิ้น ไม่มีการใช้เงินในการจ้างแรงงานจะมีบ้างก็คือการขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านมาร่วมลงแรงในบางงานที่ทำไม่ทันระบบการทำงานในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น รักใคร่กลมเกลียวกันดีของคนในหมู่บ้านนอกจากนี้ในอดีตยังไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี หากจะใส่ปุ๋ยบำรุงจะใส่มูลสัตว์จากวัว ควายที่เลี้ยงไว้ เป็นปุ๋ยแทน ทำให้ต้นทุนการผลิตไม่สูง แต่ส่วนใหญ่แล้ววัตถุประสงค์ของการทำนาในอดีตมักเป็นการทำเพื่อบริโภคในครัวเรือน หากเหลือถึงจะนำไปขาย จึงกล่าวได้ว่าการทำนาในอดีตแตกต่างจากปัจจุบันมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการหาที่ดินที่ปัจจุบันสามารถหาได้ง่ายกว่าโดยการหาเช่าที่ดิน โดยในปัจจุบันทั้งในวิธีการและวัตถุประสงค์หากมีเงินมากพอก็สามารถซื้อมาเป็นของตนเองได้ง่ายกว่า อีกทั้งมีนวัตกรรมทางการเกษตรที่ทันสมัย อาทิ รถไถ เครื่องดำนา เครื่องฉีดยา และรถเก็บเกี่ยว ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับชาวนาได้ทำนาได้สะดวก รวดเร็วและง่ายขึ้น รวมไปถึงการพัฒนาด้านความรู้ทางการเกษตรจนสามารถพัฒนาพันธุ์ข้าว ที่สามารถทนต่อภัยธรรมชาติและศัตรูพืชต่าง ๆ ได้ ถึงแม้จะมีพันธุ์ข้าวที่หลากหลาย มีนวัตกรรมทางการเกษตรมาใช้ แต่ชาวนาก็ต้องเพิ่มต้นทุนการทำนาเช่นกัน เพราะพันธุ์ข้าวมีราคาสูงขึ้น ปุ๋ยเคมีที่ใช้ในการทำนาราคาแพงขึ้น อีกทั้งยังต้องจ้างแรงงานในการทำนาแทบจะทุกขั้นตอนของการทำนา ในขณะเดียวกันวัตถุประสงค์ของการทำนาในปัจจุบันเป็นการทำนาเชิงพาณิชย์ที่ทำนาในปริมาณมาก ๆ หลาย ๆ ครั้งต่อปี เพื่อนำผลผลิตไปขายเป็นหลักภายใต้สภาพเช่นนี้ชาวนาในปัจจุบันจึงเป็น “ผู้จัดการ” คอยสั่งการในการทำนาแทนเจ้าของนาเอง โดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอจังหวัดปทุมธานี ได้อธิบายไว้ว่า “ชาวนาในปัจจุบันสามารถทำนาได้สะดวกสบายมากกว่าในอดีตมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเครื่องมือทางการเกษตรที่ช่วยทุ่นแรง อีกทั้งชาวนาในปัจจุบันใช้โทรศัพท์ทำนาแทน กล่าวคือ ชาวนาปัจจุบันใช้เงินในการลงทุนมาก ไม่ลงแรงเอง ใช้โทรศัพท์สั่งการให้แรงงานรับจ้างทำนาแทนตน เมื่อต้องการเริ่มทำนาก็จะโทรศัพท์ไปบอกให้แรงงานรับจ้างทำให้ เก็บเกี่ยวให้ ชาวนามีหน้าที่ควบคุมดูแลการทำนาให้เป็นไปตามความต้องการของตนและมีหน้าที่จ่ายเงินค่าจ้าง เปรียบชาวนาในปัจจุบันเหมือนกับผู้จัดการ ก็ว่าได้ ไม่ลงแรง แต่ลงเงิน ถึงแม้จะต้องจ่ายเงินในราคาที่สูง แต่ผลผลิตและกำไรที่ได้ก็

คุ้มค่ากับการลงทุนที่เสียไป” (นามสมมติ 2, 2555) ความแตกต่างของชานาในอดีตกับปัจจุบันในหลาย ๆ เรื่อง ดังที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของจำนวนชานาด้วยเช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ที่จำนวนชานามีการเปลี่ยนแปลงโดยมีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้น มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะพื้นที่ของการทำนาเป็นสำคัญ โดยมีความแตกต่างระหว่างพื้นที่ในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทานในพื้นที่ที่อยู่ในเขตชลประทาน จำนวนชานามีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยที่มีจำนวนชานาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะในเขตพื้นที่ชลประทานมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนาและมีการสนับสนุนเชิงนโยบายจากรัฐบาลที่ช่วยเหลือชานาด้านต่าง ๆ อาทิ การพยุงราคาผลผลิต การช่วยเหลือเมื่อได้รับความเสียหายที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่ จากสำนักงานเกษตรจังหวัดในจังหวัดปทุมธานี ได้อธิบายไว้ว่า (เกษตรจังหวัดปทุมธานี, 2554)

“ ชานาปัจจุบันมีจำนวนเพิ่มขึ้น เพราะนโยบายของรัฐบาลที่ช่วยสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ อาทิ การช่วยพยุงราคาข้าวไม่ให้ตกต่ำนอกจากนี้ยังมีการช่วยเหลือชานาในเรื่องการพักชำระหนี้ การให้เงินชดเชยสำหรับชานาที่ถูกน้ำท่วม เป็นต้น ด้วยเหตุผลเหล่านี้จึงเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ชานาทำนามากขึ้น” (นามสมมติ 3, 2555)

ข้อมูลดังกล่าวนี้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากชานาในจังหวัดปทุมธานี ที่อยู่ในเขตพื้นที่ชลประทาน ที่ส่วนใหญ่ระบุว่าจำนวนชานาในเขตชลประทานเพิ่มขึ้น เพราะการทำนาในปัจจุบันสามารถทำได้สะดวกสบายขึ้นกว่าในอดีต รวมไปถึงราคาผลผลิตที่สูงขึ้น ดังคำกล่าวของ ตัวแทนชานาในจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า “ปัจจุบันมีจำนวนชานาเพิ่มขึ้นเยอะ เพราะทำได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว มีอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวก ทั้งรถไถ รถเกี่ยว ทั้งเครื่องสูบน้ำ อีกทั้งราคาข้าวก็สูงขึ้นเมื่อทำได้มากก็จะทำให้มีรายได้มากขึ้น ถึงไม่มีที่นา ก็จะพยายามหาเช่าผู้อื่นทำ” (นามสมมติ 4, 2555) สำหรับพื้นที่นอกเขตชลประทาน ข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่เกษตรของอำเภอที่อยู่ในพื้นที่นอกเขตชลประทาน ระบุว่า จำนวนชานาที่อยู่นอกเขตชลประทาน มีจำนวนชานาลดลง เพราะว่าพื้นที่การทำนาที่อยู่นอกเขตชลประทานขาดแหล่งน้ำ การทำนาอาศัยเพียงน้ำฝน จึงสามารถทำนาได้ปี ละหนึ่งครั้งเท่านั้น โดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัด ได้อธิบายว่า “ปัจจุบันชานาในจังหวัดที่อยู่นอกเขตพื้นที่ชลประทานส่วนใหญ่ มีจำนวนลดลง เพราะว่าขาดแหล่งน้ำในการทำนาจะต้องรอช่วงหน้าฝน จึงทำนาได้เพียงปี ละครั้ง จึงทำให้ได้รายได้น้อย ชานาจึงหันไปประกอบอาชีพเสริมราคาผลผลิตดีกว่าทำนา” (นามสมมติ 5, 2555) ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากชานาบริเวณใกล้เคียง ที่อธิบายว่า จำนวนชานาที่อยู่นอกเขตพื้นที่ชลประทานมีจำนวนลดลง เพราะมีปัญหาเรื่องแหล่งน้ำ อีกทั้งการทำนามีรายจ่ายที่ใช้ต้นทุนสูงขึ้น รายได้น้อยลง จึงนิยมเปลี่ยนไปทำไร่ อ้อยซึ่งได้ผลตอบแทนสูงกว่าการทำนา ดังคำกล่าวของตัวแทนชานา กล่าวว่า “ ช่วงหลายปีที่ผ่านมา

จำนวนชวานาลดลง เพราะว่ามีแหล่งน้ำในการทำนา อีกทั้งยังต้องพบเจอกับปัญหาศัตรูพืชรบกวน ถึงแม้จะมีเครื่องจักรกลการเกษตรที่ทันสมัยช่วยทุ่นแรง ค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงาน ต้นทุนการทำนาก็สูงตามด้วย จึงทำให้ชวานาเปลี่ยนไปทำไร่อ้อยแทนทำนา เพราะได้ราคาสูงกว่าทำนา”(นามสมมติ 6, 2555) อย่างไรก็ตามข้อมูลสถิติชวานาทั้งภาคกลาง พบว่า การเปลี่ยนแปลงของจำนวนชวานาในอดีตและปัจจุบัน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปเท่าไรนักจากปี พ.ศ. 2551 มีจำนวนชวานาที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 7,915 คน ในปี พ.ศ. 2552 มีจำนวนชวานาที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 8,852 คน มีจำนวนชวานาเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2551 จำนวน 937 คน ในปี พ.ศ.2553 มีจำนวนชวานาที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 8,887 คน จำนวนชวานาเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2552 จำนวน35 คน และในปี พ.ศ. 2554 มีจำนวนชวานาที่ขึ้นทะเบียนทั้งสิ้น 8,754 คน ซึ่งมีจำนวนชวานาลดลงจาก ปี พ.ศ. 2553 จำนวน 133 คน จากสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจากปี พ.ศ. 2551-2553 มีการเปลี่ยนแปลงของจำนวนชวานาที่ไม่มากนัก ถือว่าเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงที่คงที่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา พบว่า จำนวนชวานาในอนาคตอาจจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลแต่ละสมัย ซึ่งในการศึกษาได้พบว่านโยบายที่โดดเด่นมี 2 นโยบาย คือนโยบายประกันรายได้เกษตรกรของอดีตนายกอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และนโยบายจำนำข้าวของนายก ยิ่งลักษณ์ในรัฐบาลปัจจุบัน จากตารางที่ 4.1 สะท้อนให้เห็นถึงการความสำคัญของการสนับสนุน เิงนโยบายจากรัฐบาลแต่ละสมัย จากปี 2551-2554 แสดงให้เห็นว่าจำนวนชวานาที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากเป็นเพราะการสนับสนุนเชิงนโยบายจากรัฐบาลเช่นกัน ทั้งนี้เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอได้อธิบายไว้ว่า “การขึ้นทะเบียนของชวานา จากตารางแสดงสถิติจำนวนชวานาที่ขึ้นทะเบียนในปี พ.ศ. 2554 ที่มีจำนวนชวานาลดลงจากปี พ.ศ. 2553 เป็นเพราะว่านโยบายของรัฐบาล เมื่อดูจากสถิติในปี พ.ศ. 2551-2553 จะเห็นได้ว่ามีจำนวนชวานาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากมีโครงการประกันรายได้ของรัฐบาลอดีตนายกอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่จำเป็นต้องขึ้นทะเบียนถึงจะมีสิทธิ์ได้รับสิทธิ์ต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในโครงการ ซึ่งจากนโยบายนี้ทำให้เป็นแรงจูงใจแก่คนที่ทำนาอยู่แล้วและไม่ได้ทำนาถึงแม้ว่าจะเกิดความเสียหายรัฐบาลก็ยังให้ความช่วยเหลือ ทำให้มีจำนวนผู้ขึ้นทะเบียนการทำนาเป็นจำนวนมาก แต่ในปี พ.ศ. 2554 ขึ้นทะเบียนกันน้อยลงเป็นเพราะนโยบายจำนำราคาข้าวต้องรอนเงินนาน ระยะเวลาในการขนส่งข้าวเพื่อไปยังโรงสีที่รับจำนำอยู่ไกลทำให้ต้องขายข้าวให้กับชาจร หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเป็นโครงการประกันรายได้ดังเดิมชวานาก็จะมากขึ้นทะเบียนเพิ่มขึ้นเหมือนเดิม” (นามสมมติ 3, 2555)

นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว ยังมีอีกหลายสาเหตุที่จำนวนชวานามีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในอนาคต คือ การช่วยเหลือจากรัฐบาลในเรื่องราคาผลผลิต การช่วยเหลือด้านภัยธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ที่นา ดังเหตุการณ์น้ำท่วมที่ผ่านมา อีกทั้งภาคอุตสาหกรรมก็มีขีดจำกัดในการขยายตัว

ที่ไม่ดีมากนัก แต่ที่ดินสำหรับทำนาในจังหวัดลพบุรียังมีอยู่อีกจำนวนมากที่สามารถเปลี่ยนมาทำนาได้อีกใน 2-3 ปีข้างหน้า โดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรในจังหวัดปทุมธานี ได้อธิบายว่า “ในอนาคตจำนวนชาวนามาจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเพราะขีดจำกัดด้านโรงงานอุตสาหกรรมมีขีดจำกัดไม่สามารถขยายได้อีก แต่ที่ดินในจังหวัดปทุมธานี ยังมีอยู่อีกจำนวนมากที่สามารถเปลี่ยนไปทำนาได้ในอีก 2-3 ปีข้างหน้า” (นามสมมติ 1,2555)

ปัจจุบันการดำรงอยู่ของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีจะดำรงอยู่ และสามารถสืบต่อไปในอนาคตได้ ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นเงื่อนไขที่ช่วยให้ชาวนาสามารถประกอบอาชีพทำนา คือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านที่ดินและแหล่งน้ำ
2. ปัจจัยด้านวิธีการทำนา
3. ปัจจัยด้านการเงินของชาวนา
4. ปัจจัยด้านนโยบายของรัฐบาล
5. ปัจจัยด้านวิถีการดำเนินชีวิต

ในขณะที่เดียวกันเงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การดำรงอยู่ของชาวนาต้องลดลง คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลิกทำนา ได้แก่ ปัจจัยด้านการย้ายถิ่น ปัจจัยด้านความหลากหลายด้านอาชีพและ ปัจจัยด้านการสืบทอดของลูกหลาน

## 2.5.2 ปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพชาวนาในจังหวัดปทุมธานี

### 2.5.2.1 ปัจจัยด้านวิธีการทำนา

ปัจจัยด้านวิธีการทำนา ในปัจจัยด้านนี้กล่าวถึงกระบวนการทำงานของแรงงาน และเครื่องมืออุปกรณ์ของชาวนาในการทำนา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงและส่งผลต่อการทำนาที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต สามารถแบ่งได้ดังนี้ คือ ปัจจัยด้านแรงงานภาคเกษตร และปัจจัยด้านนวัตกรรมทางการเกษตร

ปัจจัยด้านแรงงานภาคเกษตร ปัจจุบันการทำงานได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมา ดังเช่นเรื่องการลงแรงในการทำงานได้กลายมาเป็นการจ้างแรงงานแทนการทำงานด้วยการลงแขกมากขึ้น จากการศึกษาพบว่า ชาวนาในจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบันส่วนใหญ่จะทำนาด้วยตนเองแค่บางขั้นตอนของการทำนาเท่านั้น และขั้นตอนอื่น ๆ อาทิ การไถนาเพื่อเตรียมดิน การเก็บเกี่ยวผลผลิต ก็จะจ้างแรงงานในการทำแทนนอกจากนี้พบว่าชาวนาในปัจจุบันส่วนหนึ่งได้กลายเป็นเพียง “ผู้จัดการ” ที่คอยควบคุมดูแลการผลิตเท่านั้น คือ จะคอยสั่งหรือจ้างแรงงานในชุมชนในการทำนาทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ไถนา การหว่านหรือดำนา การใส่ปุ๋ยบำรุง การฉีดยาฆ่าศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวผลผลิต ตลอดจน

การขนส่งเพื่อนำไปขายยังโรงสี จะเห็นได้ว่าแรงงานในภาคเกษตรกรรมมีความสำคัญต่อการทำนาในปัจจุบันมากขึ้นเพราะช่วยอำนวยความสะดวกสบายในการทำนาให้กับชาวนา โดยมีผลตอบแทนเป็นค่าจ้างถึงแม้ชาวนาจะต้องจ่ายค่าแรงงานที่สูงขึ้นจนทำให้ต้นทุนสูงขึ้นตามไปด้วย แต่ผลที่ได้ก็คุ้มค่าต่อการลงทุนที่เสียไป ดังคำกล่าวของตัวแทนชาวนาในจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า“ เมื่อก่อนการทำนาจะลงแรงกันเองในทุกขั้นตอนของการทำนา แต่ปัจจุบันมีแรงงานรับจ้างในชุมชนจึงจ้างแรงงานทำในทุกขั้นตอน ทั้งการไถนา หว่านข้าว ฝึดยาฆ่าแมลง เก็บเกี่ยว เป็นต้น โดยที่ตนเองจะเป็นคนคอยคุมคอยสั่ง ว่าต้องการให้แรงงานทำอะไร ทำให้ทำนาได้สบายขึ้นไม่ต้องลงแรงเอง ไม่ต้องเหนื่อยร้อนเหมือนเมื่อก่อน แต่ก็ต้องยอมเสียเงิน ไปกับค่าจ้างแรงงานเยอะพอสมควรเพราะปัจจุบันค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น ถึงแม้จะสูงขึ้นแต่ยังมีแรงงานอยู่ก็ทำให้การทำนาสบายขึ้นก็ยอม เพราะถึงอย่างไรก็ไม่ขาดทุนคุ้มค่ากับการลงทุนที่เสียไปแน่นอน” (นามสมมติ 9, 2555)

ที่ดินสำหรับชาวนาถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากต่อการทำนา หากมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินให้เช่าทำนา ในอัตราค่าเช่าที่เหมาะสมชาวนาก็จะสามารถทำนาต่อไปได้ จากการศึกษาพบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ในจังหวัดจะเช่าพื้นที่ของผู้อื่นในการทำนามากกว่าชาวนาที่มีที่ทำนาเป็นของตนเอง ในการเช่าที่ทำนานั้น เจ้าของที่ดินจะคิดค่าเช่าแตกต่างกันไป บางรายจะคิดเป็นข้าวเปลือก ไร่ละ 10-20 ถัง ต่อปี ซึ่งเป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่จะคิดเป็นเงิน ไร่ละ 1,000 -1,500บาท ต่อปี และไร่ละ 500-700 บาท ต่อครั้ง แล้วแต่จะตกลงกัน และเมื่อเปรียบเทียบพื้นที่ในการทำนาของชาวนาในจังหวัด จาก 3 ปีที่ผ่านมา (2551-2553) จะเห็นว่ามีจำนวนที่นาโดยรวมลดลงดังตารางที่ 4.2 ซึ่งแสดงสถิติพื้นที่การทำนาปี และตารางที่ 4.3 ซึ่งแสดงสถิติพื้นที่การทำนาปราง ในปี พ.ศ. 2551/2552-2553/2554 เหตุที่จำนวนที่นาลดลง เนื่องมาจากชาวนาบางส่วนจำเป็นต้องขายที่นาให้กับนายทุนหรือผู้ที่มีฐานะดีกว่าเพื่อนำไปใช้หนี้สิน ซึ่งเป็นหนี้สินที่เกิดจากการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ดังคำกล่าวของตัวแทนชาวนาในจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า “คนในหมู่บ้านก็ขายที่นากันเยอะ ส่วนใหญ่ขายให้กับข้าราชการ นายทุนในหมู่บ้าน เพื่อนำไปใช้หนี้สิน สาเหตุที่เป็นหนี้สินคือไม่มีเงินลงทุนในการทำนาเป็นของตนเอง จึงไปกู้เงินเพื่อมาลงทุนแต่เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เงินมากลับนำไปซื้อรถ ซื้อของที่ไม่จำเป็นเกินตัว จึงทำให้หนี้สินยิ่งเพิ่มขึ้น จนในที่สุดต้องขายที่นาเพื่อไปใช้หนี้ จนไม่มีที่ดินในการทำนาเป็นของตนเอง” (นามสมมติ 7, 2555) อีกสาเหตุที่พื้นที่นาลดลง เพราะปัญหา ราคาข้าวตกต่ำ เจอภัยธรรมชาติ ผลตอบแทนจากการปลูกอ้อยดีกว่าการปลูกข้าวในพื้นที่ขนาดเดียวกัน ดังคำกล่าวของตัวแทนชาวนาอำเภอเมือง กล่าวว่า “จากการทำนาที่ต่อเจอกับอุปสรรคปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้ง ศัตรูพืชรบกวน ราคาข้าวตกต่ำ ส่งผลทำให้ชาวนาส่วนใหญ่หันไปหาอาชีพเสริมอื่นเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว (นามสมมติ 8, 2555)

ในบางชุมชนการที่พื้นที่นามีจำนวนลดลงมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมโดยมีการซื้อที่ของนายทุน เพื่อนำไปทำโรงงานผลิตปุ๋ยเคมี ดังเช่น ตัวแทนชาวนาอำเภอลาดหลุมแก้วได้กล่าวว่า “ในหมู่บ้านมีจำนวนชาวนาไม่น้อยที่ขายที่ดินให้กับนายทุน โดยที่นายทุนนั้นซื้อที่ดินจากชาวนาเพื่อไปทำโรงงานผลิตปุ๋ยเคมี” (นามสมมติ 9, 2555) นอกจากนี้พื้นที่ดินแล้วนั้น สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การทำงานได้ผลผลิตที่ดีได้นั้นคือ สภาพความเหมาะสมของดินว่าดินมีความเหมาะสมต่อการทำนา หรือการปลูกพืชชนิดอื่น ซึ่งในการทำนาหากสภาพดินไม่เหมาะสมกับการทำนาก็จะไม่สามารถปลูกได้ หรืออาจจะไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ชาวนาในจังหวัดปทุมธานีที่ยังคงทำนาในพื้นที่ของตนมาจนถึงปัจจุบันเป็นเพราะสภาพของดินที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา ทำให้ได้ผลผลิตตามต้องการ แต่ถ้าสภาพของที่ดินไม่เหมาะสมที่จะทำนาต่อไปได้ ชาวนาจึงจะเปลี่ยนไปหาอาชีพเสริม ซึ่งในความจริงแล้วชาวนาต้องการทำนา หากสภาพที่ดินยังคงสามารถทำนาได้อยู่ก็ไม่คิดจะเลิกทำนาแน่นอน แต่สำหรับคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านไม่ค่อยทำนากันแล้วเพราะสภาพของดินไม่เหมาะที่จะทำนา ขาดแหล่งน้ำจึงหันไปทำงานอื่น แต่คิดว่าตนคงไม่เลิกทำนาแน่นอน ยังคิดอยากจะทำนาเพิ่มอีก ตอนนี้สภาพที่ดินก็เหมาะที่จะทำนา เว้นเสียแต่ว่าจะไม่มีน้ำให้ทำนาได้ถึงจะเลิก” (นามสมมติ 10, 2555)

ปัจจัยด้านแหล่งน้ำ น้ำถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งในการทำนาที่สำคัญไม่แพ้พื้นที่ดินในการทำนาและสภาพที่ดิน หากไม่มีน้ำก็ไม่สามารถทำนาได้เช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านแหล่งน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่สุดของชาวนาในจังหวัดปทุมธานี การทำนาจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยน้ำเป็นสิ่งสำคัญ ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำที่พบส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับชาวนาที่อยู่นอกเขตพื้นที่ชลประทาน ไม่มีแหล่งน้ำไว้ใช้ตลอดทั้งปี เหมือนกับในเขตพื้นที่ชลประทาน จึงไม่สามารถทำนาปรังได้ทำได้แต่นปี ตามช่วงฤดูกาลในช่วงฤดูฝนเท่านั้น ชาวนาส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการจัดการบริหารเรื่องแหล่งน้ำ เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฝนแล้ง รวมไปถึงการแก้ปัญหาที่ท่วมในฤดูน้ำหลากด้วยเช่นกัน เพราะชาวนาจะสามารถดำรงอาชีพชาวนาต่อไปได้นั้นก็ต้องอาศัยน้ำเป็นหลักจำเป็นต้องมีการจัดการเรื่องแหล่งน้ำเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายกับที่นา เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2554 ที่เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ที่นาถูกน้ำท่วมทุกแปลงจนขาดทุน ดังคำกล่าวของตัวแทนชาวนาอำเภอธัญบุรีกล่าวว่า “ตอนนี้ทำนาปี ไม่มีแหล่งน้ำ ต้องรอฝนตก ถึงจะมีน้ำในการทำนาถ้าปี ไหนเป็นช่วงที่ฝนทิ้งช่วงนานจนถึงขั้นแห้งแล้ง ก็มักจะมีปัญหาตามมาคือ แย่งน้ำกันบ้างแต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาได้โดยการกำหนดตารางการรดน้ำผลัดกันรดน้ำใส่ที่นาของตนตามตารางที่ตกลงกัน แต่พอปี ที่แล้วเกิดน้ำท่วมมากทำให้ที่นาเสียหายซึ่งยังไม่ทันได้เก็บเกี่ยวผลผลิต น้ำน้อยไปก็ไม่ดีน้ำมากไปก็ไม่ดี จึงอยาก



ให้มีการจัดการเรื่องน้ำโดยที่มีแหล่งกักเก็บน้ำที่ไว้ใช้ในช่วงฝนแล้ง และช่วงฤดูน้ำหลากด้วย” (นามสมมติ 11, 2555)

#### 2.5.2.2 ปัจจัยด้านการเงินของชาวนา

ปัจจัยด้านการเงินของชาวนา ได้แก่ ปัจจัยด้านแหล่งเงินทุน, ปัจจัยด้านรายได้ และปัจจัยด้านหนี้สินของชาวนา จากการศึกษาพบว่า ชาวนาส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนในการทำนาจากการกู้ยืมจากแหล่งกู้ยืมทั้งจากภาครัฐและนอกระบบ ซึ่งแหล่งเงินทุนส่วนใหญ่ที่ชาวนากู้ยืมนั้น คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.), กองทุนหมู่บ้าน และจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่วนมากจะกู้เป็นเงินไปลงทุนทำนา แต่ก็มีกู้เป็นพันธบัตร และปุ๋ยเคมีเช่นกัน ดังคำกล่าวของตัวแทนชาวนาอำเภอชัยบุรี กล่าวว่า “ เงินทุนที่ใช้ในการทำนากู้เงินจาก ธกส. บางครั้งก็จะกู้เป็นปุ๋ยเคมี เพราะปุ๋ยเคมีราคาแพงไม่มีเงินไปซื้อตามร้านขายส่งจึงกู้ที่ ธกส. เพื่อมาลงทุนทำนา” (นามสมมติ 16, 2555) มีชาวนาบางส่วนกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินนอกระบบ เช่น กู้ยืมเงินจากพ่อค้าในหมู่บ้าน ยืมจากคนในหมู่บ้าน และญาติพี่น้องของตน จะพบว่าชาวนาส่วนน้อยที่มีต้นทุนในการทำนาเป็นของตนเอง

ปัจจัยด้านหนี้สิน จากการศึกษาพบว่า จำนวนหนี้สินของชาวนาเกิดจากหลายสาเหตุ ประการแรกเกิดจากหนี้สินที่เริ่มต้นจากการลงทุนที่จะทำนา เนื่องจากไม่มีทุนเป็นของตนเอง ประการที่สอง คือหนี้สินจากการกู้เงินลงทุนแต่ต้องเจอกับภัยธรรมชาติ อาทิ ฝนแล้ง น้ำท่วม ศัตรูพืชรบกวน ประสบกับความเสียหายจนขาดทุน ทำให้เงินที่กู้มาลงทุนก็ไม่ได้ทุนคืน อีกทั้งยังเป็นหนี้เพิ่มขึ้น ถ้าหากไม่เจอกับภัยธรรมชาติต่าง ๆ ก็จะทำให้ผลผลิตไม่เสียหายและสามารถนำเงินไปใช้หนี้สินได้ตามกำหนดจะสามารถกู้เงินกลับมาหมุนใช้ได้ อีกหนี้สินก็จะเท่าเดิมหรือไม่ก็ลดลงได้บ้าง ประการที่สามคือราคาผลผลิตตกต่ำแต่ต้นทุนสูงขึ้นทำให้ขาดทุน จำนวนหนี้สินจะลดลงหรือเพิ่มขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับราคาผลผลิตเช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาจากชาวนาส่วนใหญ่ พบว่า หนี้สินลดลง เพราะอยู่ที่ราคาข้าว หากราคาข้าวดีก็จะได้เงินเพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับราคาข้าวเพียงอย่างเดียว ต้องขึ้นอยู่กับผลผลิตที่จะได้ในแต่ละปี ด้วย ทั้งนี้ทั้งนั้นหนี้สินจะลดลงได้ต้องรู้จักใช้เงินแต่พอดี ใช้แต่จำเป็นสำหรับครอบครัวของตนไม่ฟุ่มเฟือย รวมไปถึงการทำอาชีพเสริมในช่วงรอกฤดูกาลทำนา เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว หากทำเช่นนี้ก็จะสามารถลดหนี้สิน ซึ่งชาวนาส่วนหนึ่งสามารถปลดหนี้สินได้หมดก็มี เพราะเมื่อได้มาก็จะนำไปกลบหนี้สินทันที ส่วนชาวนาอีกส่วนหนึ่งที่หนี้สินเพิ่มขึ้นเป็นเพราะความเสียหายจากน้ำท่วม และบางส่วนก็ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และที่น่าสังเกตสำหรับคนทั่วไปว่าทำไมชาวนายังทำนายังจนลง ทั้งนี้เพราะว่าในครอบครัวของชาวนามีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นแต่ที่นาของครอบครัวยังเท่าเดิม คือ มีจำนวนสมาชิก 5 คน แต่มีที่นาที่มีจำนวนพื้นที่สำหรับเลี้ยงสมาชิกใน

ครอบครัวเพียง 3 คน สมาชิกที่เหลืออีก 2 คนจึงกลายเป็นผู้ว่างงาน จากเดิมที่เคยพอมีพอใช้ทำให้ รายได้ที่มีไม่เพียงพอต่อสมาชิกในครัวเรือน นอกจากจะไม่เหลือเงินเก็บแล้ว ยังสามารถทำให้เป็นหนี้สินเพิ่มขึ้นอีก โดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานีได้อธิบายไว้ว่า“ความจริงชวานา ทำนาไม่มีจนแน่นอน ที่เห็นว่ามีชวานาที่ทำนาแล้วยังจนเป็นเพราะมีหนี้สินเยอะ ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยโดยไม่จำเป็น อีกทั้งยังรวมไปถึงการว่างงานของคนในครอบครัว อย่างเช่น ครัวเรือนหนึ่งมีพื้นที่นาจำนวนหนึ่ง สำหรับคนสามคน แต่ต่อมามีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีกสองคน แต่ที่นาของตนยังคงเท่าเดิมอยู่ จากที่เคยพอมีพอกิน พอใช้หนี้สินเดิมได้ ก็กลายเป็นต้องเลี้ยงดูสมาชิกเพิ่มขึ้นอีกสองคนทั้งที่รายได้เท่าเดิม ก็ทำให้เป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น ไปอีก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชวานายิ่งจนลง” (นามสมมติ 5, 2555)

ถึงแม้ว่าชวานาจะมีหนี้สินหรือไม่มีก็ตามยังงาชวานาส่วนใหญ่ก็ไม่คิดจะเลิกทำนา บางคนกับคิดว่ายังมีหนี้สินยังต้องทำนาเพราะจะได้มีรายได้ไปใช้หนี้สินที่มีอยู่ เนื่องจากการทำนาในแต่ละปี มีความแตกต่างกันออกไป การทำนาบางปี ก็ได้ผลผลิตดี ราคาไม่ตกต่ำ ไม่เจอกันน้ำท่วมอย่างไรเสียก็จะได้เงินมาใช้หนี้สิน และเหลือไว้ใช้จ่ายในครอบครัวแน่นอนปัจจัยด้านรายได้ จากการศึกษาพบว่า รายได้จากการทำนาของชวานาถือว่า “คุ้มค่ากับการลงทุน” แน่แน่นอน เพราะถึงอย่างไรก็จะไม่ขาดทุนถึงแม้ต้องใช้จ่ายเงินในการลงทุนสูงก็ตาม เว้นเสียแต่ว่าจะเจอกับปัญหาภัยน้ำท่วมก็อาจขาดทุน แม้จะเจอปัญหาในการทำนามากเพียงใดก็ตามชวานาไม่มีความคิดที่เลิกทำนา เพราะชวานาส่วนใหญ่คิดว่า อาชีพทำนา เป็นอาชีพที่ “มั่นคง” รายได้ดีแม้ว่าชวานาบางส่วนจะคิดว่าเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคงเท่าไรเพราะต้องเสี่ยงภัยธรรมชาติ ดังเช่นที่ตัวแทนชวานาอำเภอลาดหลุมแก้วได้กล่าวว่า “คิดว่าการทำนาเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง รายได้ไม่แน่นอน เพราะต้องเสี่ยงภัยธรรมชาติมากมาย อาทิ ฝนแล้ง เจอเพลี้ย รวมไปถึงน้ำท่วมที่เพิ่งผ่านมา” (นามสมมติ 17, 2555) แต่ก็เป็นเพียงชวานาส่วนน้อยที่คิดเช่นนี้ เพราะชวานาส่วนใหญ่ล้วนมองว่าการทำนาในโรงงานอุตสาหกรรม ต้องยื่นหลังขดหลังแข็ง ได้เงินเดือนใช้ไปวันต่อวันไม่มีเงินเก็บ อีกทั้งยังต้องกังวลกับการที่จะถูกไล่ออกเมื่อไหร่ ไม่เหมือนการทำอาชีพทำนารายได้ดีกว่า มีเงินเก็บ มีข้าวไว้กิน บางปีราคาผลผลิตแพง ๆ ยิ่งคุ้มค่าไปใหญ่ ดังคำกล่าวของตัวแทนชวานาอำเภอลาดหลุมแก้วกล่าวว่า “ ทำนาโรงงานไม่รวย ได้มาเป็นเงินเดือนก็ต้องกินต้องใช้ไปวันต่อวันก็หมด ไม่เหลือเงินเก็บยังต้องมาคอยกังวลว่าจะถูกไล่ออกเมื่อไหร่ก็ไม่รู้ ผู้ทำนาไม่ได้รวยกว่าเพราะมีเงินเก็บมีความสุขที่ไม่ต้องเป็นลูกน้องใคร เป็นเจ้านายตัวเอง ไม่ต้องกังวลเรื่องงานด้วย” (นามสมมติ 9, 2555)

### 2.5.2.3 ปัจจัยด้านนโยบายของรัฐบาล

นโยบายของรัฐบาลในการดูแลชวานา ถือว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้ชวานาสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการควบคุมราคาข้าวให้อยู่ในราคาที่ไม่ตกต่ำจนเกินไป จากการศึกษาพบว่า

นโยบายของรัฐบาลมีส่วนกระตุ้นให้ชาวนาต้องการทำนามากขึ้นและอยากทำนาต่อไปในอนาคต เช่นกัน ซึ่งนโยบายที่ชาวนาในจังหวัดปทุมธานีคิดว่าช่วยจูงใจให้ทำนา มีอยู่ 2 นโยบาย คือ นโยบายประกันรายได้เกษตรกร ของอดีตนายกอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และนโยบายจำนำข้าว ของนายกยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ผลการศึกษาว่าส่วนใหญ่ชาวนาในจังหวัดปทุมธานีต้องการให้มีโครงการประกันรายได้เกษตรกรมากกว่าเพราะสถานที่รับจำนำข้าวอยู่ไกลจากชุมชนจะต้องเสียค่าเดินทางไม่คุ้มค่ากับการไปเข้าจำนำอีกทั้งการทำเรื่องการจำนำก็นาน จึงจำเป็นต้องขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในพื้นที่ซึ่งให้ราคาต่ำกว่าแต่ก็ต้องขายเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายต่อไป หากนาข้าวเกิดความเสียหายประกันรายได้จะสามารถให้เงินชดเชยช่วยชาวนาได้ ดังที่ตัวแทนชาวนาในจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า“นโยบายของรัฐมีส่วนทำให้อยากทำนามากขึ้น เพราะช่วยในเรื่องราคาข้าวดี จากนโยบายประกันรายได้ กับนโยบายจำนำข้าว นั้น คิดว่าประกันรายได้ดีกว่าเพราะว่าเมื่อนาข้าวเกิดความเสียหายจะได้รับเงินชดเชยช่วยเหลือ แต่ถ้าเป็นจำนำต้องใช้เวลามากกว่าจะได้เงินมาใช้ อีกอย่างโรงสีที่รับจำนำอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านทำให้ต้องเสียค่ารถขนส่งที่แพงไม่คุ้มกับที่ลงทุน จึงจำเป็นต้องขายให้พ่อค้าชาจรที่มารับซื้อถึงที่ในราคาที่ต่ำ แต่ก็ต้องยอมขาย” (นามสมมติ 4, 2555) แต่ถ้าได้ข้าวในปริมาณที่มีจำนวนมากจะทำให้ได้รายได้ดีหากจำนำ ดังคำกล่าวของตัวแทนชาวนา กล่าวว่า “นโยบายก็ดีพอ ๆ กัน แต่ถ้าผลผลิตได้ในปริมาณที่มาก คิดว่านโยบายจำนำข้าวจะดีกว่านโยบายประกันราคาข้าว เพราะราคาสูงกว่า” (นามสมมติ 18, 2555) และจากการที่มีช่วงรอยต่อระหว่างนโยบายทั้งสองของสองรัฐบาลนั้น ทำให้ผู้ที่ได้ผลประโยชน์กับเป็นพ่อค้าโรงสีมากกว่าชาวนาที่ต้องเสียสิทธิ์ไปทั้งสองนโยบาย เพราะเป็นช่วงรอยต่อของนโยบายนั่นเอง ดังที่ตัวแทนชาวนาในจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า“นโยบายของรัฐบาลก็ดีทั้งสองอย่างไม่ว่าจะเป็นนโยบายประกันรายได้ หรือนโยบายจำนำข้าว ถ้านโยบายที่ออกมาตรงตามระยะเวลาที่ชาวนาเก็บเกี่ยวจะดีมากเพราะการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลทำให้เกิดช่วงรอยต่อระหว่างนโยบาย จึงส่งผลให้ชาวนาที่เก็บเกี่ยวช่วงระหว่างรอยต่อของนโยบายเสียสิทธิ์ประโยชน์ไปทั้งสองนโยบาย จึงทำให้พ่อค้าโรงสีได้ผลประโยชน์ไปแทนนั่นเอง” (นามสมมติ 9, 2555)

#### 2.5.2.4 ปัจจัยด้านวิถีการดำเนินชีวิต

จากการพัฒนาที่รวดเร็วของประเทศไทยทำให้วิถีชีวิตการทำนา และการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสการพัฒนาของโลกที่เน้นการพัฒนาแบบทุนนิยม แทนที่วิถีชีวิตเดิมที่มีวิถีชีวิตแบบยังชีพ จนกระทั่งปัจจุบันปัจจัยด้านเศรษฐกิจทุนนิยมจึงมีบทบาทมากสำหรับชาวนาในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้มีการส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการทำเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นเช่นกัน และจากการเปลี่ยนแปลงไปของวิถีชีวิตเดิมทำให้ส่งผลต่อปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของ

ชานาที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน ซึ่งปัจจัยด้านวิถีการดำเนินชีวิตของชานา ที่กล่าวถึง คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ปัจจัยปัจจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่และปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของชานาในปัจจุบัน (กฤษฎา งามกมล. 2553)

#### 2.5.2.5 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

จากกระแสการพัฒนาที่รวดเร็วในปัจจุบันทำให้มีนายทุนเข้าไปมีบทบาทในจังหวัดต่าง ๆ มากมาย รวมไปถึงจังหวัดปทุมธานีที่มีนายทุนจากโรงงานอุตสาหกรรมไปซื้อที่ดิน ที่นาของชานาเพื่อนำไปทำโรงงานต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่าชานาส่วนใหญ่ที่มีพื้นที่นาอยู่ในปัจจุบันจะไม่ขายที่ดินของตนแน่นอนถึงจะให้ราคาแพงมากแค่ไหนก็ตาม เพราะว่าพื้นที่นานั้นเป็นของบรรพบุรุษที่สืบต่อกันมา และกว่าจะมีพื้นที่นาเป็นของตนเองนั้นยากลำบากมาก แต่พอยกให้ลูกหลานแล้วก็ไม่รู้เหมือนกันว่าลูกหลานตนจะขายหรือเปล่า ดังเช่นตัวแทนชานาอำเภอธัญบุรีกล่าวว่า “ถึงแม้จะมีคนมาให้ราคาที่ดินของตนในราคาที่สูงแค่ไหนก็ไม่ขายเด็ดขาดต้องการที่จะเก็บไว้เป็นสมบัติซึ่งเป็นสิ่งตกทอดกันมา กว่าจะได้ที่ดินมาแสนจะลำบาก สู้เก็บไว้ให้ลูกหลานได้ทำกินดีกว่า” (นามสมมติ 19, 2555) ซึ่งในช่วง 2-3 ปี ที่ผ่านมาชานาในจังหวัดปทุมธานีมีการขายที่นาพอสมควร แต่จะขายให้คนในพื้นที่บ้าง เหตุผลที่ขายไปคือ ได้ราคาดีบ้างเพราะที่ติดถนนได้ราคาดี ขายใช้หนี้บ้าง คนที่ซื้อไปส่วนใหญ่ไม่ทำนาแต่จะไว้ให้ชานาที่ขายให้เช่าทำนาต่อไป ดังเช่นที่ตัวแทนชานาอำเภอ คลองหลวง กล่าวว่า “ในช่วง 2-3 ก็มีคนขายที่พอควร เพราะบางเจ้าก็มีที่ติดถนนได้ราคาดีมาก ๆ ก็ขายไป บางเจ้าใช้จ่ายเกินตัวฟุ่มเฟือย ไม่เหลือเงินเก็บไม่มีเงินไปใช้หนี้สินจนทำให้ต้องขายที่นาเพื่อไปใช้หนี้สิน ส่วนใหญ่ก็เป็นคนในหมู่บ้าน ในจังหวัดเดียวกันที่มาซื้อไป และก็ให้ชานาที่ขายที่ให้เช่าทำนาต่อ” (นามสมมติ 20, 2555) จากการพัฒนาไปตามกระแสนิยมที่ชานาซึมซับโดยไม่รู้ตัวในรูปแบบการส่งเสริมการผลิตเชิงเดี่ยวปลูกพืชชนิดเดียวในปริมาณที่มาก ส่งผลทำให้ชานาต้องการทำนาเยอะขึ้น โดยการหาเช่าที่นาเพิ่ม จะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอ ได้อธิบายว่า “การผลิตเชิงพานิชที่เน้นการผลิตในปริมาณที่มาก เพื่อให้ได้จำนวนมาก ๆ ได้เงินเยอะ ๆ ทำให้ชานาเกิดความฟุ่มเฟือยใช้เงินเกินตัวจนเป็นหนี้สิน อีกทั้งการผลิตเชิงพานิชก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เกิดปัญหาความขัดแย้งจากการทำนา เป็นต้น” (นามสมมติ 1, 2555)

#### 2.5.2.6 ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชานา

จากการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชานาในจังหวัดปทุมธานีมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเมื่อเทียบกับในอดีต คือ พอจะมีเงินเก็บไว้ใช้ในเวลาจำเป็นของชีวิต บางส่วนไม่มีเงินเก็บแต่สามารถลดภาระหนี้สินลงได้จากในอดีตทำให้ไม่ต้องมีความกังวลในเรื่องหนี้สินมากนัก นอกจากนี้ยังสะดวกสบายมากขึ้นเพราะการทำนาในปัจจุบันทำง่ายและรวดเร็วกว่าในอดีตที่ผ่านมา

ทำให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้น ราคาดีขึ้น ถึงแม้ราคาข้าวจะดีขึ้นแต่ค่าใช้จ่ายก็สูงตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งก็เปลี่ยนไปตามกระแสนวัตกรรมใหม่ การพัฒนาที่รวดเร็ว ที่เน้นการผลิตตามกระแสนิยมที่เน้นการปลูกข้าวเพื่อขายเสียมากก็ตาม ซึ่งจากความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าจำนวนชาวนาเพิ่มขึ้นกว่าในอดีต เป็นผลมาจากความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อทำนาแล้วชีวิตสุขสบายขึ้นหลายคนจึงอยากทำ ดังเช่นที่ตัวแทนชาวนาในจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า “จากที่ทำนามาจนปัจจุบันนี้ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความสุขดี ถึงแม้จะเจอภัยน้ำท่วมช่วงหนึ่งก็จิตใจอย่าแย่มาก แต่โดยภาพรวมตั้งแต่ทำนามาแต่อดีตก็มีความเป็นอยู่ที่ดี คุณภาพชีวิตดีขึ้น ยิ่งข้าวราคาดียิ่งมีความสุขเพิ่มขึ้น ทุกวันนี้ไม่มีหนี้สินอะไรสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ” (นามสมมติ 22, 2555)

## 2.6 แนวคิดของการออม

เมื่อบุคคลหนึ่งได้รับเงินได้เขาอาจใช้จ่ายได้และหรือเก็บออมเงินที่ได้นั้นไว้ หากเขาเลือกที่จะเก็บออมหรือใช้จ่ายน้อยกว่ารายได้ เขาต้องตัดสินใจว่าจะออมโดยวิธีใด ในทางกลับกันบางคนอาจต้องการใช้จ่ายมากกว่าจำนวนเงินที่ทามาหาได้เป็นผลให้เกิดการกู้ยืมขึ้นเป็นจำนวนหนึ่งเขาต้องตัดสินใจว่าจะกู้ยืมจากแหล่งใด เมื่อใดที่รายได้ในปัจจุบันมีมูลค่าสูงกว่าการใช้จ่ายในปัจจุบันจะมีการเก็บออมรายได้ส่วนเกินเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันหลาย ๆ คนอาจรู้สึกว่าน่าจะชะลอการใช้จ่ายเงินจำนวนหนึ่งลงในปัจจุบัน แล้วเก็บออมด้วยวิธีอื่นเพื่อให้เงินจำนวนนั้นงอกเงยขึ้นเพื่อใช้จ่ายในอนาคตได้มากขึ้น การพิจารณาว่าจะชะลอการบริโภคในวันนี้ไว้เพื่อการบริโภคที่มากขึ้นในอนาคตนี่เองเป็นที่มาของการออมเพื่อการลงทุน โดยจำนวนเงินที่งอกเงยขึ้นก็คือผลตอบแทนจากการลงทุน ในทางตรงกันข้ามเมื่อใดที่รายได้ในปัจจุบันมีน้อยกว่าความต้องการบริโภคในปัจจุบัน บุคคลนั้นก็พิจารณาถึงเอารายได้ที่จะได้รับในอนาคตมาบริโภคก่อน ซึ่งทำได้โดยการกู้ยืมที่สัญญาว่าจะชำระเงินกู้ (ด้วยรายได้) ในอนาคต โดยเงินที่ชำระคืนย่อมมีจำนวนมากกว่าจำนวนเงินเมื่อแรกยืม จำนวนเงินที่สูงขึ้นก็คือดอกเบี้ยเงินกู้ เงินที่กู้ยืมมาอาจใช้เพื่อการบริโภคหรือนามาลงทุนที่คาดว่าจะให้ผลตอบแทนมากกว่าต้นทุนการกู้ยืมที่จ่ายออกไป (รัตนา สายคณิต, 2521)

### 2.6.1 การออมกับกระแสรายได้และรายจ่าย

การออมคือการออมทรัพย์ การออมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริงและการบริโภคของครัวเรือนอย่างมาก ด้วยเหตุที่ว่าหลังจากที่ครัวเรือนได้รับรายได้มาแล้ว เมื่อนำไปหักภาษีออก รายได้ดังกล่าวถือเป็นรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริง ครัวเรือนจะจัดสรรรายได้ ส่วนนี้ไปใช้เพื่อการบริโภค ส่วนที่เหลือจึงค่อยเก็บออมไว้เป็นเงินสะสม การออมเงินส่วนที่เหลือนี้เรียกว่า "การออมทรัพย์" การออมเปรียบเป็นส่วนรัว

ของวงจรการหมุนเวียนของกระแสรายได้ ซึ่งเป็นผลให้กระแสรายได้ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งมีค่าไม่เท่ากับกระแสรายจ่ายในช่วงเวลานั้น สามารถเขียนสมการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริง ค่าใช้จ่าย และปริมาณการออมได้ ดังนี้

### 2.6.2 ตัววัดค่าพฤติกรรมการออม

ตัววัดค่าพฤติกรรมการออมที่นิยมใช้กัน คือ APS (average propensity to save: ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม) เป็นค่าที่แสดงให้เห็นว่ารายได้ 1 หน่วย คราวเรือนจะทำการออมเก็บไว้เท่าไร บ่งชี้ให้ทราบถึงพฤติกรรมในการจัดสรรรายได้ไปในการออมของครัวเรือน และ MPS (marginal propensity to save: ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม) เป็นค่าที่แสดงให้เห็นว่าเมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ปริมาณการออมจะเปลี่ยนแปลงไปเท่าไร บ่งชี้ให้ทราบถึงผลของการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ที่กระทบต่อพฤติกรรมการออมว่ามีมากน้อยเพียงใด ทั้งค่า APS และ MPS สามารถหาได้โดย

$$APS = S/Y$$

$$MPS = \Delta S / \Delta Y$$

### 2.6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความโน้มเอียงในการบริโภคและการออม

นักเศรษฐศาสตร์โดยทั่วไปจะกล่าวถึงการออมและการบริโภคควบคู่กันไปเสมอ ทั้งนี้เนื่องจากต่างก็เป็นส่วนหนึ่งที่แยกออกมาจากรายได้ของครัวเรือนที่สามารถจับจ่ายใช้สอยได้จริงถ้าปริมาณการออมรวมกับค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมีค่าเท่ากับรายได้ที่ครัวเรือนสามารถนำไปจับจ่ายใช้สอยได้จริงพอดีตามสมการ (1) เมื่อทำการย้ายข้างสมการจะได้ว่า

ค่า APC และ MPC คือ ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (average propensity to consume) และ ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (marginal propensity to consume) ตามลำดับ ซึ่งในความหมายก็คล้ายกับ APS และ MPS ต่างกันแต่มองในแง่ของการบริโภคมกกว่าการออม

## 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องผลกระทบของการปรับราคาในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่มีต่อการจับจ่ายใช้สอยในครัวเรือนของชาวนาในจังหวัดปทุมธานี มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ณรงค์ฤทธิ์ สุสติ (2534) ได้ทำการศึกษาถึงการดำเนินงานทางการตลาดของตลาดกลางข้าวเปลือกในจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและวิธีการดำเนินงานของตลาดกลาง ปัญหาและอุปสรรคและคู่แข่งทางการตลาด รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ใช้บริการตลาดกลาง ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานของตลาดกลางในการให้บริการต่าง ๆ

ในการซื้อขายข้าวเปลือกต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับคู่แข่งของตลาดกลางได้แก่ ตลาดรับซื้อข้าวเปลือกที่ดำเนินการโดยพ่อค้าผู้รับซื้อ 4 - 5 ราย ซึ่งกระจายอยู่ตามแหล่งผลิตและตามเส้นทางคมนาคมสู่ตลาดกลาง จึงเป็นการสกัดกั้นลูกค้าของตลาดกลาง สำหรับความคิดเห็นของผู้ใช้บริการในตลาดกลางเห็นว่าตลาดกลางได้เอื้ออำนวยประโยชน์ และความสะดวกให้แก่ผู้ให้บริการในด้านต่าง ๆ เช่น ช่วยประหยัดและเวลาและค่าใช้จ่าย ราคา และคุณภาพที่ซื้อขายกันเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ เป็นต้น สำหรับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อตลาดกลางพบว่า เกษตรกรที่ใช้บริการส่วนใหญ่ร้อยละ 99.2 ให้ความเห็นว่า ควรมีการจัดตั้งตลาดกลางข้าวเปลือกตามจังหวัดต่าง ๆ เพิ่มขึ้น จึงชี้ให้เห็นว่าตลาดกลางได้เอื้ออำนวยประโยชน์แก่เกษตรกรอย่างแท้จริง

สำราญ เชื้อสุจริต (2542) ได้ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการบริหารตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตร โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารงาน ตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งศึกษาทัศนคติของผู้ซื้อและผู้ขายที่มีต่อ ตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตร ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ตลอดจนศึกษาแนวทางการบริหารงานที่เหมาะสมและปริมาณขั้นต่ำของธุรกิจตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตร ซึ่งผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตรในปัจจุบันมี 3 รูปแบบ

รูปแบบแรก การบริหารงานที่ตลาดกลางสหกรณ์เป็นผู้รวบรวม สหกรณ์เจ้าของตลาดจะเข้าไปซื้อในช่วงแรก ลักษณะการซื้อเป็นการซื้อขาดจากผู้ขาย การจำหน่ายข้าวเปลือกทำใน 2 วิธีคือการขายด้วยวิธีการประมูลราคา และวิธีการเจรจาต่อรองกับผู้ซื้อ สำหรับปริมาณขั้นต่ำของการดำเนินธุรกิจมีจุดคุ้มทุน เท่ากับ 8,049,888 บาทต่อปี ปริมาณข้าวเปลือกที่จุดคุ้มทุน เท่ากับ 1,306.80 ตันต่อปี ผู้ซื้อมีความพึงพอใจในการบริการด้านการชั่ง ตวง วัด ส่วนผู้ขายมีความพึงพอใจในการบริการของเจ้าหน้าที่ตลาดกลาง

รูปแบบที่สอง การบริหารตลาดกลางสหกรณ์ที่เจ้าของตลาดไม่เข้าไปซื้อข้าวเปลือก ทำหน้าที่เพียงให้บริการซื้อขาย โดยคิดค่าบริการเพียงอย่างเดียว โดยเน้นการให้บริการด้านต่าง ๆ เช่น การให้บริการด้านการชั่ง การตากข้าว การอบลดความชื้น เป็นต้น ปริมาณขั้นต่ำของธุรกิจเท่ากับ 2,733,668 บาทต่อปี ปริมาณขั้นต่ำของธุรกิจตลาดกลางอยู่ที่ 53,950.42 ตัน ในส่วนของความพึงพอใจของผู้ซื้อและผู้ขาย พบว่า ผู้ขายมีความพึงพอใจต่อการบริการด้านการขนส่งของตลาดกลาง ส่วนผู้ซื้อมีความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ตลาดกลาง

รูปแบบที่สาม การบริหารงานตลาดกลางสหกรณ์ที่สหกรณ์เป็นผู้รวบรวมและให้บริการซื้อขาย พบว่า ปริมาณธุรกิจขั้นต่ำ เท่ากับ 7,599,521.76 บาทต่อปี คิดเป็นปริมาณ 1,451.16 ตันต่อปี

ในส่วนของความพึงพอใจของผู้ซื้อและผู้ขาย พบว่า ผู้ขายมีความพึงพอใจในบริการด้านการชั่ง ผู้ซื้อมีความพึงพอใจในการประชาสัมพันธ์ และการบริการด้านการขนส่ง

การศึกษาทัศนคติของผู้ซื้อและผู้ขายที่มีต่อตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตร พบว่า ผู้ซื้อมีทัศนคติที่ดีต่อตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตรมากกว่าผู้ขาย และทัศนคติของผู้ซื้อและผู้ขายไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการบริการด้านการขนส่งของตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตรที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 แนวทางการบริหารงานตลาดกลางที่เหมาะสม คือ สหกรณ์เป็นผู้ให้บริการซื้อขายเพียงอย่างเดียว โดยอาจมีวิวัฒนาการแบ่งออกได้ 2 ระยะ เพื่อที่จะให้ตลาดกลางสหกรณ์เป็นตลาดกลางที่สมบูรณ์ต่อไป

สุฉนิพร ทวรรณกุล (2542) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ประสิทธิภาพการกำหนดราคาของตลาดกลางข้าวเปลือกในภูมิภาคของประเทศไทย วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพการส่งผ่านราคาระหว่างระดับตลาดและวิเคราะห์อาณาเขตตลาด สำหรับตลาดกลางข้าวเปลือกที่สำคัญ 4 แห่ง คือ ตลาดกลางท่าข้าวกำนันตรัง ตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรี และตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ตลาดกลางข้าวเปลือกที่มีประสิทธิภาพในการส่งผ่านราคาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ตลาดกลางท่าข้าวกำนันตรัง และตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดพิษณุโลก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การส่งผ่านราคาไปสู่ระดับไร่นาในจังหวัดต่าง ๆ ภายในอาณาเขตของตลาดกลางที่คำนวณได้อยู่ในช่วง 0.8744 ถึง 0.9905 สำหรับตลาดกลางท่าข้าวกำนันตรัง ส่วนตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การส่งผ่านราคาไปสู่ระดับไร่นาในจังหวัดต่าง ๆ ที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.7880 ถึง 0.9449 ส่วนตลาดกลางที่มีประสิทธิภาพการส่งผ่านราคาอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดขอนแก่น และตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การส่งผ่านราคาไปสู่ตลาดระดับไร่นาในจังหวัดต่าง ๆ ภายในอาณาเขตของตลาดกลางคำนวณได้อยู่ในช่วง 0.1962 ถึง 0.3070 สำหรับตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดขอนแก่น และคำนวณได้อยู่ในช่วง 0.3445 ถึง 0.5224 สำหรับตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรี และเมื่อพิจารณาถึงอาณาเขตตลาด พบว่า ตลาดกลางท่าข้าวกำนันตรังมีอาณาเขตตลาดกว้างที่สุด โดยมีรัศมีระยะทางเท่ากับ 195.85 กิโลเมตร รองลงมาได้แก่ ตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรีและตลาดสินค้าเกษตรจังหวัดพิษณุโลก โดยมีรัศมีระยะทางเท่ากับ 140.25 และ 68.66 กิโลเมตร ตามลำดับ

อัจฉรา ไวยราษฎร์ (2544) ได้ทำการศึกษาการตลาดข้าวเปลือกและกิจกรรมทางการตลาดของโรงสีข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการตลาดข้าวเปลือกและการทำหน้าที่ทางการตลาดและแปรรูปของโรงสีข้าวใน 5 จังหวัด ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม หนองคาย และอุบลราชธานี โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกร พ่อค้ารวบรวมท้องถิ่น ตัวแทนหรือนายหน้า สถาบันเกษตรกร โรงสีข้าว และตลาดกลางรวม 92 ราย ซึ่งการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกจะทำการศึกษาด้านการตลาดข้าวเปลือก เพื่ออธิบายหน้าที่การตลาดของพ่อค้าข้าวเปลือกในตลาดระดับต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกร การขายข้าวของเกษตรกรนอกจากนำข้าวไปขายที่โรงสีเองแล้ว เกษตรกรยังขายข้าวผ่านพ่อค้ารวบรวมท้องถิ่น ตัวแทนหรือนายหน้า สถาบันเกษตรกร ตลาดกลาง ไปยังโรงสีและพบว่าเกษตรกรจะขายข้าวผ่านพ่อค้ารวบรวมท้องถิ่นมากที่สุด ทำให้ระบบตลาดข้าวเปลือกมีพ่อค้าเข้ามาซื้อข้าวจำนวนมาก และข้าวเปลือกมีความแตกต่างในสายตาของผู้ซื้อในด้านความชื้นและสิ่งเจือปน การกำหนดราคาซื้อขายข้าวเปลือกจะถูกลงส่งผ่านจากโรงสีมายังพ่อค้าระดับต่าง ๆ และราคาจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้าวเปลือก การซื้อขายข้าวมีการต่อรองราคาแต่จะสิ้นสุดที่ระดับโรงสีทางด้านการทำหน้าที่ทางการตลาดของโรงสีข้าว พบว่า โรงสีจะหน้าที่ในการซื้อ การขาย การเก็บรักษา และการแปรรูป โดยการกำหนดราคาซื้อขายข้าวเปลือกจะเริ่มจากโรงสีขนาดใหญ่ไปยังโรงสีขนาดกลาง และโรงสีขนาดเล็กตามลำดับ ซึ่งราคาซื้อขายจะขึ้นอยู่กับอุปสงค์ข้าวสารในตลาดและคุณภาพของข้าวเปลือก และโรงสีทุกขนาดสามารถกำหนดหลักเกณฑ์การรับซื้อเอง โรงสีขนาดใหญ่และโรงสีขนาดกลางมีสถานที่เก็บข้าว แต่โรงสีขนาดเล็กไม่มี โรงสีขนาดใหญ่และโรงสีขนาดกลางจะแปรรูปข้าวเปลือกเพื่อการค้า ส่วนโรงสีขนาดเล็กจะแปรรูปเพื่อแลกกับผลพลอยได้จากการสีข้าว เช่น รำ และปลายข้าว รองลงมาคือ โรงสีขนาดกลาง และโรงสีขนาดเล็ก สำหรับผลการทดสอบประสิทธิภาพของตลาดกลางข้าวเปลือก พบว่า โรงสีทุกขนาดมีค่าความแตกต่างของราคาข้าวเปลือกในอุดมคติ และราคาซื้อขายข้าวเปลือกที่แท้จริงมากกว่าศูนย์ จากผลการศึกษาที่ได้สามารถให้ข้อเสนอแนะได้ว่า รัฐบาลควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาตลาดกลางข้าวเปลือกให้มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งซื้อขายข้าวเปลือก เพราะจะเป็นแหล่งในการกำหนดราคาซื้อขายที่สำคัญแทนพ่อค้าคนกลาง และควรให้ความรู้กับเกษตรกรในด้านวิชาการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อลดความสูญเสียจากข้าวมีความชื้นสูง นอกจากนี้สภาพการแข่งขันของโรงสีในพื้นที่ดังกล่าวจะมีผลต่อผลตอบแทนในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับต้นทุน ดังนั้นการเสริมสร้างประสิทธิภาพให้กับโรงสีจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดต้นทุนทางการตลาดและการแปรรูปให้ต่ำลง

อิสราพร ตระกูลพรนิมิต (2545) ได้ทำการวิเคราะห์การส่งผ่านราคาและความเชื่อมโยงของราคาตลาดกลางข้าวเปลือกภาคกลางและตลาดกรุงเทพ ฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินงานและคนกลางที่เข้ามาซื้อขายในตลาดกลางข้าวเปลือก วิธีการกำหนดราคาข้าวในตลาดแต่ละระดับรวมถึงการวิเคราะห์การส่งผ่านราคาและความเชื่อมโยงราคาในตลาดกลางข้าวเปลือกภาค

กลางและกรุงเทพ ฯ การศึกษาลักษณะการดำเนินงานและคนกลาง จะอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้จัดการ รวมถึงคนกลาง จำนวน 93 ตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย ผู้ขายที่เป็นเกษตรกร ผู้ขายที่เป็นพ่อค้าผู้รวบรวม และผู้ซื้อ ได้แก่ พ่อค้า และตัวแทนโรงสี โดยทำการศึกษาระหว่างตลาดกลางท่าข้าวกำนันทรง และตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดสุพรรณบุรี สำหรับการวิเคราะห์การส่งผ่านราคาและความเชื่อมโยงราคาในตลาดกลางข้าวเปลือกภาคกลาง และตลาดกรุงเทพ ฯ ได้อาศัยข้อมูลราคาข้าวเปลือกจากตลาดกลางท่าข้าวกำนันทรง ตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดพิษณุโลกและสุพรรณบุรี และใช้ข้อมูลราคาขายส่งข้าวสาร ณ ตลาดกรุงเทพ ฯ ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลรายเดือนจากมกราคม 2540 ถึง เมษายน 2544 ผลการศึกษาที่ได้ พบว่า ตลาดกลางได้ให้บริการความสะดวกในการซื้อขายอย่างมีมาตรฐาน สำหรับการศึกษาคนกลาง พบว่า เกษตรกรที่นำข้าวเปลือกมาขายจะมาจากพื้นที่ใกล้เคียงที่ตั้งของตลาดกลาง ทั้งนี้การบริการของตลาดกลางได้เป็นที่เชื่อถือของเกษตรกรมากขึ้นกว่าเดิม และเกษตรกรจะมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น ส่วนผู้ซื้อส่วนใหญ่ทำการค้าข้าวเปลือกเป็นธุรกิจหลัก ผู้ซื้อส่วนใหญ่จะนำข้าวเปลือกไปขายในแถบภาคกลาง ผู้ซื้อข้าวยังมีลักษณะเป็นธุรกิจส่วนตัวและเป็นตัวแทนให้กับโรงสี โดยมากจะซื้อกับเกษตรกรมากกว่าผู้รวบรวม เพราะข้าวไม่ปะปน สำหรับบทบาทของผู้ขายที่เป็นพ่อค้าผู้รวบรวมพบว่า มีสัดส่วนลดลง เนื่องจากการคมนาคมสะดวก ส่วนความคิดเห็นต่อการใช้บริการตลาดกลาง คนกลางทุกกลุ่มจะมีความพอใจกับการดำเนินงานของตลาดกลาง ยกเว้นเกษตรกรไม่ค่อยพอใจกับราคาเท่าที่ควร ในการกำหนดราคาข้าวในแต่ละระดับตลาดนั้น ราคาข้าวเปลือกจะถูกกำหนดจากพ่อค้าซึ่งเป็นตัวแทนโรงสี ในการตั้งราคาของโรงสีจะอิงราคาส่งออกและต้นทุนในการสีข้าว ดังนั้นข้อมูลข้าวสารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการเชื่อมโยงตลาดในแต่ละท้องที่สำหรับการวิเคราะห์การส่งผ่านราคาและความเชื่อมโยงราคา พบว่า มีการส่งผ่านราคาขายส่งข้าวสาร 100% และ 5% ไปยังราคาข้าวเปลือก ณ ตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดพิษณุโลก และสุพรรณบุรี ด้วยค่าความยืดหยุ่น เท่ากับ 0.95 และ 0.88 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าสูงกว่าตลาดกลางท่าข้าวกำนันทรง ซึ่งมีค่าประมาณ 0.5 ส่วนการส่งผ่านราคาข้าวเปลือก ณ ตลาดกลางท่าข้าวกำนันทรงมีความยืดหยุ่นการส่งผ่านราคาไปยังตลาดกลางสินค้าเกษตรจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดสุพรรณบุรีสูงผลของความเชื่อมโยงราคา พบว่า ราคาขายส่งข้าวสาร 100 %และ 5% ณ ตลาดกลางกรุงเทพ ฯ นั้น จะเป็นแหล่งอ้างอิงราคาตลาดกลางท่าข้าวกำนันทรงเนื่องจากการกำหนดราคาในตลาดกลางท่าข้าวกำนันทรงนั้น มีการอ้างอิงกับราคาส่งออกเช่นเดียวกับราคาขายส่ง ดังนั้นตลาดกลางท่าข้าวกำนันทรงจึงเป็นแหล่งในการกำหนดราคาข้าวเปลือก และราคาจะถูกถ่ายทอดไปยังตลาดอื่น ๆ ในท้องถิ่น

เจเลีย อันทบบุตร (2546) ได้ทำการศึกษาค่าการใช้จ่ายประโยชน์ตลาดกลางผลิตผลการเกษตรประจำตำบลของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการ

ใช้ประโยชน์ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ หรือไม่ใช้ประโยชน์ และความคุ้มค่าของการใช้ประโยชน์จากตลาดกลางผลิตผลการเกษตรประจำตำบลของสหกรณ์ จากผลการศึกษาพบว่าตั้งแต่ปีงบประมาณ 2537 - 2545 สหกรณ์ในจังหวัดกาฬสินธุ์ได้รับการอุดหนุนตลาดกลางผลิตผลประจำตำบลของสหกรณ์ จำนวน 18 สหกรณ์ และได้ดำเนินการรวบรวมผลผลิตมาตั้งแต่ปี 2538 จนถึงปัจจุบัน พบว่า การใช้ประโยชน์จากตลาดกลางผลิตผลการเกษตรประจำตำบลของ สหกรณ์มีการใช้ประโยชน์อยู่สองลักษณะ คือ ธุรกิจรวบรวมผลผลิต เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย เช่น ปุ๋ย วัสดุการเกษตร ฯลฯ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ และไม่ใช้ประโยชน์ของตลาดกลางผลิตผลการเกษตรประจำตำบลของสหกรณ์ มีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน การเชื่อมโยงธุรกิจ การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร เงินทุนและบุคลากรฝ่ายต่างๆ ของสหกรณ์ ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ ฝ่ายจัดการสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ราคา คู่แข่งขัน สถานที่ตั้งของตลาดกลางความคุ้มค่าของการใช้ประโยชน์จากตลาดกลางผลิตผลประจำตำบลของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลการดำเนินธุรกิจได้ 2 ลักษณะ คือ (1) สหกรณ์การเกษตรที่มีผลการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตของตลาดกลางเกินจุดคุ้มทุน ซึ่งจากการคำนวณจุดคุ้มทุนเป็นจำนวนหน่วยของแต่ละสหกรณ์ พบว่า สหกรณ์เป้าหมาย 10 สหกรณ์ หรือร้อยละ 58.82 ของสหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตของตลาดกลางเกษตรประจำตำบลของสหกรณ์เกินจุดคุ้มทุนตั้งแต่เริ่มดำเนินธุรกิจในปีที่รวบรวมจนถึงปัจจุบัน (2) สหกรณ์การเกษตรที่มีผลการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตของตลาดกลางไม่ถึงจุดคุ้มทุน พบว่า สหกรณ์ที่มีผลการดำเนินงานไม่ถึงจุดคุ้มทุนในช่วงเวลา 1 ปี ตั้งแต่ได้รับการอุดหนุนตลาดกลาง มี 3 สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 17.65 สหกรณ์ที่มีผลการดำเนินงานไม่ถึงจุดคุ้มทุนในช่วงเวลา 2 ปี คือ ตั้งแต่ได้รับการอุดหนุนตลาดกลาง มีจำนวน 3 สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 17.65 สหกรณ์ที่มีผลการดำเนินงานไม่ถึงจุดคุ้มทุน คือ ตั้งแต่ได้รับการอุดหนุนตลาดกลาง มี 1 สหกรณ์ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเขาวงจำกั๊ด คิดเป็นร้อยละ 5.88 ผู้ศึกษามีความเห็นว่ สหกรณ์เป้าหมาย โดยเฉพาะสหกรณ์ที่ยังไม่สามารถดำเนินธุรกิจคุ้มทุน จะต้องมีการวางแผนขยายปริมาณธุรกิจให้สามารถรวบรวมผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยดำเนินการควบคู่กับการจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นมาใช้ เน้นให้สหกรณ์มีการบันทึกรายการบัญชีให้ชัดเจนตามสัดส่วนธุรกิจ เพื่อให้ทราบปริมาณ ณ จุดคุ้มทุนที่แท้จริงและมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ในกรณีที่จำเป็นสหกรณ์อาจจัดหาเครื่องมือทุนแรงและยานพาหนะมาสนับสนุน เช่น รถตัด รถคีบอ้อย รถบรรทุก ฯลฯ เพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจ

ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี (2531) ได้ทำการวิเคราะห์อุปสงค์เงินกู้ยืมนำข้าวเปลือกในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง

ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อความต้องการเงินกู้ในแต่ละจังหวัด โดยพิจารณาจากปริมาณข้าวเปลือกที่จำหน่ายไว้กับ ธ.ก.ส. ในปี 2529/30 การศึกษาได้พิจารณาถึงปริมาณข้าวเปลือกที่มาจำหน่ายตลอดทั้งฤดู (มกราคมถึงมีนาคม) เฉพาะ 2 เดือนแรก (มกราคมถึงกุมภาพันธ์) และเป็นรายเดือน คือในเดือนมกราคม และกุมภาพันธ์ ใช้ข้อมูลปริมาณข้าวรับจำหน่ายรายจังหวัดจาก 49 จังหวัด โดยแยกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ปริมาณรับจำหน่ายคิดเป็นร้อยละ 19 ของผลผลิต และมากกว่าซึ่งมี 16 จังหวัด ร้อยละ 11- 18 จำนวน 15 จังหวัด และต่ำกว่าร้อยละ 11 จำนวน 18 จังหวัด และยังพิจารณารวมกันทั้ง 49 จังหวัดผลการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณข้าวที่จำหน่ายตลอดฤดู โดยกลุ่มตัวแปรอันประกอบด้วย สัดส่วนราคาจำหน่ายต่อราคาตลาด ราคาคาคะเน และปริมาณผลผลิต ปรากฏว่าเฉพาะสัดส่วนราคาจำหน่ายต่อราคาตลาด และปริมาณผลผลิตเท่านั้นที่สามารถอธิบายปริมาณข้าวจำหน่ายได้ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณข้าวจำหน่ายเฉพาะ 2 เดือนแรก (มกราคมถึงกุมภาพันธ์) ปรากฏว่ามีเพียงสัดส่วนราคากับปริมาณผลผลิตข้าวทั้งหมดเท่านั้นที่สามารถอธิบายปริมาณข้าวจำหน่ายได้ โดยตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายปริมาณข้าวรับจำหน่ายในทุกจังหวัด ถ้าจะแยกดูความสัมพันธ์ในแต่ละเดือน เริ่มเดือนมกราคม ปรากฏว่าราคาตลาดคาคะเน สัดส่วนราคาจำหน่ายต่อราคาตลาด และปริมาณผลผลิตสามารถอธิบายปริมาณข้าวเปลือกจำหน่ายได้มากน้อยต่างกันในแต่ละกลุ่มจังหวัด จังหวัดที่มีสัดส่วนการรับจำหน่ายมาก ตัวแปรทั้งสามข้างต้นสามารถอธิบายปริมาณรับจำหน่ายได้ดีกว่าจังหวัดที่มีสัดส่วนรับจำหน่ายน้อย ส่วนปริมาณข้าวรับจำหน่ายในเดือนกุมภาพันธ์นั้น ตัวแปรสัดส่วนราคา และผลผลิตข้าวทั้งหมด สามารถอธิบายได้ดีพอสมควร โดยสามารถอธิบายปริมาณข้าวรับจำหน่ายในทุกจังหวัดรวมกัน ไพโรจน์ โพธิ์พุกยวงค์ (2533) ได้ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือก ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกของเกษตรกร รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มีต่อโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือก กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ เกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง ที่จำหน่ายข้าวเปลือกในฤดูกาลผลิตปี 2530 - 2531 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้น จำนวน 300 คน เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน(ANOVA) และ t - test ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมแล้ว เกษตรกรมีทัศนคติต่อโครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกอยู่ในระดับปานกลาง ( $X = 3.14$  ,  $S.D. = 1.69$ ) และการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ พบว่า อายุ การศึกษา การได้รับข่าวสาร ขนาดการถือครองที่ดิน รายได้ การเป็นลูกหนี้และการไม่เป็นลูกหนี้

มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเกษตรกรต่อ โครงการรับจำนำข้าวเปลือกส่วนสภาพการถือครองที่ดิน  
ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเกษตรกรต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือกแต่อย่างใด

ชูศรี บัวรักษ์ (2539) ได้ทำการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี  
ปีการผลิต 2536/37 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง ความเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือก ปัจจัยที่มี  
ผลกระทบต่อปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรนำมาจำนำกับ ธ.ก.ส. รวมถึงการประเมินรายได้เพิ่มจาก  
การจำนำข้าวเปลือกของเกษตรกรการศึกษาความเคลื่อนไหวของราคาข้าวเปลือกเจ้า ณ ระดับราคาที่  
เกษตรกรขายได้ที่ไร่นาได้ใช้ราคาข้าวเปลือกเจ้า 10% เป็นตัวแทนของข้าวชนิดต่าง ๆ ผลการศึกษา  
ปรากฏว่าราคาข้าวเปลือกเจ้า 10% เมื่อปรับด้วยดัชนีผู้บริโภคแล้วมาทำการหาค่าแนวโน้ม พบว่า  
ราคาข้าวเปลือกเจ้า 10% มีแนวโน้มลดลงปีละ 121.08 บาท/ตัน ราคาข้าวเปลือกเจ้า 10% นั้น มีการ  
เคลื่อนไหวเป็นไปตามฤดูกาลอย่างชัดเจน โดยในระยะเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมีนาคม มีค่าดัชนีต่ำ  
อยู่ในช่วง 94.01 ถึง 98.62 และในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม มีค่าดัชนีสูงสุดอยู่ในช่วง  
102.91 ถึง 108.01 เพราะฉะนั้นตราบใดที่ราคาข้าวเปลือกยังมีการเคลื่อนไหวตามฤดูกาลอยู่ การเก็บ  
ข้าวเปลือกของเกษตรกรไว้รอราคาที่จะมีกำไรได้ ส่วนการวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวตามวัฏจักรของ  
ข้าวเปลือกเจ้า 10% นั้น ผลของการศึกษาแสดงว่า วัฏจักรของราคาข้าวจะมีระยะเวลาประมาณ 7 ปี แต่  
การศึกษานี้ยังมีความบกพร่อง เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลที่มีเพียง 11 ปี และจากศึกษาพบว่าไม่  
ปรากฏว่ามีการเคลื่อนไหวของราคาที่ผิดปกติตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกร  
จำนำ คือ ปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรผลิตได้ จำนวนหนี้สินของเกษตรกร และสัดส่วนของราคา  
จำนำต่อราคาตลาด แต่ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรผลิตได้ คือ ถ้า  
ผลผลิตข้าวเปลือกในครัวเรือนมีจำนวนมาก เกษตรกรจะนำข้าวเปลือกมาจำนำมากขึ้นในการประเมิน  
รายได้เพิ่มจากการจำนำข้าวเปลือกนั้น ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า ร้อยละ 68.08 ของเกษตรกรที่จำนำ  
ข้าวเปลือกได้กำไรจากการจำนำ และได้รับรายได้เพิ่มเฉลี่ยตันละ 303.16 บาท จากผลการประเมิน  
กล่าวได้ว่า โครงการรับจำนำข้าวเปลือกนั้นมีประโยชน์กับเกษตรกรจำนวนมาก

## บทที่ 3

### วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่องผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งได้กำหนดกระบวนการดำเนินการวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย ตามรายละเอียดดังนี้

#### 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 200 ครัวเรือน

#### 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับสอบถามผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี ได้แบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับ ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

#### 3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือมีดังนี้

3.3.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของการสร้างเครื่องมือ

3.3.2 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.3 กำหนดโครงสร้างและนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรแต่ละตัว

3.3.4 กำหนดข้อคำถามในแบบสอบถาม

3.3.5 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษางานวิจัย พร้อมเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางการวัดผลเพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงและครอบคลุมด้านเนื้อหา

3.3.6 นำแบบสอบถามที่ได้จากการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาปรับแก้ไขด้านภาษาและความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

### 3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

#### 3.4.1 สถิติพื้นฐาน

3.4.1.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

3.4.1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean)

3.4.1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

#### 3.4.2 สถิติทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำข้อมูลที่รวบรวมได้ ตรวจสอบให้คะแนนวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปSPSS for Windows โดยหาค่าร้อยละจากข้อมูลพื้นฐาน หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากข้อมูล เพื่อทดสอบสมมติฐานหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ทดสอบค่าพหุคูณระหว่างตัวแปร โดยการหาค่าสถิติสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression ) ด้วยวิธี Blockwise

## บทที่ 4

### ผลการวิเคราะห์

ในการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี” ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเกษตรกรชาวนาในจังหวัดปทุมธานีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวซึ่งผู้ศึกษาได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ดังนี้

#### 4.1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าสถิติเชิงพรรณนา จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 ครัวเรือน

Variable	Mean	Std. Deviation	Min	Max
รายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว (บาท/ปี)	543,330	283,814	40,000	2,400,000
รายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว(บาท/ปี)	79,967	136,909	0	1,050,000
จำนวนพื้นที่เพาะปลูก(ไร่)	29.43	15.70	5	117
จำนวนหนี้สิน(บาท)	10,189	33,280.44	0	300,000
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	4.159	1.49	1	9
เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูก	0.79	0.41	0	1
จำนวนครั้งที่ทำนาในแต่ละปี	2.29	0.47	1	3
ปีที่ปรับราคาโครงการรับจำนำข้าว	0.5	0.50	0	1

หมายเหตุ 1. เมล็ดพันธุ์ข้าว 0 = ของตัวเอง, 1 = ซื้อพ่อค้า



2. ปีที่ปรับราคาโครงการรับจำนำข้าว 0 = ปีที่มีโครงการประกันราคาข้าว (ปี 2552, 2553),  
1 = ปีที่มีการปรับราคาโครงการรับจำนำข้าว (ปี 2555, 2556)

3. เนื่องจากปี 2554 เป็นปีที่มีทั้งโครงการรับจำนำข้าวและโครงการประกันราคาข้าวจึงได้ตัดปีนี้ออกจากการวิเคราะห์ข้อมูล

จากตารางที่ 4.1 สามารถอธิบายถึงกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้ จากกลุ่มตัวอย่างชาวนามีรายได้จากผลผลิตที่ได้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีรายได้มากที่สุด 2,400,000 บาทซึ่งในกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด 117 ไร่ และชาวนาที่มีรายได้ผลผลิต ที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวน้อยที่สุด 40,000 บาทซึ่งในกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวนาที่มีพื้นที่ในการเพาะปลูกน้อยที่สุด 5 ไร่โดยเฉลี่ยแล้วชาวนามีรายได้จากผลผลิตที่ได้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว 543,330 บาท และเนื่องด้วยจากโครงการรับจำนำข้าวชาวนาสามารถขายข้าวได้เพียง 2 ครั้งต่อปีซึ่งจากกลุ่มตัวอย่างมีชาวนาบางส่วนทำนา 3 ครั้งต่อปีจึงทำให้ชาวนามีรายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีรายได้มากที่สุด 1,050,000 บาท และมีชาวนาบางส่วนได้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวทั้งหมดโดยเฉลี่ยของรายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว 79,967 บาท

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจากกลุ่มตัวอย่างชาวนามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 9 คนโดยอาศัยเป็นแบบครอบครัวใหญ่มีผู้สูงอายุอาศัยรวมอยู่ด้วยโดยเฉลี่ยแล้วจากกลุ่มตัวอย่างชาวนามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน โดยอาศัยเป็นลักษณะพ่อแม่ลูก เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูกจากกลุ่มตัวอย่างชาวนาจะซื้อเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้ามากกว่าใช้เมล็ดพันธุ์จากนาของตัวเองเพราะเนื่องจากสะดวกไม่ต้องเสียเวลาในการทำพันธุ์สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วสามารถทำการเพาะปลูกต่อเนื่องได้เลย จำนวนครั้งที่ทำนาในแต่ละเนื่องจากโครงการรับจำนำข้าวมีข้อกำหนดสามารถเข้าได้ 2 ครั้ง/ปีซึ่งชาวนาสามารถทำนาได้มากที่สุด 3 ครั้งต่อปีแต่จากกลุ่มตัวอย่างชาวนาส่วนใหญ่จะทำนาประมาณ 2 ครั้งต่อปีเพื่อเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเนื่องจากได้ราคาสูงกว่าท้องตลาดทั่วไป มีเพียงชาวนาบางส่วน ที่ทำนา 3 ครั้งต่อปี เพราะครั้งสุดท้ายไม่สามารถเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวได้แล้วซึ่งทำให้มีผลกำไรลดน้อยลง

## 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 4.2 แสดงแบบจำลองกลุ่มตัวอย่าง 200 คน

Variable	Model1	Model2	Model3	Mean of X
Constant	-13,355.9080 (15,308.8510)	<b>-19,243.2480***</b> (6,684.6720)	<b>-25,439.6920***</b> (6,054.1670)	
รายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วม โครงการรับจำนำข้าว	<b>0.0710***</b> (0.0170)	<b>0.0660***</b> (0.0140)	<b>0.0640***</b> (0.0140)	543,330
รายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วม โครงการรับจำนำข้าว	<b>0.1450***</b> (0.0260)	<b>0.1370***</b> (0.0170)	<b>0.1350***</b> (0.0170)	79,967
จำนวนพื้นที่เพาะปลูก	<b>1,517.7420***</b> (371.4430)	<b>1,620.3820***</b> (283.2840)	<b>1,660.6960***</b> (283.3260)	29,4287
จำนวนหนี้สิน	<b>-0.2830***</b> (0.0540)	<b>-0.2840***</b> (0.0540)	<b>-0.2820***</b> (0.0540)	10,189
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	-1,470.4750 (1,222.1540)	-1,467.5790 (1,221.5050)	-1,800.1900* (1,214.6030)	4.1538
เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการ เพาะปลูก	<b>-9,527.2040**</b> (4,407.0410)	<b>-9,530.6800**</b> (4,404.7590)	- -	0.7950
จำนวนครั้งที่ทำนาในแต่ละปี	-2,387.5500 (5,584.5330)	- -	- -	2.2912
ปีที่มีการปรับราคาโครงการรับ จำนำข้าว	<b>6,460.4920*</b> (4,104.2730)	<b>7,104.8030*</b> (3,815.5990)	<b>7,235.3410**</b> (3,823.9680)	0.5000
R-Square	0.5390	0.5390	0.5360	
Number of sample	800	800	800	

หมายเหตุ \*\*\* Significant at 1%

\*\* Significant at 5%

\* Significant at 10%

จากตารางที่ 4.2 ผู้ศึกษาได้สร้างแบบจำลองขึ้นมา 3 แบบ

จากแบบจำลองที่ 1 รายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกพบว่ารายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีค่าระดับนัยสำคัญ 1% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าถ้ารายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเพิ่มขึ้นส่งผลต่อเงินออมเพิ่มขึ้น รายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกพบว่ารายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีค่าระดับนัยสำคัญ 1% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าถ้ารายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเพิ่มขึ้นส่งผลต่อเงินออมเพิ่มขึ้น จำนวนพื้นที่เพาะปลูกมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกพบว่าจำนวนพื้นที่ในการเพาะปลูกมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีค่าระดับนัยสำคัญ 1% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าถ้าจำนวนพื้นที่ในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นส่งผลต่อเงินออมเพิ่มขึ้น ปีที่ปรับราคาโครงการรับจำนำข้าวมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกพบว่าปีที่ปรับราคาโครงการรับจำนำข้าวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีค่าระดับนัยสำคัญ 10% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าปีที่ปรับเปลี่ยนการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกโดยวิธีการรับจำนำข้าวเปลือกส่งผลให้ชาวนาในจังหวัดปทุมธานีมีเงินออมเพิ่มขึ้น จากปีที่มีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกโดยวิธีประกันราคาข้าวเปลือก จำนวนหนี้สินมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบพบว่าจำนวนหนี้สินมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามมีค่าระดับนัยสำคัญ 1% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าจำนวนหนี้สินส่งผลให้เงินออมลดลง เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูกมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามมีค่าระดับนัยสำคัญ 5% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูกส่งผลให้เงินออมลดลง

จากแบบจำลองที่ 2 ผู้ศึกษาได้ทำการตัดจำนวนครั้งที่ทำนาในแต่ละปีออกเนื่องจากเมื่อวิเคราะห์ในแบบจำลองที่ 1 แล้วจำนวนครั้งที่ทำนาในแต่ละปีไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อวิเคราะห์แล้วผลปรากฏว่า รายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว รายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว จำนวนพื้นที่เพาะปลูก จำนวนหนี้สิน เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูก ปีที่มีโครงการรับจำนำข้าวมีค่าสัมประสิทธิ์เพิ่มขึ้น

จากแบบจำลองที่ 3 ผู้ศึกษาได้ตัดจำนวนครั้งที่ทำนาในแต่ละปีและเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูกออกเพราะเนื่องจากผู้วิจัยคิดว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน่าจะมีความสัมพันธ์และน่าจะมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติกับเงินออมของชาวนาจึงได้ตัดจำนวนครั้งที่ทำนาในแต่ละปีและเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูกออกพบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามมีค่าระดับนัยสำคัญ 10% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีใน

ซึ่งแสดงว่าถ้าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีจำนวนมากขึ้นส่งผลให้เงินออมลดลง และเมื่อทำการตัดจำนวนครั้งที่ทำนาในแต่ละปีเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูกทำให้ รายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว รายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว จำนวนพื้นที่เพาะปลูก ปีที่ปรับราคาโครงการรับจำนำข้าวมีค่าสัมประสิทธิ์เพิ่มขึ้น และปีที่ปรับราคาโครงการรับจำนำข้าวมีค่านัยสำคัญเพิ่มขึ้นจาก 10% เป็น 5% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปีที่ปรับเปลี่ยนการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกโดยวิธีการรับจำนำข้าวเปลือกส่งผลให้ชาวนาในจังหวัดปทุมธานีมีเงินออมเพิ่มขึ้น 7,235 บาทจากปีที่มีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกโดยวิธีประกันราคาข้าวเปลือก



## บทที่ 5

### สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจาก โครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัด ปทุมธานี มีความประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการปรับราคาในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่มี ต่อการออมในครัวเรือน ของชาวนาในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 200 ชุด ผลการวิจัยโดยสรุปมีดังนี้

#### 5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัด ปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการปรับราคาในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกที่มีต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาในจังหวัดปทุมธานี ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือเกษตรกรชาวนา จังหวัดปทุมธานีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว ซึ่งมีวิจัยของ ชูศรี บัวรักษ์ (2539) ได้ทำการวิเคราะห์ ทางเศรษฐกิจของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกในปี ปีการผลิต 2536/37 ความเคลื่อนไหวของราคา ข้าวเปลือก ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณข้าวเปลือกที่เกษตรกรนำมาจำหน่ายกับ ธ.ก.ส. รวมถึงการ ประเมินรายได้เพิ่มเติมจากการจำนำข้าวเปลือกของเกษตรกรการศึกษาความเคลื่อนไหวของราคา ข้าวเปลือก ผลการศึกษา ปรากฏว่าราคาข้าวเปลือกเจ้า 10% เมื่อปรับด้วยดัชนีผู้บริโภคแล้วมาทำการ หาค่าแนวโน้ม พบว่า ราคาข้าวเปลือกเจ้า 10% มีแนวโน้มลดลงปีละ 121.08 บาท/ตัน ราคาข้าวเปลือก เจ้า 10% นั้น มีการเคลื่อนไหวเป็นไปตามฤดูกาลอย่างชัดเจน โดยในระยะเดือนพฤศจิกายนถึงเดือน มีนาคม มีค่าดัชนีต่ำอยู่ในช่วง 94.01 ถึง 98.62 และในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม มีค่าดัชนี สูงสุดอยู่ในช่วง 102.91 ถึง 108.01 เพราะฉะนั้นตรรกะที่ราคาข้าวเปลือกยังมีการเคลื่อนไหวตาม ฤดูกาลอยู่ การเก็บข้าวเปลือกของเกษตรกรไว้รอราคาก็จะมีกำไรได้ ส่วนการวิเคราะห์ความเคลื่อนไหว ตามวัฏจักรของข้าวเปลือกเจ้า 10% นั้น ผลของการศึกษาแสดงว่า วัฏจักรของราคาข้าวจะมีระยะเวลา ประมาณ 7 ปี

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าความ เบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าพยากรณ์ระหว่างตัวแปร โดยการหาค่าสถิติสมการถดถอยพหุคูณ

Multiple Regression จากเก็บข้อมูลพบว่า ชาวนามีรายได้จากผลผลิตที่ได้เข้าร่วม โครงการรับจำนำข้าวมีรายได้มากที่สุด 2,400,000 บาทซึ่งในกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวนาที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด 117ไร่ และชาวนาที่มีรายได้ผลผลิต ที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวน้อยที่สุด 40,000 บาทซึ่งในกลุ่มตัวอย่าง เป็นชาวนาที่มีพื้นที่ในการเพาะปลูกน้อยที่สุด 5 ไร่โดยเฉลี่ยแล้วชาวนามีรายได้จากผลผลิตที่ได้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว 543,330 บาท และเนื่องด้วยจากโครงการรับจำนำข้าวชาวนาสามารถขายข้าวได้เพียง 2 ครั้งต่อปีซึ่งจากกลุ่มตัวอย่างมีชาวนาบางส่วนทำนา 3 ครั้งต่อปีจึงทำให้ชาวนามีรายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีรายได้มากที่สุด 1,050,000 บาท และมีชาวนาบางส่วนได้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวทั้งหมดโดยเฉลี่ยของรายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว 79,967 บาท จำนวนสมาชิกในครัวเรือนจากกลุ่มตัวอย่างชาวนามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุด 9 คน โดยเฉลี่ยแล้วจากกลุ่มตัวอย่างชาวนามีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูกจากกลุ่มตัวอย่างชาวนาจะซื้อเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้ามากกว่าใช้เมล็ดพันธุ์จากนาของตัวเอง

## 5.2 การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี พบว่า รายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกพบว่ารายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีค่าระดับนัยสำคัญ 1% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าถ้ารายได้จากผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเพิ่มขึ้นส่งผลต่อเงินออมเพิ่มขึ้น รายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกพบว่ารายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีค่าระดับนัยสำคัญ 1% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าถ้ารายได้จากผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเพิ่มขึ้นส่งผลต่อเงินออมเพิ่มขึ้น จำนวนพื้นที่เพาะปลูกมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกพบว่าจำนวนพื้นที่ในการเพาะปลูกมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีค่าระดับนัยสำคัญ 1% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าถ้าจำนวนพื้นที่ในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้นส่งผลต่อเงินออมเพิ่มขึ้น ปีที่ปรับราคาโครงการรับจำนำมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวกพบว่าปีที่ปรับราคาโครงการรับจำนำข้าวมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและมีค่าระดับนัยสำคัญ 5% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าปีที่ปรับเปลี่ยนการแทรกแซงราคา

ข้าวเปลือกโดยวิธีการรับจำนำข้าวเปลือกส่งผลให้ชาวนาในจังหวัดปทุมธานีมีเงินออมเพิ่มขึ้น 7,235 บาทจากปีที่มีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกโดยวิธีประกันราคาข้าวเปลือก

จำนวนหนี้สินมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบพบว่าจำนวนหนี้สินมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามมีค่านัยสำคัญ 1% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าจำนวนหนี้สินส่งผลให้เงินออมลดลง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามมีค่านัยสำคัญ 10% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีในซึ่งแสดงว่าถ้าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีจำนวนมากขึ้นส่งผลให้เงินออมลดลง เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการเพาะปลูกมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามมีค่านัยสำคัญ 5% กับเงินออมของชาวนาในจังหวัดปทุมธานีซึ่งแสดงว่าการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวจากพ่อค้าในการเพาะปลูกส่งผลให้เงินออมลดลง

### 5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การศึกษาผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานีครั้งนี้เนื่องจากการศึกษาข้อมูลตัวอย่างของครัวเรือนชาวนาในจังหวัดปทุมธานีเพียงบางส่วนเท่านั้นจึงอาจมีข้อบกพร่องในด้านข้อมูลดังนั้นผู้ที่นำข้อมูลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ควรคำนึงถึงข้อบกพร่องครั้งนี้ได้แก่ ในการเก็บข้อมูลย้อนหลังในปี 2552-2553 ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลังทำให้เกิดการผิดพลาดของข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ การศึกษาครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพียงบางส่วนดังนั้นจึงได้ข้อมูลของครัวเรือนเพียงบางกลุ่มจึงทำให้ผลที่ได้มามีข้อจำกัด

## บรรณานุกรม

- กรมการข้าว. (2552). **องค์ความรู้เรื่องข้าว**. สืบค้นจาก [http://www.brrd.in.th/rkb/data\\_004/rice\\_xx204\\_manage\\_tamna-1.html#a02](http://www.brrd.in.th/rkb/data_004/rice_xx204_manage_tamna-1.html#a02)
- กรมการค้าข้าว. (2551). **สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว. เรื่องการปลูกข้าวโดยวิธีการโยนกล้า (parachute)** สืบค้นจาก <http://kknrsc.ricethailand.go.th/rice/plant/parachute.html>
- กรมการค้าภายใน. (2554). **โครงการจัดทราบบแบบตลาดกลางสินค้าเกษตรภาครัฐ**. สืบค้นจาก <http://macm.dit.go.th/report/part2.pdf>
- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2553). **สถิติกลุ่มเกษตรกรในประเทศไทย**. สืบค้นจาก [http://www.cpd.go.th/cpd/cpdinter/Information\\_agri53.html](http://www.cpd.go.th/cpd/cpdinter/Information_agri53.html)
- กฤษฎา นาโสก. (2552). **วิธีชาวนาอีสานตอนล่าง: ศึกษากรณีชุมชนชาวนาบ้านตาแย ตำบลม่วงสามสิบ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี, 135 หน้า**. (ภาคนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี).
- กฤษฎา พงษ์รัตน์. (2550). **คุณภาพชีวิตการทำงาน กรณีศึกษา: พนักงานขับรถ พนักงานคุ้มกัน และ หัวหน้าประจํารถยนต์คุ้มกันทรัพย์สินที่มีค่าแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร**. (สารนิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- กฤษฎา งามกมล. (2552). **ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมความปลอดภัยในการทำงานของเกษตรกรชาวนา**. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- เกษตรจังหวัดปทุมธานี. (2554). **สภาพการเกษตรของพี่น้องชาวจังหวัดปทุมธานี**.
- กันตยา เพิ่มผล และคณะ. (2550). **รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต : ศูนย์พัฒนาทุนมนุษย์.
- กัลยา เสดวงษ์. (2549). **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมในกระแสวนนิยม : ศึกษากรณีชุมชนตลาดสามชุก 100 ปี อำเภอ สามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี**. (ภาคนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- กำชัย ลายสมิต. (2533). **เศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยมโลก**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.



## บรรณานุกรม (ต่อ)

- ขวัญชนก อินทะพงษ์. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างกำลังขั้วฉนวนในการปฏิบัติงานกับความพึงพอใจในการได้รับสวัสดิการของพนักงานบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน): กรณีศึกษา สายทรัพยากรบุคคลและบริหารทั่วไป. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- จักรี พรหมศิริ. (2550). การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชนบทและการเกษตรในพื้นที่ชายขอบ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนดั้งเดิมและชุมชนตั้งใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- เฉลียง อันทรบุตร. (2546). การศึกษาความคุ้มค่าการใช้ประโยชน์ตลาดกลางผลิตผลการเกษตรประจำตำบลของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดกาฬสินธุ์. กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจสหกรณ์, สำนักงานสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์.
- ชัยศักดิ์ ไพรัชกุลภักดี. (2531). การวิเคราะห์อุปสงค์เงินกู้จำนำข้าวเปลือกในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ชูศรี บัวรักษ์. (2539). การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกในปีการผลิต 2536/2537. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ชาติ พานเหล็ก. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ในการปลูกของเกษตรกรในจังหวัดแพร่. (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ชุมพลภัทร์ คงธนจารุอนันต์. (2551). การดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในหมู่บ้านหนองมะจับ ตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ณรงค์ฤทธิ์ ผุสดี. (2534). การดำเนินงานทางการตลาดของตลาดกลางข้าวเปลือกในจังหวัดเกษตรกรรมทางเลือก: หนทางรอดของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: เครือข่ายเกษตรกรรม.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณรงค์ศักดิ์ ตะละกัญ. (2535). ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พรสิวกการพิมพ์.
- ดิเรก ศรีสุใจ. (2549). การประเมินโครงการประชุม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- เดือนทะเล อินทร์จันทร์. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในทัศนะของกลุ่มเกษตรกรมัยยั้งยืน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- เดโช ไชยทัฬห. (2539). การปรับตัวของชาวนาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ ศึกษากรณี : การประกอบอาชีพนอกไร่ร่นกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคม ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งจังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท. (2530). การตลาดสินค้าเกษตร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิศิษฐ์การพิมพ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2541). นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ปรัชญาและทฤษฎีการเมือง. กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและดารา สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิคำ.
- ธนวรรณ พลวิชัย. (2552). หอการค้าไทยชี้ราคาสินค้าเกษตรตก เกษตรกรไทยภาระหนี้เพิ่ม 67.94% กระเทือนระบบเศรษฐกิจรวมไทย. สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/>
- ธรรมา จิตต์สงวน. (2554). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นภดล หงส์ศรีพันธ์. (2552). การปรับตัวของเกษตรกรสู่การเกษตรกรรมทางเลือกตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา หมู่บ้านป่าไผ่ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- นิภา ตั้งทรงจิตรากุล . (2551). คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานในส่วนกลาง. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิสารัตน์ ศิลปเดช. (2540). ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: พิศิษฐ์การพิมพ์.
- บุญศักดิ์ แสงระวี. (2547). บทนิพนธ์คลาสสิก เลนิน สตาลิน ว่าด้วย ลัทธิมาร์กซ์ ลัทธิเลนิน. กรุงเทพฯ: บริษัทธาดา พับลิเคชั่น จำกัด.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปวินท์ หน่อแก้ว. (2552). การปรับเปลี่ยนรูปแบบของการผลิตพืชเชิงพาณิชย์ของชาวปกาเกอะญอ : กรณีศึกษาหมู่บ้านขุนแปะตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ปัญญาพัฒน์ ประสิทธิ์เดชสกุล. (2554). ปืทองสินค้าเกษตรเกษตรกรไทยเข้มแข็งขึ้นหรืออ่อนแอลง. สืบค้นจาก <http://www.ryt9.com/s/bot/1180266>
- ผาสุก มุททเมธา. (2540). คดีชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: ต้นอ่อน.
- พระเชื้อวชาญ คาบง. (2551). การเปลี่ยนแปลงทางเกษตรกรรมและวิถีชีวิตของเกษตรกรในชุมชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี. (2545). การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมข้าวของชาวนาจังหวัดสุพรรณบุรี : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- พัฒน์ กิติพราภรณ์. (2531). นานาตรสนะธุรกิจเพื่อคุณภาพชีวิต...ของใคร. เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ. 15(1) กรกฎาคม-ธันวาคม: 12.
- พงษ์ศักดิ์ วิเศษสินธุ์. (2533). การตลาดสินค้าเกษตร. สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคใต้สงขลา, กรมส่งเสริมสหกรณ์
- พิทักษ์สิทธิ์ ฉายะภูมิ. (2548). การตลาดเกษตร. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ไพฑูรย์ รอดวินิช. (2537). การตลาดสินค้าเกษตร. กรุงเทพมหานคร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ไพโรจน์ โพธิ์พุกขางศ์. (2533). การศึกษาทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ภัสสร ลิมานนท์ และเพ็ญพร ชีระสวัสดิ์. (2532). การย้ายถิ่นกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์นวัตกรรมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว. (2551). นวัตกรรมการทำงานแบบใหม่ด้วยวิธีการโยนกล้า. สืบค้นจาก <http://www.phtnet.org/news51/view-news.asp?nID=673>

## บรรณานุกรม (ต่อ)

- รุ่งเรือง ลาดบัวขาว. (2548). การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำ เกษตรเคมีเป็นเกษตรอินทรีย์ของ เกษตรกรบ้านนาทีก ตำบลสะลวง อำเภอแมริมจังหวัดเชียงใหม่. (การค้นคว้าแบบอิสระ ประดิษฐานที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ลิขิต พลยศ. (2549). การเปรียบเทียบระหว่างระบบการปลูกข้าวแบบประณีตกับระบบการปลูก ข้าวแบบปกติในพื้นที่นาลุ่มเขตชลประทาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- วชิรศักดิ์ มัชฌิมภาโร . (2549). การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวนาในบริบทของ กระแสโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาผู้ผลิตสุราพื้นบ้านใน จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- วันสพงษ์ ใจอินผล. (2553). แนวทางแก้ไขปัญหอยางมีส่วนร่วมในต้นทุนการผลิตข้าวของ กลุ่มเกษตรกรทำนาบ้านใหม่ร่องแกลบและบ้านกอเปา ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัด ลำพูน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- วรเดช จันทร, อรรถ สมร่าง, ธันวา จิตต์สวน และพิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. (2551). การศึกษาวิจัย เพื่อขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดิน ป่า และการเกษตรตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: บทสรุปรายงานการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วน จำกัด สหายบล็อก และการพิมพ์.
- วรรณิ ดวงดีวิรัตน์. (2540). การปรับตัวของครอบครัวในชุมชนชนบทในสภาพการเปลี่ยนแปลง ของสังคม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- วันชนะ ทรายเจริญ. (2546). การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวนาอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. (ภาคนิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- วัลลภ พรหมทอง. (2550). เกษตรทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- วาสิณี แนวพนิช. (2550). โครงการศึกษาการย้ายถิ่นกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ศิณีย์ สังข์รัมย์. (2527). การตลาดสินค้าเกษตร. ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร, คณะเทคโนโลยีการ เกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศรีอร สมบูรณ์ทรัพย์. (2527). รายงานผลการวิจัยเรื่องระบบการตลาดข้าวในภาคกลางของประเทศไทย. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ส่วนวิจัยเศรษฐกิจ. (2527). ข้าว : วิธีการตลาดและการส่งออก. ฝ่ายวิจัยและวางแผน, ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สารทิ พรนิมิตร. (2528). การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของโครงการรับจำนำข้าวเปลือกโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และองค์การคลังสินค้า. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- สุณีพร ทวรรณกุล. (2542). การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการกำหนดราคาของตลาดกลางข้าวเปลือกในภูมิภาคของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- สุวรรณ ฐวโชติ. (2544). วิจัยวิจัยทางสหกรณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมเจตน์ พรหมชาว. (2547). แรงจูงใจของสมาชิกครอบครัวเกษตรกรในการทำงานในนิคมอุตสาหกรรมลำพูน. (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- สมพจน์ กรรณนุช. (2551). เศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนา. กรุงเทพฯ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2528). สังคมวิทยาชนบท: วิธีการวิจัย ทฤษฎีและการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทไทย. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2533). แนวคิดมาร์กซ์เกี่ยวกับการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคมชาวนาประเทศโลกที่สาม. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการฝ่ายสิ่งพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2514). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรไทย. กรุงเทพฯ: ไทยสัมพันธ์.  
สำนักงานเกษตรจังหวัดลพบุรี. (2554). สถิติข้อมูล. สืบค้นจาก  
<http://www.lopburi.doae.go.th/index1.htm>
- สิริพร นาคแก้ว. (2549). ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโครงการ  
ศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- สิริวิมล ดันตignonมวงศ์. (2547). การเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวนาไทยภาคกลาง :กรณีศึกษา  
บ้านคลองสิบ ตำบลบึงทองหลาง จังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต. (2548). การสัมมนาการบริหารรัฐกิจ: การประเมินผลนโยบายสาธารณะ.  
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2548). การประเมินโครงการประชุม : หลักและการประยุกต์ใช้.  
กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สุพรรณิ ไชยอาพร และ สนิท สมักรการ. (2534). คุณภาพชีวิตของคนไทยศึกษาเปรียบเทียบ  
ระหว่าง ชาวเมืองและชาชนบท. รายงานการวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อาทิตยา สุตา. (2551). การปนเปื้อนของข้าววัชพืชในเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูกของเกษตรกร.  
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- อริยา เผ่าเครื่อง. (2547). การประเมินค่าการสูญเสียกำไรของเกษตรกรจากการระบาดของ  
ข้าววัชพืชในจังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- อาคม พรหมเสน . (2552). การยอมรับระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนา  
โครงการหลวงทุ่งหลวง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. (การค้นคว้าอิสระปริญญา  
โทบริหาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- อังฉรา ไวยรานบุตร. (2544). การศึกษาตลาดกลางข้าวเปลือกและกิจกรรมทางการตลาดของโรงสี  
ข้าวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- อำนาจ ชีระวนิช. (2527). สหกรณ์การเกษตร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

## บรรณานุกรม (ต่อ)

อิสราพร ตระกูลพรนิมิต. (2545). การวิเคราะห์การส่งผ่านราคา และความเชื่อมโยงของราคาในตลาดกลางข้าวเปลือกภาคกลางและตลาดกรุงเทพฯ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3<sup>rd</sup> ed. New York : Harper and Row Publication.



ภาคผนวก





## แบบสอบถามงานวิจัย เรื่อง

ผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

---

### แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง กรุณาเติมข้อความลงในช่องว่างและทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) ที่ตรงกับความเป็นจริง

### ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

#### 1. เพศ

( ) 1. ชาย

( ) 2. หญิง

#### 2. อายุ ณ ปี 56

อายุ \_\_\_\_\_ ปี

#### 3. สถานภาพการสมรส

( ) โสด

( ) สมรส

( ) หย่าร้าง

( ) อื่นๆ

#### 4. ระดับการศึกษา ณ ปี 56

( ) ไม่ได้ศึกษา

( ) ชั้นประถมศึกษาต้น (ป.1-ป.3)

( ) ชั้นประถมศึกษาปลาย (ป.4-ป.6)

( ) ชั้นมัธยมศึกษาต้น (ม.1-ม.3)

( ) ชั้นมัธยมศึกษาปลาย (ม.4-ม.6)

( ) ปวช.

( ) ปวส. / อนุปริญญา

( ) ปริญญาตรี

( ) ปริญญาโท

( ) ปริญญาเอก

5. ท่านมีอาชีพเสริมอื่นๆนอกเหนือจากการทำนาหรือไม่

- ( ) มี(ระบุอาชีพ) \_\_\_\_\_ ( ) ไม่มี

6. เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ท่านใช้ในการเพาะปลูกส่วนใหญ่มาจาก

- ( ) คัดเลือกเก็บไว้จากการทำนาของตน  
( ) ซื้อจากพ่อค้า ( ) อื่นๆระบุ \_\_\_\_\_

7. ก่อนที่จะมีโครงการรับจำนำข้าวเปลือกส่วนใหญ่ท่านนำข้าวเปลือกไปขายที่ใด

- ( ) ตลาดกลางข้าวเปลือกของสหกรณ์การเกษตร ( ) โรงสี  
( ) พ่อค้าที่มารับซื้อถึงไร่ ( ) อื่นๆระบุ \_\_\_\_\_

8. ท่านเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกเนื่องมาจากสาเหตุใด

- ( ) ราคาจำนำสูงกว่าราคาตลาด  
( ) ต้องการนำเงินไปชำระหนี้  
( ) นำเงินมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน  
( ) รอให้ราคาตลาดสูงขึ้น  
( ) อื่นๆระบุ \_\_\_\_\_

9. ในอดีตเมื่อสิ้นสุดโครงการรับจำนำข้าวเปลือกแล้วท่านมาได้ถอนข้าวเปลือกคืนหรือไม่

- ( ) ได้ถอน ( ) ไม่ได้ถอน

10. อนาคตถ้ารัฐบาลมีนโยบายโครงการรับจำนำข้าวเปลือกอีกท่านจะ

- ( ) ไม่เข้าร่วมโครงการ ( ) เข้าร่วมโครงการ  
( ) ต้องพิจารณาถึงระเบียบขั้นตอนและราคารับจำนำก่อน

## ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

### ข้อมูลปี 56

ท่านทำนาปี 56 \_\_\_\_\_ ครั้ง

ผลผลิตต่อปี

1.1 จำนวนผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว

- จำนวนผลผลิตปี 2556 ..... ตัน                      ราคาหลังหักความชื้น ..... บาท/ตัน

1.2 จำนวนผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว

- จำนวนผลผลิตปี 2556 ..... ตัน                      ราคาหลังหักความชื้น ..... บาท/ตัน

จำนวนพื้นที่เพาะปลูกปี 56

- พื้นที่ในการทำนาทั้งหมด.....ไร่
- พื้นที่ทำนาเป็นของตนเอง.....ไร่
- พื้นที่ เช่า ในการทำนา.....ไร่
- เสียค่าเช่าพื้นที่เพาะปลูก.....บาท
- จำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว.....ไร่

สมาชิกในครัวเรือนปี 56

- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน .....คน ชาย.....คน หญิง.....คน ทำงาน..... ไม่ทำงาน.....คน
- จำนวนสมาชิกที่ใช้เงินจากการทำนา ..... คน

เงินออม

- เงินออมปี 56.....บาท

หนี้สิน (ชกส.)

- ท่านมีหนี้สินปี 56  ไม่มี    มี  จำนวน ..... บาท
- ท่านชำระหนี้สิน (ชกส.) ปีละ .....บาท

## ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเชิงปริมาณ



ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

### ข้อมูลปี 54

ท่านทำในปี 54 \_\_\_\_\_ ครั้ง

### ผลผลิตต่อปี

1.1 จำนวนผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว

- จำนวนผลผลิตปี 2554 ..... ตัน

ราคาหลังหักความชื้น ..... บาท/ตัน

1.2 จำนวนผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว

- จำนวนผลผลิตปี 2554 ..... ตัน

ราคาหลังหักความชื้น ..... บาท/ตัน

### จำนวนพื้นที่เพาะปลูกปี 54

- พื้นที่ในการทำนาทั้งหมด.....ไร่

- พื้นที่ทำนาเป็นของตนเอง.....ไร่

- พื้นที่เช่า ในการทำนา.....ไร่

- เสียค่าเช่าพื้นที่เพาะปลูก.....บาท

- จำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว.....ไร่

### สมาชิกในครัวเรือนปี 54

- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน .....คนชาย.....คน หญิง.....คน ทำงาน..... ไม่ทำงาน.....คน

- จำนวนสมาชิกที่ใช้เงินจากการทำนา ..... คน

### เงินออม

- เงินออมปี 54.....บาท

### หนี้สิน (ชกส.)

- ท่านมีหนี้สินปี 54  ไม่มี  มี จำนวน ..... บาท

- ท่านชำระหนี้สิน (ชกส.) ปีละ .....บาท



## ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเชิงปริมาณ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับผลกระทบของการปรับเปลี่ยนวิธีการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจากโครงการประกันราคาข้าวเปลือกเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือกต่อเงินออมในครัวเรือนของชาวนาจังหวัดปทุมธานี

### ข้อมูลปี 52

ท่านทำนาปี 52 \_\_\_\_\_ ครั้ง

### ผลผลิตต่อปี

1.1 จำนวนผลผลิตที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว

- จำนวนผลผลิตปี 2552 ..... ตัน

ราคาหลังหักความชื้น ..... บาท/ตัน

1.2 จำนวนผลผลิตที่ไม่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว

- จำนวนผลผลิตปี 2552 ..... ตัน

ราคาหลังหักความชื้น ..... บาท/ตัน

### จำนวนพื้นที่เพาะปลูกปี 52

- พื้นที่ในการทำนาทั้งหมด.....ไร่

- พื้นที่ทำนาเป็นของตนเอง.....ไร่

- พื้นที่เช่า ในการทำนา.....ไร่

- เสียค่าเช่าพื้นที่เพาะปลูก.....บาท

- จำนวนพื้นที่เพาะปลูกที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว.....ไร่

### สมาชิกในครัวเรือนปี 52

- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน .....คนชาย.....คน หญิง.....คน ทำงาน..... ไม่ทำงาน.....คน

- จำนวนสมาชิกที่ใช้เงินจากการทำนา ..... คน

### เงินออม

- เงินออมปี 52.....บาท

### หนี้สิน (ชกส.)

- ท่านมีหนี้สินปี 52  ไม่มี  มี จำนวน ..... บาท

- ท่านชำระหนี้สิน (ชกส.) ปีละ .....บาท

## ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายจตุพร กองสัมฤทธิ์
วัน เดือน ปี เกิด	วันอังคารที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2531
ที่อยู่	68/2 หมู่ 4 ตำบลบางพูน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000
ประวัติการศึกษา	ระดับปริญญาตรี คณะวิศวกรรมศาสตร์ สาขาเครื่องจักรกลเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ระดับปริญญาโท คณะบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
เบอร์โทรศัพท์	084-108-1735
อีเมล	m_eng4902@windowslive.com

